

SALA DE
LECTURĂ

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 33 (376), serie nouă. Miercuri 23 septembrie 1998. Preț: 2.000 lei

ION DRĂGĂNOIU

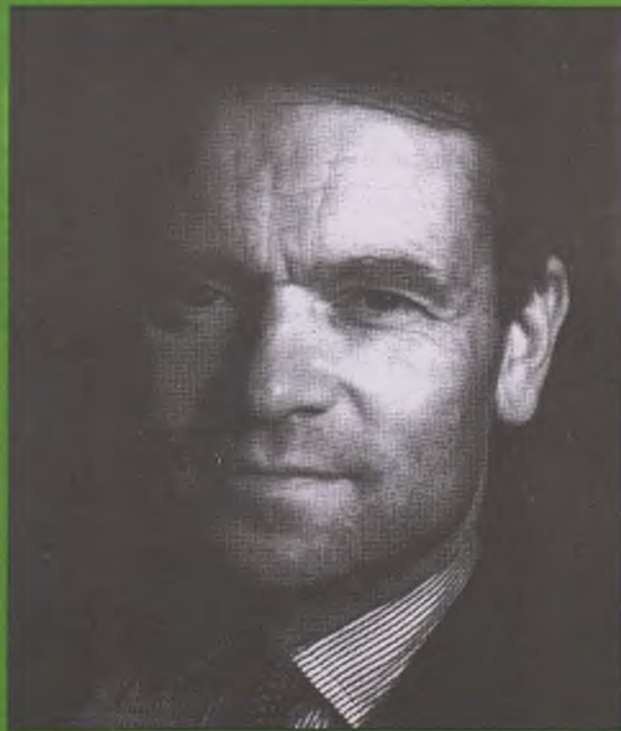
„Cât de iubită poate să fie cea mai scumpă carte din lume, Scumpă? (Cea mai scumpă din lume

poate să fie aceea ilustrată de Picasso despre un matador: 248 exemplare!).”

În acest număr mai semnează: Alexandru George, Bujor Nedelcovici, Caius Traian Dragomir, Ioan Stanomir, Horia Gârbea, Șerban Lanescu, Lucian Perța, Geo Vasile, Nina Stănculescu, Doina Cerăceanu, Liviu Grăsoiu, Emil Manu, Andreas Saurer, Remus Andrei Ion.

JEFFREY ARCHER

„a unsprezecea poruncă”

BASTARDA PROGENITURII

Pe aici, pe colo, pe unde hertziene și pe unde se mai poate, comentatorii - cică, instruiți și competenți - încep să nege valoarea literaturii postbelice și posdecembriste, convinși că așa vor ieși la lumină (operele rămânând, firește, în beznă!), întru nemurirea numelui ce l-au căpătat și a îndeletnicirii ce au dobândit-o. Pentru a nu dansa pe întuneric, decupăm câteva formulări antologice (!), care, sperăm, vor da măsura exactă a unui astfel de insurgent al condeiului: Henri Zalis. *, „Să fi dispărut din romanul nostru nostalgia spațiului dezgrădit, în care să implanți durerea cunoașterii ca și senzația că, dintr-o direcție clară, energiile spirituale pun în mișcare tatonări neprevăzute, rezistențe, descoperiri? Sursă nutritivă, peisajul material precum și cel moral au creat și continuă să creeze condiția inerentă instalării prozatorilor noștri în registrul stărilor sufletești, în felul lor special, marcat de combinații ale spaimelor și suferințelor, tragediilor și misterelor tranziției”. *Tot sub „misterele tranziției” înaintea, voluptos și debordant, într-o cascadă lingvistică opulentă, condeiul suspomenit, fără a avea vreun complex de exprimare sau vreo inhibiție culturală. Fluxul sonor, câștigul fericit al scrisului său, e bucuria lecturii. *, „Romanul, fie cu inerentele neajunsuri ale degingoladei prin care trecem, presupune altceva: o complicitate continuă cu frustrările da, nu însă și cu atacul inexpert, ieftin, în centrul căruia coborâm ca într-o mezalianță, contractată, admisă, pentru a fi, simultan, declarată bastardă la scara progeniturii, privită cu maximă circumspecție, invitată să prospere aiurea, nu în România anului de grație 1998”. *Sigur, „bastarda la scara progeniturii” e într-o veșnică neliniște și căutare, nu și noi, cititorii, care refuzăm, din prudență, „să coborâm ca într-o mezalianță contractată, admisă”, fiindcă ne temem de confuzii. Nu și Henri Zalis vivacele și inspiratul căutător de comori, într-o aventură parcimonioasă. *, „În oglinzile acestui reper fundamental, **legătura cu lumea**, văd o formă de deriziune, acolo unde prozatorul român cade în cotidianul mizeriei închis în spații carcerale”. **Legătura cu arta** oare unde ar putea să cadă? Vom afla în numărul viitor.

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor din România

■ Fundația Luceafărul Cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă și al Ministerului Culturii

Redacția:

Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Ioan Es. Pop (secretar general de redacție)

Ion Cucu (fotoreporter)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1,
telefon 659.67.60,
fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.
Număr de cont: 451030121163
Cont în valută: 472161601590

Tehnoredactare computerizată: FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

SCHIMBAREA ȘI CĂRȚILE

de HORIA GÂRBEA

Mai țiiți minte? Îndată după 1989 și încă vreo trei ani, cititorii și literații se plâneau amarnic de invazia sublitteraturii, a cărților urâte și proaste din colecții comerciale. Spuneau ei: „Vai, nu mai putem, ne sufocăm între coapsele femeilor aprige din Sandra Brown și în mirosul excitant de after-shave al Agentului 007. De-ai scrie orice capodoperă, n-ai avea nici o șansă căci editurile publică numai știfturi iar noi rămânem cu manuscrisele în sertar precum pe vremea recent împușcaților. O tragedie a culturii!”

Acum, Slavă Domnului! Cărțile stau buluc pe tarabe. De toate felurile. N-au dispărut edițiile comerciale. Dar ce mulțime de cărți serioase! Clasici într-o competiție a grosimii și celebrității. Carte de referință cu tona, cu vagonul, Antropologie, filosofie, estetică și psihologie în cantități de speriat. Iar economie, drept, științe politice - taraba nu mai poate să le-ncapă. TVA-ul nu se va abate asupra cărților sau, chiar dacă, nu le va mai putea opri.

Literatură contemporană? Este! Hai, spuneți ce autor rezonabil sau chiar mai puțin dotat nu și-a putut tipări capetele de operă (sau făcăturile) în tirajul dorit? Mai o sponsorizare, mai o fundație, mai un mic șantaj sau trafic de (fină) influență... Care român din Carpați sau mai ales din diasopră nu și-a văzut numele adunat pe-o carte? Unde-i politicianul, tânăr sau vârstnic, sau omul de rând, mai bătrân însă nițel, care să nu găsească hârtie și cerneală tipografică pe memoriile sale, oricât de fâsâite?

S-a schimbat ceva? Sigur! Și totuși, în această mulțime, publicul ingrât și dezorientat nu prea cumpără cărți. Serii întregi de clasici, teacuri de manuale alternative, ba chiar volume cu rețete culinare sau de slăbit se adună pe tejghele și apoi cad sub ele anual, ca frunzele care îngrașă solul.

Se spală bani, se spală creiere, se papă subvenții și sponsorizări. Dar între cartea scrisă și ochiul omului de rând nici o relație. Robul a scris-o. Domnul n-o citește (pentru că are afaceri, vorbește pe mobil). Domnul o scrie? Nici robul n-o citește (e-n șomaj). Și totuși moara neferecată a scrierii, tipăririi, necitirii, topirii funcționează din plin și nu fără profit.

DIMINUAREA REZERVAȚIEI

de MARIUS TUPAN

Lesne de observat că literatura română, tot mai ignorată sau incoerent sprijinită de instituțiile abilitate în propria ei țară, nu poate fi altfel și-n străinătate, unde situația acesteia e deja alarmantă. Opiniile unor cunosători în domeniu (vezi interviul cu Ion Pop), semnalele ce ne vin de pe diverse meridiane, reacțiile editurilor prestigioase - nu ne interesează! - ne conduc tot într-acolo: cea mai competitivă **marfă** a românilor rămâne în afara jocurilor spirituale, căci semidoctii noștri în ale guvernării descoperă mereu alte priorități, niciodată pe cele artistice. Au rămas la posturi atașați culturali care nu au nici o contingentă cu actul creator (doar au căpătat alte misiuni?!), sunt plasați pe orbite externiști cu propensiuni interniste, pentru a nu destabiliza compoziția sedimentată în timp, puținii scriitori care s-au încumetat să întreprindă ceva, admiși temporar la ambasadere noastre, au fost intimidați și lăsați apoi la vatră. Motivele nu-s greu de bănuț. Încurcau socotelile structurilor predecembriste, rămase cu succes (nu și cu succese!) și într-o variantă postdecembristă. Lanțul profesioniștilor în ale diplomației nu poate fi ușor scuturat și segmentat. Din păcate, tradiția

care viază în domeniu, atașată selecții bizare, anacronice, dă măsura incompetenței, dezarmantă într-un spațiu, ce tocmai absența acesteia o așteaptă. Dar, cum sugeram, și alte practici - interne! - ne fixează cultura doar în proiect, căci, în afara promisiunilor electorale și a certitudinilor demagogice, noii culturnici sar dintr-un avion în altul (în aer dacă e posibil!), își rotunjesc milioanele în state, fără a mișca un pai. Preocupați sunt doar de mișcarea hârții și a scuzelor caraghioase, ce stârnesc numai râsul și nu vreo schimbare în glacialitatea birocratică. Vom reveni cu exemplele așteptate la momentul potrivit, ca nu cumva să se creadă că ne-am instalat în fotoliul nihilistului de profesie, într-un sector doldora de triumfaliști și tămăioși, piese importante și delirante în orice regim s-ar afla. Sesizând fără prea multe osteneți aceste fapte, Uniunea Scriitorilor a organizat un seminar la Neptun cu o temă binevenită - prezența literaturii române în lume - invitând editori și traducători din străinătate, pentru a afla ce imagine literară mai avem. Și, ca o dovadă a consecvenței noastre, oferim cititorilor - la pagina 22 a revistei - doar o mică parte a opiniilor exprimate acolo.

DUBLUL ATAC

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Democrația în apărarea amantelor bătrâne.

DLa 25 iunie 1745 (data autorului), Benjamin Franklin, în vârstă de treizeci și nouă de ani, scrie o mică piesă literară, în forma - foarte obișnuită în epocă - de scrisoare către un prieten (în acest caz, mai tânăr), intitulată „Old mistress apologue. Nota este umoristică, aproape comică, sub aparența sfaturilor bune, profund și asiduu argumentate. Până de curând textul nu a figurat, din decență - sau, mai exact, din puritanism -, în lista operelor lui Franklin; acum el este accesibil. Perspectiva timpului - în cazul acestui mare american - face, probabil, inutil Internetul. Tânărul către care se îndreaptă sfaturile ar face bine să se însoare - dacă viața într-o căsnicie nu îl atrage este cazul să își apropie, în exclusivitate amante bătrâne; apoi, desigur, se explică (în opt puncte) motivele unei opinii. Varianta supunerii simultane în fața celor două sfaturi nu este considerată. Nu trebuie să mai spunem că partenerile (sau partenera), în legăturile președintelui american - al căror ecou parcurge acum întregul spațiu mediatic - nu respectă criteriul lui Benjamin Franklin. Dacă l-ar fi ascultat pe marele inițiator al filozofiei și practicii sistemului statal american, Bill Clinton nu ar fi avut nimic de înfruntat, acum, în planul acestei uriașe confuzii public/privat, create și exploatate de edversarii săi.

Benjamin Franklin nu a făcut, în scrisoarea sa, decât să batjocorească o mizeră morală falsă care explodează, în prima jumătate a secolului, în forma legislației antialcoolice, iar acum în scandalul care tinde să distrugă imaginea unui adevărat creator al existenței internaționale, posterioară demenței războiului rece.

Este atacată, evident, democrația, în persoana lui Bill Clinton - o democrație care, nereușind sau

nefiind lăsată să creeze suficientă egalitate politică, adoptă principiul statului slab. Într-un stat modern, pretins antreprenorial sau, pur și simplu, contractual, omul public se află - și el - într-o postură contruactuală: este dator țării exclusiv cu rezolvarea problemelor derivate din funcția statului. Dacă i se cere mai mult, el este supus unei presiuni totalitare. Un stat care nu cultivă, lângă democrație, puterea va fi un stat care se lumpenizează. În urmă cu peste cinci decenii, în vecinătatea unui președinte puternic, nu ajungeau decât contese, mari scriitoare, mari actrițe, persoane absolut excepționale. Democrația da acum o șansă până și unei stagiare psihopate. Problema guvernării americane astăzi pare lăsată să cadă în penibil, din cauza unui abject raport de clasă apt să distrugă, în Bill Clinton, prima mare personalitate politică post-modernă.

O istituție. În America, asistăm astăzi la un adevărat război împotriva democrației prezidențiale, elective, încercând să se sustragă regimului popular dreptul persoanei de a exista - se cere ca persoana să devină rol. Lucrul este inacceptabil pentru demnitatea umană, sau este acceptabil numai pentru personalitățile deja anihilate, este contraproductiv sub raportul eficienței statale și condamnat moral - căci nu poate conduce decât la îndepărtarea elitelor de stat. Transformarea persoanei în rol este și nucleul atacului dirijat împotriva monarhiei - în particular, împotriva Casei Regale Britanice. Faptul este deosebit de grav, dacă se ține cont de simultaneitatea încercărilor de a degrada atât regimul democrației prezidențiale, cât și stabilitatea monarhiilor.

În această derivă politică a unei epoci de sfârșit

(ce se dovedește prin gravitatea amenințărilor a fi un Sfârșitde mileniu, înainte de a fi încheierea unui secol), monarhiei trebuie să i se recunoască trei merite excepționale: separă puterea de glorie, aduce înspre vârful statului elita și, în sfârșit, separă legitimitatea de incidențe.

În Franța se spunea că Europa și lumea dispun doar de patru instituții autentice: Sfântul Scaun, Camera Lorzilor, Academia Franceză și Înalțul Comandament German. Se pot adăuga, desigur, altele. Între ele, președinția americană arată puterea unei mari republici de a suporta până și infernul scabros al celei mai vulgare indiscreții. Monarhia britanică - și monarhia în general - arată cât de mare este nevoia umanității de a dispune de o instanță de recurs, în fața tendinței tanatice devenite pornografie judiciară, scatologie politică etc.

Mahalaua planetară. Marshal McLuhan vorbea cu mulți ani în urmă, pe măsură ce mediile se globalizau, de satul planetar. Votul decis al unei instanțe democratice alese, aparținând celei mai puternice țări a lumii, hotărând a trece atât de de celebrul, deja, raport Starr în sistemul Internet, așteptările legate de accesul la un material care, în condițiile de simplu echilibru psiho-social nu poate privi decât pe protagoniști, pot face să te întrebi - ținând cont și de alte experiențe care nu lipsesc, direct sau indirect, nimănui - dacă statul planetar nu a devenit, deja, demult, mahalaua planetară.

Marcus Tullius Cicero. Marele filozof, om politic, orator și avocat latin spunea că statul roman republican dispunea de cea mai bună constituție a istoriei întrucât combina avantajele monarhiei (în problemele consulilor), oligarhiei (în instituția senatului) și democrației (adunarea poporului și tribuniciatul). Nereușind să încorporeze în structurile sale destulă monarhie, republica romană a devenit un imperiu despotice. Să ne gândim în chip atent la acest lucru - nu ar fi de neglijat, în acest demers, reflecțiile Margueritei Yourcenar pe marginea Istoriei Auguste.

minimax

kalașnikovului. Că despre campania agricolă de toamnă (parcă la TVR chiar, am auzit această expresie cu parfum de roze din vremurile fericite!), ce să mai vorbim. Așadar, când se întâmplă (sau nu se întâmplă!) atâtea, și toate de să te ia cu frison, nu e taman ca-n vorba cu țara arde și baba se coafează a te opri să-ți bați mîntea cu nevrozele intelectualilor? Pe de altă parte însă - de unde și motivarea/imbolul la continuarea *disecării* începută săptămîna trecută -, textul d-lui A. Pleșu, cu toată hărmlăia din mass media, în mod normal n-are cum trece prea repede, neobservat, fără să lase oarece dără, de mai să-ți vină a zice că este un text memorabil. Un text memorabil, date fiind autoritatea/prestanța și, implicit, audiența de care beneficiază autorul. Un text iarăși memorabil căci falsificarea realității este operată cu o măiestrie fermecătoare (doar nu degeaba recomanda „dictatorul” Platon alungarea poezilor din cetate! - iar când poezii mai sunt și bufoni, să te ții prăpăd), la care se mai adaugă și amănuntul, nu chiar de neglijat, că *materialul* a fost conceput și confecționat ca *marfă de export* în Occident. Pentru nemții (sigur, nu toți, dar destui încât să conteze) amețiți de *Ostpolitik* mai dihai ca de bere, o conferință precum cea a d-lui Pleșu, rostită pre limba lor la Wiesbaden, a fost, neîndoios, un prilej de mare bucurie interioară... Numai că, uite, din vorbă-n vorbă, spațiul disponibil aproape s-a terminat fără să fi spus nimic în/despre *cestiune*! Rămâne pentru data viitoare, și cu speranța că, între timp, eventualii cititori ai *minimax*-ului vor parcurge încă o dată textul d-lui Pleșu căci, după părerea-mi, merită.

*) «Unele nevroze răsăritene», în *Dilema*, cu nr.

MARGINALII LA PROZA CU NEVROZA (II)

de ȘERBAN LANESCU

Chitit fiind pe *disecarea* în continuare a textului d-lui Pleșu¹⁾ a intervenit însă un moment critic, de descumpănire, când realizarea intenției s-a așezat primejdios sub semnul îndoielii. Căci la o întrebare de soiul «Dar merită oare într-adevăr?», răspunsul afirmativ și mobilizator (!) n-a venit decât cu promptitudine, ba dimpotrivă chiar. Na de vezi, nevrozele intelectualilor! Sau, pentru a spune-o p'a dreaptă, de fapt nu nevrozele nevroze, ci nevrozele atribuite de A.Pleşu intelectualilor. Că, oricât, sunt intelectuali și intelectuali. Iar atunci, au nu cumva alegerea subiectului este, acum, aici în România, mă rog, nu tocmai identică, însă nici prea departe de, să zicem, disputa dedicată sexului îngerilor. Când în Rusia, împlinindu-se astfel vrerea bolșevicilor pravoslavnic, ajunge prim-ministru „fostul” mahăr al KGB spre mare bucuria to'arășilor de pe la noi încremeniți în proiectul viitorului fericit deși-ntr-un timp s-au mai spurcat cu binefacerile capitalismului (iar prin *târg* deja circulă o vorbă colportată de cei care, năimiți sau imbecili, încă mai așteaptă să ne vină lumina de la Răsărit «Da' ce, parcă la americani n-a ajuns președinte șeful CIA!»). Când la celălalt pol de putere al Lumii ditamai președintelui i s-ar putea trage din pasiunea cântatului la saxofon cu gușă. Când aici, în binecuvântatul spațiu carpato-dunărean unde pentru câteva zile s-a aflat epicentrul religiozității omenirii, taman aici, acum, nou-

născuții beneficiază în continuare de SIDA, bașca strămoșescul și banalul sifilis. Când zice-s-ar că U.E. ne-a pregătit ajutoare umanitare pentru iarna ce va să vină, astfel confirmându-se, poate, ipoteza plasării României în rezervația celor de care Occidentul se izolează prin acțiuni caritabile. (Dacă bine'nțeles ai citit-o, cum naiba să nu-ți amintești ce scrie Pascal Bruckner în *Tentația inocenței* «Ordinea mondială care urmează împărțirii Est/Vest nu mai este cea a unei includeri progresive a tuturor continentelor într-un același spațiu politic și economic: dimpotrivă, ea trasează o nouă linie de separare între națiunile demne de interes și altele respinse în tenebre sau anarhie. Primelor, le dăm tehnologia noastră, spiritul nostru militar, schimburile noastre culturale. Celorlalte - bunătaea noastră, mass-media noastră și câteva pături.» Drept care, oț cum e, românu' s-a prins repede și decât să le dea americanilor o groază de parai pe helicoptere, preferă mai bine (sic!) păturile, dacă tot vin pe daiboj. Și ce pături!) Când la tertipul cu universitatea călare pe graniță secuimea din Ardeal cere dublă cetățenie ca la o adică, de s-o-ncinge hora, să poată fugii la frații din NATO, c-o fi el nebun ăla de-a declarat public că-și vinde nu numa' Rolex-ul ci și crucea de la gât pentru a-și cumpăra pușcoace, nebun nebun, da' dacă-n 2000 scoate la alegeri vreun 15% și s-aliază cu pedeserii lu' papașa Ilici care și ei au pomenit de soluția

POVESTEA UNEI VIETI

de LIVIU GRĂSOIU

Sub egida Editurii AGER a fost tipărit romanul **Bună dimineața, speranță**, datorat d-lui Ion Olteanu. Autorul este una și aceeași persoană cu reputatul regizor de teatru, ale cărui spectacole montate de-a lungul a patru decenii la București, la Cluj ori în alte centre culturale i-au creat un meritat prestigiu. D-l Ion Olteanu este însă și un scriitor rafinat, un om cu solidă cultură, care s-a apropiat de literatură nu dintr-un capriciu, ci având seriozitatea profesionistului. Deși a scris din tinerețe și a colaborat la reviste importante în perioada interbelică, a debutat editorial târziu, în 1971, cu volumul de versuri **Migrațiuni**, prefațat de Petru Comarnescu. Au urmat alte cărți de poezie și proză: **Paos în zori de zi** (1980), **Dealurile lui Sirți** (povestiri - 1985), **O salcie cântătoare** (1987) și **Iarba zăpezilor** (tot roman - 1994). Acum Domnia Sa se înfățișează publicului cu o extrem de originală memorialistică, un roman ingenios conceput și redactat, al cărui subtitlu este dezarmant de simplu: **Povestea unei vieți**. Într-un interviu pe care mi l-a acordat în urmă cu câțiva ani, la întrebarea dacă intenționează să-și scrie și să-și publice amintirile (bănuite a fi foarte interesante grație mediului intelectual și artistic unde și-a petrecut cei mai mulți ani) mi-a mărturisit că nu intenționează așa ceva, dar are obligația spirituală de a face cunoscută și altora viața de o mare frumusețe morală a soției sale. Acesta este deci subiectul romanului **Bună dimineața, speranță**

și mă grăbesc să subliniez că nu avem de a face doar cu un pios și meritat omagiu adus soției după o îndelungată căsnicie, ci și cu o construcție rezistentă din punct de vedere estetic. D-l Ion Olteanu a putut să nareze viața altcuiva la persoana întâi singular, intrând perfect în pielea personajului. Dacă ar fi fost vorba despre existența unui bărbat, impresia s-ar fi diminuat, pentru că literatura are un imens număr de capodopere în acest gen. Scriitorul însă reușește să povestească viața unei femei din fragedă pruncie până la moarte. Și o face atât de bine încât am fost derutat în câteva rânduri și am încercat să aflu dacă nu a avut la îndemână însemnări ale eroinei pe care le-a stilizat. Nici vorbă de așa ceva, d-l Ion Olteanu prozatorul a beneficiat de toată experiența și instinctul regizorului, pentru a realiza o veritabilă performanță stilistică. Personajul este viu, credibil și memorabil prin destin, prin comportament, prin demnitatea cu care parcurge vremuri grele, prin devoțiunea față de familie, înțelegând aici soțul, copiii, nepoții. Accentuez acest aparent amănunt pentru că eroina și-a pierdut părinții foarte devreme, iar copilăria și adolescența și le-a petrecut din orfelinat în orfelinat, din oraș în oraș, la mila lui Dumnezeu și a unor oameni de suflet. Dotată cu inteligență deosebită, cu talente artistice, ea se remarcă mereu reușind să intre la facultate și să o absolve, să se căsătorească, să-și întemeieze un cămin în

pofida greutăților numite război, invazie bolșevică, lipsuri financiare, discriminări față de copiii de intelectuali, plecarea din țară a fiului, neputința de a-l revedea timp de opt ani, sănătate precară, bătrânețe chinută de mizeria economică a României din anii '80. Toate sunt rememorate simplu, fără patimă, fără cuvinte mari, evenimente adesea zguduitoare care sunt expuse laconic. Există însă permanent o tensiune care se simte, o încordare a inteligenței și bunului simț de a nu lăsa emoțiile să se reverse în cascadă. Elocvente sunt paginile despre întâlnirea, după ani și ani a surorii mai vârstnice, a rudelor din satul bucovinean unde se născuse, acelea despre vizitarea Mausoleului de la Mărășești unde odihneau osemintele tatălui ei. Aici pur și simplu eroina nu are reacție, totul părându-i-se un basm despre oameni inventați și fapte necunoscute. Se justifică motto-ul ales de Maica Tereza: „Singurătatea reprezintă o formă grozavă, e mai teribilă decât când nu ai pâine”. Cu singurătatea s-a luptat în copilărie și în adolescență personajul din **Bună dimineața, speranță**, dar o dată cu maturizarea, aceasta a fost înlăturată, rămânând o amintire. Durerosă, dar, amintire, întrucât viața s-a împlinit prin voința și pasiunea ei. Împini s-a numit familie, în cadrul căreia femeia devenise axul de rezistență și stabilitate.

Scrisă elegant, cu abile înregistrări ale planurilor temporale, cu discreție în privința relațiilor cu personalitățile culturale cunoscute de-a lungul multor decenii, cartea lui Ion Olteanu nu s-a dorit un document sau o interpretare a istoriei trăite. Este însă un document prin profilul moral conturat cu har artistic și dragoste omenească. Un document ce îl onorează în egală măsură și pe autorul său.

În **Cuvântul** cu care se deschidea ediția bibliofilă, **Versuri**, din 1959, Tudor Arghezi justifică nereproducerea în acest volum definitiv a **Agatelor negre**, ciclu numai parțial publicat în revista **Linia dreaptă** (1904) și în **Cugetul românesc** (1927), cele mai multe rămase în manuscris: „Desigur, nici unele **Agate negre** nu întrunesc preferințele autorului, dar plac câtorva remarcabile gusturi literare, pe care o atitudine fermă și negativă nu a fost în stare să le descurajeze”.

Poetul se referea în primul rând la B. Fundoianu, care pregătea, prin 1925, un spectacol de teatru, gândit ca o **antologie** a poeziei românești și care reproducea în revista **Integral** (an. I, nr. 3, 1925, număr închinat lui Tudor Arghezi) fragmente din comentariul său la spectacol. Fundoianu îl prefera pe poetul **Agatelor negre**, cel din 1904: „Pe atunci Arghezi era poet numai pentru câțiva prieteni și câțiva efebii; cele cinci volume pe care le vestește azi, (1927, n.n.) îl vor crea pentru cafenele și gloată; noi îl știam de mult, îi aveam cu toții volumul de versuri în caietele mici, copiate de noi și dificil adunate din reviste, «în care latele panglici întrosu-s-au de-atâtea ori». Volumul lui Arghezi, imprimat de noi, se numea **Agate negre** și nu **Cuvinte potrivite**. Îl considerăm ca o primă ediție originală executată pentru marii bibliografi.

Ne îndoim de existența acestui prim volum tipărit. Fundoianu vorbind la figurat de **imprimare** în sensul de **transcriere**. Al. Rosetti își amintește că prin 1914 culegerea **Agate negre** circula în manuscris (c.p. **Gazeta literară**, an XIV, nr. 29.20 iulie 1967, p.1).

Încercând să reconstituim ciclul **Agatelor negre** din **Linia dreaptă** (1904), din **Cugetul românesc** (1927) și din manuscrise m-a izbit faptul că, deși poetul și-a repudiat această fază tutelată de lecturile din Charles Baudelaire și-a reluat teme și imagini în poeme ulterioare. Printre **agatele „recondiționate”**

O VARIANTĂ A „PSALMULUI DE TAINĂ”

de EMIL MANU

figurează cea numerotată 4, apărută în **Linia dreaptă** (an I, nr. 3/15 iunie 1904); un fragment este introdus cu identități de versuri și de idei-imagini în **Psalmul de taină** (din **Cuvinte potrivite**).

Așezarea în paralelă a textelor e concludentă:

... Iar tu aceea de-altădată,
care-ai întins în mine ceață,
revino doar o clipă-n viață
căci ești în mine neuitată

Apari, din lumea ta te chem,
apari sub negrul meu tavan
căci voi, cu glas de uragan,
să te blestem!

(1904)

O tu aceea de-altă dată
ce te-ai pierdut din drumul lumii!
Care mi-ai pus pe suflet fruntea
și-ai luat într-însul locul mumii,
Femeie răspândită-n mine
ca o mireasmă-ntr-o pădure...

Ridică-ți din pământ urechea,
în ora nopții când te chem,
Ca să auzi, o! neuitată:
neiertătorul meu blestem.

(Psalmul de taină).

Și Ion Pillat considera **agatele negre** poezii de **avangardă**, când reproducerea, cu „dificila îngăduință a poetului” câteva în **Cugetul românesc** (an II, 2 febr, 1929, p. 115-120).

Arghezi scrisese **agatele negre** sub influența, evidentă, a lui Baudelaire, morbul baudelairean din **agate** a fost explicat elocvent (Șerban Cioculescu) și chiar uneori cu insistență (E. Lovinescu). Arghezi a repudiat acest ciclu, simțindu-se poet de a doua zonă, fără să-și dea seama că preluat - în parte în

din Baudelaire, deci fugind de **agatele negre**, Arghezi repeta tot o primă versiune a unei formule baudelairene - **psalmi**.

Punând față în față prima versiune a **Psalmului de taină** (din **Agate negre**) cu cea de a doua, putem observa mai ușor desacralizarea ideii de psalm la Arghezi. Poetul concepe psalmul ca pe un dialog sălbatic cu iubita, care ia aici, în acest caz, locul divinității. Drama cunoașterii existențiale devine o dramă a cunoașterii erotice.

CEEAA CE NU SE POATE UITA

de IOAN STANOMIR

„Tragedia Pitești” (Institutul European, Iași, 1997) de Costin Merișca apare după aproape un deceniu de la editarea în românește a cărții lui Virgil Ierunca, „Fenomenul Pitești” (Humanitas, 1990). Dacă ultimul volum reprezenta o cronică bazată pe mărturiile supraviețuitorilor, primul dintre ele are ca autor chiar pe unul dintre supraviețuitori. Progresiv, spațiul Piteștiului iese din uitare.

Căci cuvântul cheie în această istorie de jumătate de veac, despărțindu-ne de Pitești, e „uitarea”. Consumat între pereții unui imperiu penitenciar, experimentul a rămas aproape necunoscut contemporanilor, pentru ca mai apoi anii ce s-au succedat să conducă la simularea normalității prin complicitate. O vreme, absența mărturiilor a servit drept alibi pentru conștiință: multora dintre români le era, mai este încă greu, să accepte existența în trecutul nu foarte îndepărtat a unor orori comise de români împotriva românilor. Anul 1945 a adus cu sine revelația răului nazist: normalitatea colaborării cotidiene a cedat locul vinovăției, a vinovăției de a fi întors spatele (deliberat sau nu) realității care te înconjură. Estul postcomunist întârzie să își asume culpa: într-o mai mare sau mai mică măsură, țările eliberate se precipită în „reformă”, privind memoria ca pe o simplă anexă documentară. România e lovită de un complex al amneziei, poate fără egal în Răsărit prin capacitatea de a infesta întreg corpul social. Cuvântul repetat obsesiv e „reconcilierea” și simplul fapt că Alexandru Nikolski, probabil principalul responsabil pentru organizarea experimentului Pitești, și-a sfârșit zilele într-o deplină impunitate e o mărturie a obstinației cu care statul român programează uitarea.

Documentele vizuale lipsesc - instantaneele cadavrelor calcinate din lagărele naziste. Victimelor comunismului li s-a refuzat amintirea; nici un aparat de filmat nu a mai putut să le ducă mai departe imaginea postumă. Supraviețuiesc doar zidurile temnițelor ori câmpul de execuție de la Jilava. Rareori cuvântul a însemnat mai mult decât astăzi. Un cuvânt având puterea de a lupta împotriva uitării și de a supraviețui dispariției fizice a martorilor. Costin Merișca oferă o piesă la un ipotețic dosar al Piteștiului, alcătuit pentru un proces care poate nu va mai avea niciodată loc.

Cartea e structurată în două compartimente diferite ca stil și abordare. O cronologie a fenomenului Pitești (încărcată de nume și date ca o veritabilă depoziție judiciară) și o aproximare a sensului acestui experiment. Piteștiul rămâne în spațiul concentraționar românesc un loc privilegiat: Costin Merișca reușește o caracterizare memorabilă a acestui teritoriu, „locul unde timpul a murit”. Experimentul se consumă între 1949 și 1951, epilogul procesului „responsabililor” fiind scris în 1954.

Punctul de pornire al acestei tentative fără precedent se află în opera unui pedagog sovietic, Makarenko; reeducarea deținuților de către ei înșiși. Securitatea duce până la ultimele consecințe această metodă și granița dintre călău și victimă dispare. Reeducarea e o

expresie eufemistică pentru a desemna o operațiune de malformare a umanului. Ea trece prin abjurarea vechii identități și metamorfozarea în comunist de încredere. Va debuta fără violență în 1948, la Suceava, pentru ca punctul de plecare al calvarului piteștean

să fie Crăciunul anului 1949. Personajul cheie e Eugen Țurcanu, a cărui ambiție e satisfăcută de această convertire în călău. El e proprietarul de suflete și cel prin intermediul căruia răul proliferază. El însuși deținut, devine progresiv un instrument perfect în mâna unei Securități ce-l va sacrifica finalmente, invocând în parodia de proces trecutul său legionar pentru a da credibilitate unei ipoteze rocambolești. Vinovat de ororile petrecute ar fi fost exclusiv grupul lui Țurcanu, executând ordinele exilatului Horia Sima.

Nimic nu e întâmplător în această încercare demonică. Populația penitenciară din Pitești o formau studenții, arestați după 1948 - asupra lor se cerea prima dată reeducarea. Experimentul vizează anularea solidarității umane și construirea unui microcosmos în care locul călăilor să fie luat de victimele însele. Crăciunul anului 1949 anticpează o întreagă desfășurare, a cărei cruzime nu va înceta să se rafineze: „Pe 25 Decembrie, de Crăciun, la 6 dimineața, când Țurcanu a mișcat masa (era consemnul!) a început o bătaie îngrozitoare, care a ținut toată ziua. Inițial, câte 2-3 torționari trăgeau din paturi pe câte unul din „bandiți” și, după ce-i loveau unde se nimerea, cu băte, pumni, picioare, cataramele curelelor, îi aruncau grămadă în spațiul dintre paturi. Stupoarea teribilă a celor atacați în fața agresiunii violente a foștilor camarazi de luptă și suferință le-a blocat psihologic orice reacție de împotrivire.” (Pag. 16).

Teritoriul terorii e atent delimitat și la Pitești, ca și la Gherla mai târziu, vor exista camere de tortură și cabinete de lucru. Procuratorul răului, Țurcanu, are la dispoziție o cameră pentru a-și elabora strategia. El are drept de viață și de moarte și nimic nu se poate opune acestei terori care nu mai cunoaște mărghinirea timpului. Orice victimă poate deveni un călău: „I se pune la dispoziție lui Țurcanu Eugen, la cererea lui, o cameră pe sala de la 4 spital (camera de baie), cu masă mare, călimări și condeie, unde se dau declarațiile, iar el le păstrează aici în două valize, le studiază, își notează pe fișe și într-un carnet și le predă. Are la ușă un gardian care-i stă la dispoziție, aducându-i din închisoare orice deținut cu care el dorește să discute. Mai târziu, va purta cu el smocul de chei de la toate camerele, descuind singur unde voia.” (Pag. 21).

Există, indubitabil, o dimensiune a fenomenului Pitești decurgând din această activitate de extragere a informațiilor pentru

Securitate (operațiune cu atât mai reușită cu cât se efectua de către tovarășii de suferință). Dar, dincolo de aceasta, reeducarea de la Pitești avea un țel cu mult mai ambițios. Frontispiciul penitenciarului era marcat de o inscripție fără echivoc: „Pentru dușmanii poporului nu există nici milă, nici îndurare.” (Pag. 67). Omul, așa cum se constituie el prin educație, religie, familie, trebuia să dispară. Scopul Piteștiului nu era atât exterminarea fizică, cât modificarea umanului.

Crăciunul anului 1949 indica drumul de urmat. Victimele aveau să fie torturate de către cei cărora le acordaseră încredere. Normalitatea umanului e suspendată, legile firii sunt abolite. Corpul omenesc e supus unor presiuni aproape de insuportabil: „Te băteau la palme până se învinețeau; te puneau să te bați unul cu altul; se urcau și jucau cu picioarele pe tine; te loveau cu bocancii sau cu ciomege, în cap și în coaste (...) îți fracturau coastele; te băteau la vârful degetelor și la fluierile picioarelor; te loveau cu vârful pantofului în ficat (lovitura Diaca); te strângeau de gât și jucau cu genunchii pe pieptul tău (metoda Țurcanu).” (Pag. 70).

A doua treaptă este cea a dispariției demnității umane: „Erai vopsit pe față cu pastă de dinți sau cremă de ghețe (...) erai constrâns să te sârui reciproc, cu alții în fund; erai silit să urinezi unul în gura celuilalt; când cereai apă, ți se dădea urină de la tinetă sau se urinau în gura ta, sau erau puși ceilalți să te scuiepe în gură.” (Pag. 71).

Pe ultima treaptă se situează visul utopiei negre de la Pitești: o umanitate celebrând valorile răsturnate. Ceea ce se va produce pașnic în cazul „supușilor din libertate” se realizează aici prin violență. Nu există altă ieșire decât prin moarte, iar sinuciderea e refuzată.

Costin Merișca reconstituie liturghiile negre celebrate la Pitești. E vorba de un refuz al Dumnezeirii clamat de victimele-călăi: „Mai ales de sărbători, dar nu numai, erau regizate procesiuni religioase, conduse de teologi cântând melodii bisericesti, în timp ce făceau onanie în public, închinându-te și sărutând un falus din săpun care semnifică pe Isus Hristos sau un sex de femeie care ziceau că e Maica Domnului și erai silit să bei „aghiazmă” și să te împărtașești cu „anafură” din excremente.” (Pag. 71).

Finalmente, Piteștiul poate fi reținut ca un laborator în care „căderea” era stimulată - în ordine teologică, umanitatea era confruntată cu Răul, cu propriile limite și tortura lipsei de speranță. În ordine istorică, acest iad construit rațional e doar un exercițiu prefigurând geneza noii umanități ce populează astăzi România: rescrierea trecutului, coborârea la stadiul de ierbivor, dimensiunea pavloviană a existenței, cultul delatării sunt elemente recunoscutibile.

S-a spus că numărul celor care au suferit în comunism ar fi, la urma urmelor, îndeajuns de mic pentru a lua mai degrabă în considerare beneficiile regimului. În finalul cronologiei sale, Costin Merișca încearcă un bilanț provizoriu: „La Pitești și Gherla au fost uciși peste 30, iar torturați circa 800 - la Pitești, câteva sute - la Gherla, 70 - la Târgșor, zeci - la Peninsula, 20-30 - la Ocnele Mari, 7-8 - la Brașov, 5-6 - la Târgul Ocna.” (Pag. 50). Destinele au această ciudată încăpățănare de a se sustrage statisticilor - în spatele fiecărei cifre se află un om.

ion drăgănoiu

„... Și pentru cele spuse pun adevărul martor și sufletul meu zălog” (Meister Eckhart)

Cetatea din suflet 9

Încearcă. Încearcă să fii fericit.
Ostenește-te îndelung,
străbate orașul pe jos, străzi
întortocheate, case cu marchiză,
frontoane, stucaturi, petrecerile de
odinioară, iubirile de atunci
de la un capăt la altul străbate-l pe jos,
gândește-te tot timpul la ea,
cea care nu vrea să existe. Nu mai vrea
să existe.

Pentru tine.

Dar pentru el?

Oricum nu poți face nimic. Nu poți
fugi din tine,
oricât ai vrea.

Și totuși încearcă să fii fericit.

Cu o mână care nu tremură niciodată
împarți adevărul tău. Citești poezie
tânără...

Hoinărești cu Alice în Țara Noțiunilor.

Încerci să fii fericit.

Cât de tânără poate să fie, cât de
tânără?

Și tu, cât de fericit?

Cetatea din suflet (99)

Ca un melc, da, iubirea,
spirală în jurul inimii, neliniștită, caldă
spirală,

ca o iubire melcul,

da, ca o iubire,

încolăcindu-se în casca de aur

a părului tău.

Poți oare spune mai mult

fără să sfâșii

acea translucidă, subțire petală,

poți oare s-adaugi ceva începutului

lumii?

E greu.

Da, fără de margini, iubito,
e-această spirală,
cum fără de margini e sufletul meu.

Cetatea din suflet (999)

Se anunța sfârșitul serbării. Chelneri
sliñoși

strângeau de pe masă amintirile sparte.

Stăteam, ca de obicei, cu spatele

la ușă și așteptam. Dacă nu vine?

Alioșa Dimitrievici îmi făcea cu ochiul
peste timp. Eram răgușiți amândoi (ne
uiejaite,

moi galubic...). Gunoierii curățau
fundul mâlos

al lacului. Singuri și răgușiți. Singuri,
mai cu seamă.

Pescărușii de buzunar ai metropolei

ciuguleau peștii de-o vară.

Dar dacă vine?

Cetatea din suflet (9V)

Ne trebuie un grec, un drum pe mare
și ne mai trebuie, ținut în gheare,

de un pleșuv, gigantic vultur, un miel
de taină neîmpărțită,

o jertfă pentru zbor,

un fel de nor de Paște,

făcut anume pentru a cunoaște
zădărnicia aerului

care naște deasupra mării umbre

ce devin aripi

și cheamă din adâncuri, de la Ospățul
unde

din psyctere - de-argint - bea vin de
Chios,

pe cel merit să doarmă în văzduh,

geană ironică ce se ridică

deasupra unui cufăr vechi și clătinat de
valuri

în căutarea unui Ararat pe care,

perechi, perechi,

să-și lase moliile să dospească-n soare,

la bunul plac al cui se-ntâmplă să
domnească

printre fluturi,

ori printre vulturi,

ori printre lucruri.

Cetatea din suflet (V)

Vom afla de îndată ce este un cal: o
pereche

de cizme, un sombrero, un lassou, un
șorț

din piele de vacă, marii fesieri
încordați...

Și apoi o alunecare pe apă, un tangou,
un șorț

de bucătărie deasupra cartofilor prăjiți.
Dar un taur?

La fel: un sombrero, o pereche de
cizme,

un lassou, un șorț din piele de vacă,

cal + călăreț = picadillos, apoi înfipte
două

câte două, banderillas, apoi, apoi,
apoi... un fel

de spaimă deasupra arenei, un fel de
spaimă

care îmbracă numele matadorului iubit.
urechea tăiată cu grație și aruncată ei,

dâra de sânge, rumeguș, alt matador
iubit.

Cât de iubit? întrebă Alice, și ce Țară
a Noțiunilor

mai e și asta?

Cât de iubită poate să fie cea mai
scumpă

carte din lume, Scumpă? (Cea mai
scumpă din lume

poate să fie aceea ilustrată de Picasso
despre un matador: 248 exemplare!).

Dar mai scumpă decât orice carte,
viață, cal,

toreador, taur din lume,

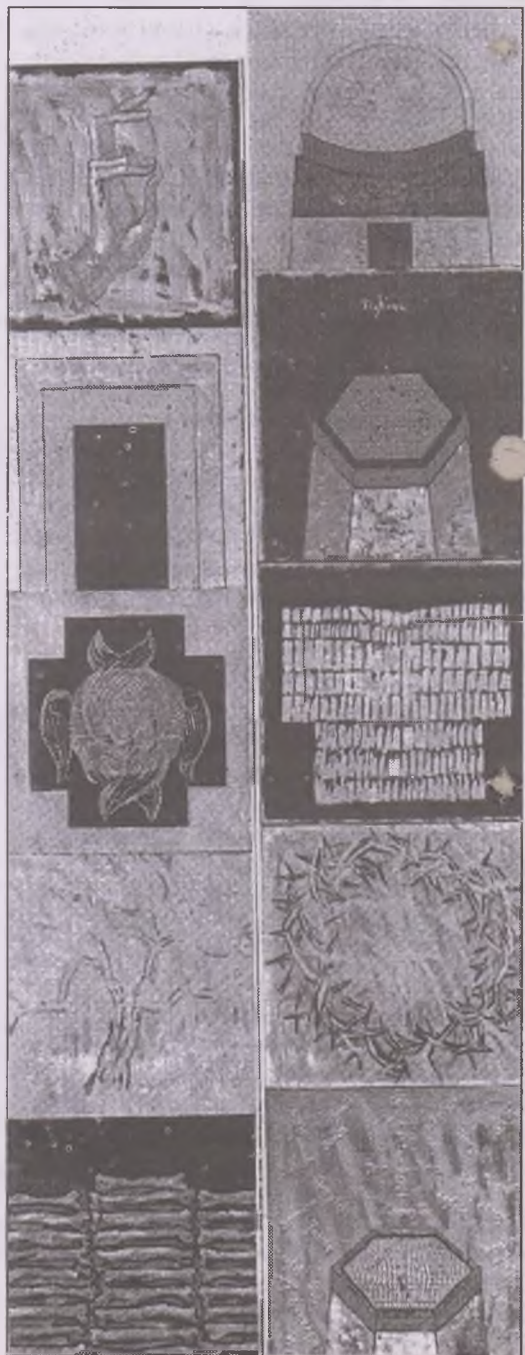
știți ce poate să fie?

Nu, nu știm.

Nu?

Nu.

Nici n-o să aflați...

MĂRTURII

de ALEXANDRU GEORGE

A trecut aproape un deceniu de la Eliberare și cei care au avut bunăvoința să-mi urmărească scrisul, măcar de la distanță, știu că am risipit o sumă întreagă de pagini despre trecutul trăit de mine, mai ales despre epoca adolescenței, aceea în care comunismul se instala cu forța și cu puteri discreționare, abătând cursul firesc al literaturii noastre, blocând creația, punându-se pe dirijat și pe osândit, operând excluderi și ridicări de glorie vane. Sunt anii cei mai obscuri și, pentru mine personal, cei mai întunecați, deoarece eu îmi gândisem perspectivele de afirmare și creație literară în viitorul apropiat și trebuia să amân totul până să pot ieși la suprafață, abia după mai bine de douăzeci de ani. Nu am urmărit literatura care a apărut între timp, cel puțin în cei (cam) șapte ani care au urmat până la dispariția lui Stalin, și nu regret acest lucru, deoarece, așa cum am spus, în tot acest timp nu a apărut nici o scriere frumoasă care să poată fi noscută acuma astfel, nu doar ca un fel de erozitate ce trebuie reținută pentru că dă măsura decăderii unei literaturi.

Nu regret deci că nu mi-am pierdut vremea cu lecturi de opere fără valoare; speranțele mele se legau de numeroșii scriitori cărora li se frânsese destinul la sfârșitul lui 1947; a apărut totuși, dar mult mai târziu (practic vorbind, după mai bine de un deceniu, o nouă literatură care măcar în parte putea fi socotită creația regimului, poezia mai ales fiind vârful de lance al unui moment de renaștere, confirmat prin ceea ce a urmat foarte curând). Critica nu există, nici ea, pur și simplu, până după mijlocul deceniului VII, când se înregistrează o maximă deschidere, de neconceput înainte (istoria literară, ocupându-se de scriitorii morți și de epoci trecute, fusese ceva mai avantajată). Abia ulterior critica e îngăduită mai liber și începe a fi de comparat cu ceea ce fusese ea pe vremea „burgheziei”, al cărei spirit de altfel îl ilustrează. Este însă o profundă eroare să se egalizeze situații incompatibile și să se compare o manifestare critică din comunism cu una din trecutul cultural românesc, așa se menționa anul și împrejurările în care a apărut textul din urmă.

Articolele „critice” în prima perioadă a comunismului (aceea a Terorii) dar și din anii precedenți erau, în fapt, niște denunțuri; criticul, dacă putea fi numit așa, era un militant în slujba Partidului care „politiza” totul, dar mai ales atribuia (în spiritul deformării pe care îl regăsim și acum la publiciștii atinși de acest morb) propria lor mentalitate unor fenomene, oameni sau opere din trecut. Și efectul unei astfel de acțiuni comandate de sus, sau măcar scrisă pentru a place stăpânilor situați acolo, nu se măsoară după meritele sale în sine, ci după ceea ce autoritățile hotărâseră sau hotărau în legătură cu victima. Așadar, când citești niște critici adresate unui aderent comunist de primă oră ca G. Călinescu emise de unul și de altul, de la Ion Vitner la Vicu Mândra, și vezi că victima nu a pățit nimic, totul fiind un act de intimidare gândit să o avertizeze că nu e inatacabilă, nu trebuie să compari acest gest de amabilitate tovărășească și patronală cu articolul lui Sorin Toma de „desființare” a lui T. Argezi, aflat pe atunci în fruntea rezistenței democratice, prin prestigiul său, chiar dacă nu și prin scrisul aplicat.

De aceea, chiar în paginile acestei reviste, am acuzat de nulitate încercarea lui M. Nișescu de a face un rechizitoriu la adresa epocii și comportării unor artiști; manifestările lor, scoase din context, nu primesc accentul cuvenit, necum caracterizarea meritată. (Tabloul lui conține atâtea improprietăți, exagerări și vicii de metodă, erori de apreciere, încât nu poate lămuri pe nimeni despre ceea ce s-a întâmplat atunci. În privința aceasta cercetările Anei Selejan, mult mai documentate, mai minuțioase și mai aproape de adevăr, dau mai bine seama de

politica Partidului oglindită în publicistică; dar și ea e deficitară ca perspectivă istorică, fapt agravat și de titlurile improprii ale unor capitole care nu corespund totdeauna etapelor prin care literatura română a trecut în acei ani convulsivi. (Am în vedere mereu primii ani care urmează momentului 23 august 1944).

Realitatea a fost, în linii simplificate, următoarea: imediat după ce comuniștii au început să se manifeste liber în viața politică și publică (sept. 1944) ei aveau prea multe treburi și prea puține efective pentru a se ocupa în stilul lor ulterior de literatură sau de arte; au arătat deci o stranie indiferență, o oarecare toleranță, au făcut apel la forțele „democratice” fără nici un exclusivism. Pe măsură ce își întăreau pozițiile și câștigau aderenți oportuniști din rândurile vechii intelectualități, începeau să-și arate colții; dar cei care se dedau unor acțiuni ce puteau fi numite critice erau mai degrabă niște căței, niște tineri care nu afectau prin lătratul lor în cursul redevenit normal al literaturii române. (Să nu se uite că în acei ani au revenit în forță o serie de excluși, de la M. Sebastian la F. Aderca, dar și așa -numiții democrați și oameni de stângă (Zaharia Stancu, Geo Bogza); sunt anii în care suprarealismul românesc trăiește o nouă înflorire prin Virgil Teodorescu, Gellu Naum, D. Trost etc., tot acest succes neputându-ne face să uităm eliminarea scriitorilor de „dreptă”, de la Mircea Eliade la Vintilă Horia și de la Horia Stamatu la Dan Botta).

După instalarea guvernului Petru Groza, dar mai ales după ce partidele istorice fuseseră azvârlite în opoziție, abia ceva mai târziu îngăduindu-li-se acțiunea de presă, au urmat un „război” literar în care biruitorul era știut dinainte, iar victimele aveau nu doar să fie excluse din literatură dar trimise aproape imediat mai apoi în pușcării. Situația aceasta, dramatică și cu final trist avea să țină până în toamna lui 1947, când comuniștii își arogă deschis monologul conducerii și își suprimă în mod direct adversarii, desființând pe tăcute și pe câțiva dintre proprii săi eretici, care vor fi lichidați chiar și fizicește.

Toate aceste schimbări treptate de atitudine care la început sunt ale unui partid, apoi ale unei puteri din ce în ce mai abuzive, va trece curând în cazul administrativ, o nouă tate în cultura română, care nu cunoscuse până atunci dirigismul, ci libertatea și spiritul critic, dacă acceptăm pretențiile dictatoriale ale unui D. Caracostea din timpul regimului antonescian (pe urmele lui N. Iorga, dar cu rezultate în cazul ambilor mai degrabă hilare).

Ei bine, interesant este că în acești trei ani a apărut o literatură foarte valoroasă, câțiva maestri și-au dat deja abia acum măsura (Ion Marin Sadoveanu), alți scriitori solid afirmați și-au mai dat opera lor cea mai bună (Radu Tudoran), în fine s-au înregistrat debuturile de mari speranțe ale unor scriitori care se afirmaseră pe alte planuri (Cella Delavrancea, Mihail Villara). Dar epoca a fost dominată de poezie, care prin Constant Tonegaru, Ion Caraion, Alexandru Lungu, Mircea Popovici, Mihail Crama își afirmă o vitalitate debordantă, în formele care nu ilustrau optimismul, ba chiar în tonalități mai curând sumbre. Comuniștii nu puteau pune acestei erupții decât pe Geo Dumitrescu, despre care ar fi însă cu totul fals să vorbim ca despre un artist de partid. Cine s-ar limita la „documente” în modul cel mai strict, sau, mai propriu-spus, mai reducionista, va trage cele mai greșite concluzii. Epoca prezintă imaginea dragă tuturor comuniștilor, a unui „front” care se confruntă cu altul într-un război nu doar declarat, ci și plin de declarații, ce ar putea fi astăzi descifrate ca atare de către un cercetător hemiopist dar foarte erudit.

Tot ceea ce există ca document scris datând din

epocă trebuie trecut prin filtru critic, dar și „tradus” într-un limbaj adecvat, căci limba comuniștilor de atunci ascundea, mai mult decât divulga, adevărul; c vorba de altceva decât simplista limbă de lemn, prin care se comunicau multe în ciuda reducăției extreme și era bine înțeleasă după atâția ani de dascălire. Dar momentul instaurării comunismului la noi în țară nu este așa de îndepărtat. Martorii lui nu sunt numeroși, dar ei există și ar trebui ascultați.

Or, eu, cu tot dezgustul cu care îmi amintesc de evoluția lucrurilor, știu câte ceva și sunt dispus să vorbesc. Din păcate, nu o dată sunt acuzat de parțialitate și neînțelegere, efortul meu fiind trecut cu vederea când nu disprețuit de tinerii care nici măcar nu se născuseră în acea vreme. Am stăruit cu explicații și producerea de dovezi materiale, dar mai ales cu informații pentru că iubesc adevărul înainte de toate. Și sunt indignat de nesocotirea lui, mai ales că alți „martori”, de pe baricada opusă, sunt foarte dispuși să se rostească și sunt foarte ascultați.

Iată doar un exemplu: scriitoarea Mioara Cremene, o persoană (să fiu scuzat) mai vârstnică decât mine, care a trăit ca participantă epoca de care vorbesc și care, locuind la Paris de mulți ani, a avut și ocazia de a medita asupra erorilor săvârșite prin aderența ei la infamul regim comunist. Mai ales că trebuia să o facă de pe alte „poziții”, cum spun marxiștii; după știința mea, era o descendentă a marelui gazetar și om de presă democrat B. Brănișteanu, unul dintre stâlpii trustului **Adevărul**, anihilat și el de noul regim. Ei bine, pentru a se scuza, Mioara Cremene, care s-a înscris la Școala de Literatură într-un moment când era deja licențiată și mai urmărea și unele cursuri. de regie teatrală, refuză adevărul și luciditatea în mărturisire și ia în brațe argumentul tipic al acestui aderent, generalizând și vorbind de „generația noastră”, care ar fi fost indusă în eroare de comuniști, ea fiind naivă și doar bine intenționată. „Cei care începuseră să scrie după război (**adică scriitorii „angajați” A.G.**) și după celelalte episoade dramatice - abdicarea regelui, luarea puterii de către un partid unic sau o serie de alte evenimente, cum au fost inflația, schimbarea banilor - nu posedau aceste noțiuni (**adică informații despre ororile din Rusia și despre planurile comuniștilor**). Trebuie știut că informațiile din jurnalele occidentale sau articolele mai amănunțite relatând ce se petrecea în lume încetaseră să apară în presa română nu din timpul războiului, ci chiar și dinainte, din vremea în care Carol II dăduse o lovitură de stat și se instituiseră pe sine dictator. Atunci a fost o bruscă tăiere a căilor de informație, iar noi, tinerii, nu aveam acele noțiuni (?!). Aveam în schimb dorința intensă să schimbăm ordinea lucrurilor cel puțin așa cum percepusem noi în timpul războiului (**Moartea unui poet, în Adevărul literar și artistic**, 16 iunie 1998).

Chiar eu, obișnuit să citească tot felul de enormități, am rămas interlocat; nu există aproape nici o afirmație aici, ca și în restul „convorbirii” care să corespundă adevărului. Dar afirmația aberantă că regimul de autoritate regală ar fi suprimat informațiile, că ne-ar fi închis pe noi românii într-o blocare lăuntrică depășește orice închipuire! Căci tocmai Carol II a căutat să ne cupleze cât mai ferm la politica occidentală strângând legăturile noastre tradiționale cu Franța și cu Anglia. A existat o cenzură, dar numai a criticii regimului, nu a informațiilor (noțiunilor!) care au circulat liber până în ultima clipă. Cât despre cele culturale, chiar pe vremea lui Antonescu noi continuam să facem parte din Europa, cărți veneau cu nemiluita din Franța, Italia, Germania, iar literatura engleză începuse să fie amplu cunoscută prin traduceri și reeditări de tipul colecțiilor populare, tipărite în Elveția. În această atmosferă s-au format contemporanii Mioarei Cremene de la Ion Frunzetti la Radu Bogdan, de la Virgil Ierunca la Ion Caraion, și de la Monica Lovinescu la Pavel Chihaia. În fine, a existat o stângă intelectuală românăască (Al. Balaci, Mihnea Gheorghiu, Valentin Lipatti, Costin Murgescu) despre care nici nu îți vine să crezi că s-a cristalizat în timpul „fascismului”, al războiului și al terorii de tot felul, dacă lucrurile ar fi stat așa cum afirmă Mioara Cremene.

laurențiu brătan

STRIGĂTUL (gândind la Munch)

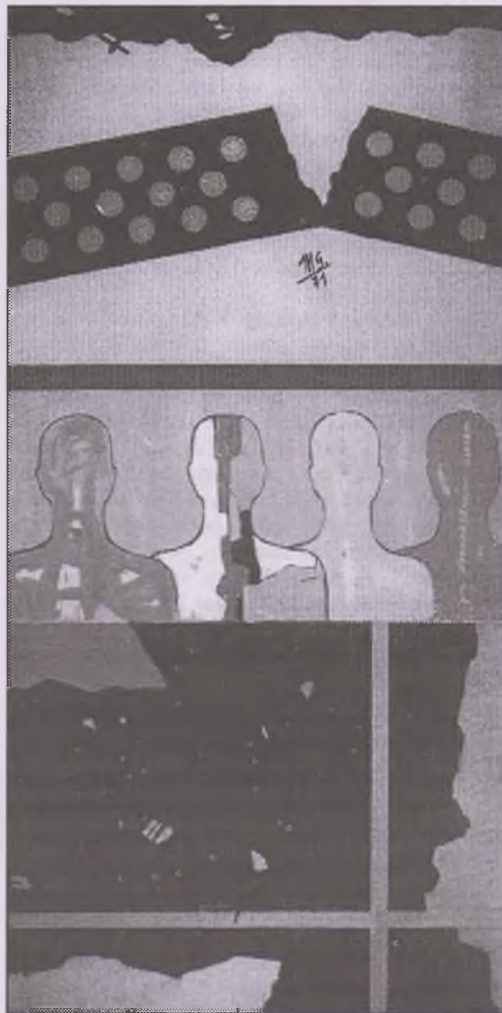
Toată lumea care-l cunoscuse în perioada mai de demult putea spune că se comporta normal. Însă de la un timp se plângea că îi e frig. La început mai puțin, apoi din ce în ce mai mult. Fie iarnă, fie vară, se plângea tot timpul că-i e frig. Chiar dacă temperatura la umbră, în zilele cele mai călduroase ale verii, depășea 35 de grade Celsius, el spunea tuturor că-i e frig. Cunoscuții lui începuseră să se îngrijoreze. Îi recomandau un medic, dar el zicea că n-are nevoie, că altul ar fi leacul care i-ar trebui lui. Ei însă nu prea înțelegeau ce vrea să spună și-l lăsau în plata Domnului. Unii începuseră să-l evite, alții, chiar dacă nu-l evitau fățiș, erau vizibil stânjeniți când îl întâlneau, iar, în loc de salut și răspuns la „Ce mai faci?”, el spunea „Mi-e frig”. Și adăuga: „Din ce în ce mai frig”. Nimeni nu știa din ce i se trage acest frig, el nu dădea niciodată vreo explicație cu privire la eventualele cauze ale frigului ce-l cuprinsese. Cert însă era faptul că starea lui se agrava din ce în ce mai repede. Aceasta se observa din felul în care umbla și vorbea: se gărbovise de tot, iar vocea îi devenise abia audibilă - în ultimile două săptămâni chiar vorbea numai în șoaptă, astfel că trebuia să fii extrem de atent, să-ți ciulești bine urechile, ca să-l poți auzi. De altfel, cunoscuții lui nici măcar nu se mai sinchiseau să-l asculte; toți bănuiau că nu mai rostea altceva decât: „Mi-e frig... îngrozitor de frig...”

Curios e faptul, totuși, că nu fusese văzut vreodată înfoclit sau tremurând. Unii îl întrebau chiar: „Dacă ți-e atât de frig, de ce nu te îmbraci mai bine?”, iar el răspundea: „N-are nici un rost, tot mi-ar fi frig. Nu m-ar ajuta la nimic să mă îmbrac”. Și tot la fel de curios este faptul că, atunci când cunoscuții dădeau mâna cu el, observau că aceasta este caldă, nicidecum înghețată, așa cum ar fi de așteptat s-o aibă un om care atât de mult se plânge de frig.

Cu câteva săptămâni înainte de sfârșit, un cunoscut mai inimos îl duse la un prieten doctor, să-l examineze. Doctorului, cazul i s-a părut interesant și, cum nu a putut să-i găsească leac, a apelat la alți colegi ai lui doctori. Toată această doctorime a întors cazul pe toate fețele, a încercat tot felul de tratamente, a consultat chiar mari specialiști din străinătate, într-atât acesta era de interesant, spuneau ei. În cele din urmă, însă au declarat că așa ceva nu este scris în nici o carte a lor că ar fi avut loc - nici măcar pe timpul lui Hipocrate - și că sunt neputincioși în fața unui asemenea caz, nemaivăzut și nemaiauzit. Unul a publicat chiar un articol într-o revistă medicală despre caz, iar altul a scos o cârtică ce nu s-a vândut însă, și ale cărei 50 de exemplare tot el le-a cumpărat de la singura librărie unde se pusese în vânzare, și din care 40 le-a împărțit pe la biblioteci, una a oprit-o el, iar restul de nouă le-a dat copiilor să se joace cu ele, căci aveau poze frumos colorate,

cu pacientul nostru în diferite stadii ale curioasei lui boli. Cei mai mulți oameni însă îl considerau pur și simplu nebun, chiar dacă examenele psihiatrice la care fusese supus nu indicau deloc acest lucru.

În ultimele două săptămâni, după ce și doctorii îl abandonaseră, nici nu mai ieșise din casă. Cum locuise întotdeauna singur, câțiva vecini îi mai duceau, din când în când, de mâncare, dar el nici nu se atingea de ea. Iar, în ultima seară, deși era luna iulie, un vecin mai sânguincios, care-l hrănise înduioșat probabil, auzindu-l cum plângea de frig, i-a făcut focul în sobă. Dar poate că a fost neatent și i-or fi căzut tăciuni pe jos, căci flăcările au început să iasă pe geamuri la vreo jumătate de oră după ce acesta plecase. Atunci situația ajunsese atât de disperată, incendiul se întinsese atât de mult, că nimeni n-avusese curajul să intre în casă și să-l salveze de la foc pe sârmanul friguros.

Toți stăteau și priveau cum arde casa. Unii își spuneau: „Sarăcul, poate s-o fi încălzit și el puțin, în sfârșit”. Se gândeau că poate ieșise din casă, ori că, poate, o să iasă dintr-un moment în altul. Când nu mai aveau nici o speranță să-l poată vedea ieșind și mulți plecaseră spre casele lor, strigătul de pe urmă se înalță din flăcări cu o nebanuită putere: „Mi-e frig!!!”

Imediat după aceasta, acoperișul casei se prăbuși în foc și nu se mai auzi nimic altceva decât trosnetul lemnului, până când, de-abia spre ziuă, cele din urmă flăcări se stinseseră și când din fosta casă nu mai rămăsese decât un morman de cenușă.

NUNTA

Sătucul era pierdut în munții care făceau roată în jurul lui, de te și mirai pe unde te poate ajunge la el. Era așezat pe o pajiște de un verde crud și cu restul lumii comunica numai printr-o potecă, ieșind din mica depresiune printr-un defileu foarte îngust. Din cauza înălțimii mari a munților, soarele îl lumina complet doar când se găsea la amiază, în rest puținele case ce-l formau fiind umbrite tot timpul. De aceea, chiar și vara aici era foarte frig, dar locuitorii se obișnuiseră.

Casele erau mici, albe și curate, în curți mărginite de garduri scunde, căci sătenii nu se temeau de hoți ori de sălbăticiunile pădurii, cu care se spunea că se înțeleg foarte bine. Dar cu ce se hrăneau oare? Cultivau probabil ogoarele de dincolo de munți, cărând cu mare greutate recoltele în satul lor. Ori poate că nu trăiau decât din poame, iar bărbații se îndeletniceau cu vânatoarea? Cert este că nu se plângeau de mâncare, ca de altfel de nici un lucru - nimic nu părea să-i fi supărat vreodată, din negătimpurilor.

Cu puțin înainte de asfințit, nuntașii se strânseseră cu toții la bisericuța din zid, văruiată în alb, cu o cruce neagră din lemn în vârful clopotniței. După slujba de cununie, toată lumea se îndreptă spre casa mirelui, unde avea să se dea ospățul. Începea să se întunece acum, și frigul era din ce în ce mai înțepător, dar nimeni nu părea că se sinchisește câtuși de puțin de acest lucru - toți erau veseli.

Chiar când alaiul ajunsese în curtea casei, lumina din sat s-a întrerupt, iar câteva voci ușor mânioase spuseră ceva de niște oameni de la centrala de dincolo de munți. Aceștia cereau ca, de câte ori era o nuntă în sat, să li se ofere câteva damigene cu vin, altfel le jucau festa, întrerupând curentul. Cum de uitaseră părinții mirilor de acest lucru? Ei, dar nu era mare nenorocire, căci lumânări se găseau destule chiar lămpi cu gaz mai erau, căci electricitatea doar de curând ajunsese pe meleagurile acelea, iar oamenii încă mai păstrau lucrurile pe care le aveau din vechime și de care se mai simțeau încă legați. Luna - mare și rotundă - se ivi în scurt timp de după crestele munților, presărând peste sat o lumină argintie, vrăjită.

Când nuntașii intrară în casă, avură surpriza să constate că nu se aranjaseră încă mesele - oare ce așteptaseră gazdele? Dar și ei de asta nu s-au sinchisit prea mult, ci după o scurtă așteptare ușor stânjenită, strigară spre lăutarii să cânte. Între timp, câțiva de-ai casei, au început să aranjeze mesele lungi din lemn, cu bănci asemenea, lungi cât mesele. Puseră și străchini, și ulcele, și tacâmuri, dar bucatele tot se lăsau așteptate. În ciuda acestui fapt și a privirilor înclaudate pe care soacra mirelui le arunca în jur - căci așa sunt toate soacrele - oamenii începeau să se miște în ritmul muzicii. Se porni o horă, mai întâi timidă, apoi tot mai mulți se prindeau în ea, nemaipăsându-le de nimic în veselia generală ce pune stăpânire pe toți. Până și soacra se prinse în cele din urmă în horă.

Toți erau frumoși în veselia lor și se învârteau de mama focului, bătând pământul cu picioarele, în frunte cu popa, bătrân, cu părul alb și barba ce-i atârna până-n brâu; țipa

SCHIȚĂ DE PORTRET ÎN MARO-ALBASTRU

Ținură mare sfat în ziua aceea și hotărâră să-l pună într-o cușcă și să-l plimbe pe străzi, pentru ca tot poporul să vadă minunea. Cei din Sfatul Cetății, care cunoșteau cărțile sacre, bănuiau de fapt ce se întâmplă, căci ghiciseră semnele. Știau foarte bine că acesta era sfârșitul și că nu putea fi împiedicat. Trebuia să dea socoteală, căci prea mult iubiseră ceea ce era frumos, de-a lungul timpului, neglijând adesea nevoile omenești. Acum sorocul se apropiase.

Apăruse nu se știe de unde, când și cum, căci nimeni nu-l cunoștea și nici nu-l cunoscuse vreodată. Vorbea o limbă neînțeleasă; chemaseră învățați de pe la toate școlile, mari știutori ai limbilor vii ori moarte, dar nici unul dintre ei nu putuse spune ce limbă era ori cu ce semăna ea măcar. Glasul îi era adânc și rostea vorbele ca pe niște incantații, scoțând sunetele acelea guturale și necunoscute ce-i speriaseră pe toți. Poate că venise de pe tărâmurile de dincolo de Lumea cunoscută, dar cum nimeni nu ajunsese vreodată acolo, nu se știa cum arătau oamenii pe acele meleaguri.

Ceea ce produsese însă toată agitația era înfățișarea lui - o asemenea trumusețe nu mai fusese văzută vreodată prin părțile lor. Avea capul mai mare decât al oamenilor din Cetate, dar nu exagerat, perfect sferic, cee-a ce-i intrigase pe cunoscătorii în domeniu. Pomeții îi erau proeminenți, ca la neamurile barbare. Din cauza lor ochii stăteau pe jumătate ascunși, părând lunguieți și migdalați; de culoarea mării, erau adânci și pătrunzători, poate una din cauzele tulburării ce-i cuprinsese pe toți. Fruntea înaltă se continua fără nici o trecere bruscă, foarte firească, cu scalpul, dând forma rotundă a capului. Nasul se armoniza perfect cu restul, iar gura cu buzele sensibil arcuite avea un contur delicat, de o senzualitate nobilă. Fața îi era acoperită cu o barbă scurtă, dar neagră și deasă - același fel de păr ce-i împodobește și capul. Gâtul, frumos decupat, făcea legătura cu bustul athletic, așa cum doar în sculpturile maeștrilor de demult mai puteai vedea. Torsul și membrele definitivau ceea ce artiștii reprezentau întotdeauna ca pe o formă desăvârșită.

Culoarea pielii, ca a cojii de copac te făcea să te gândești din nou la origini barbare.

Îl pusese, așadar, în cușcă și-l plimbau pe străzile Cetății. Hotărâseră să-l înveșmânteze în straie de culoarea cojii de copac, așa cum era pielea lui, și a adâncimilor mării - așa cum îi erau ochii. Aceste culori, una liniștea, iar cealaltă tulbura mințile. Toată lumea se ținea cârâ după cușcă și admira arătarea.

Poate că ar fi trebuit să-l ascundă, nu să-l arate poporului, dar Sfatul știa prea bine că destinul trebuia să se împlinescă. În scurt timp nimeni nu mai vorbea despre altceva decât despre minune. Și, ceea ce era mai grav încă - nimeni nu mai făcea altceva decât să se holbeze la cușcă. Recoltele rămăseseră nestrânse pe câmpuri, treburile mărunte de zi cu zi erau cu totul uitate, până nici măcar pruncii nu mai erau hrăniți și morții nu mai

Zeno Ghițulescu

(Luceafărul, nr. 27/1998)

Cârd de fete

Zvăpăiate focuri - fete
nu pot fi deloc serioase
seara când stau cete-cete
șapte-urâte, trei frumoase
și se ceartă pentru-o vorbă
și se-mpacă c-un suspin,
nu știu nici să facă-o ciorbă
sau un sandvici, cel puțin,
dar animă peisajul strada-i moartă
fără ele...

Of, dar eu îmi fac bagajul
și mă duc într-ale mele.

Lucian Perța

erau îngropați, ci-i lăsau să putrezească pe unde apucau. Animalele răgeau de foame în grajduri și cotețe și mureau pe capete, dar pe nimeni nu mai interesa aceste lucruri, căci toți se țineau după cușcă în procesiuni nesfârșite ce ajunseseră să umple în întregime străzile Cetății. Poporul parcă uitase până și să doarmă, să mănânce și să bea. Nebunia îi cuprinsese și pe conducătorii care lăsaseră baltă treburile statului, contribuind, cu mic, cu mare, la adulația noului om-zeu.

Templele zeilor fuseseră lăsate de izbeliște, dar culmea fu atinsă atunci când oamenii începuseră să le distrugă, obligându-i pe meșteri să construiască altele, închinat celui pe care-l plimbau în cușcă. Aezilor orbi li se dăduse poruncă să-i cânte imnuri de slavă numai lui și să-i uite pe zeii apuși.

El însă nu era speriat de ceea ce se întâmpla, ci părea doar indiferent și cuprins de o mare suferință. Se usca văzând cu ochii, căci refuza să se atingă de mâncare, cu toate că poporul nu mai contenea cu ofrandele și cu animalele sacrificate.

În cele din urmă ajunsese la o asemenea stare de slăbiciune încât Sfatul luă hotărârea să nu mai fie plimbat pe străzi, ci lăsat în Piața Mare a Cetății și puseră cușca pe un pedestal pentru ca toată lumea să-l poată adula mai departe în voie. Această măsură nu servi însă la nimic, căci el continua să slăbească. Atunci se porni dezastrul: oamenii erau ca ieșiți din minți, toată lumea jelea și-și smulgea părul din cap, căci nu știau cum să-l salveze. De hrană nu mai vroia nimeni să audă, astfel că în curând apărură pe străzi primii morți - niște schelete prin înfometare. Treptat, străzile se umpleau cu cadavre, iar muribunzii agonizau pe la colțuri și pe lângă ziduri.

Și, când ultimul om din Cetate își dădu duhul, el singur rămase viu, în cușca lui, privind cu ochii stinși dezastrul, de la înălțimea la care fusese urcat. Iar la scurt timp își dădu și el ultima suflare, căci nu fusese decât un om.

UTOPIA ELECTRONICĂ

de CORINA APOSTOLEANU

Dignidad, noul roman semnat Nicolae Motoc și Dapărut la editura constănțeană EX PONTO propune o stranie alegorie a vieții cotidiene. Realitatea virtuală în care prozatorul transferă personaje și fapte copiază mecanismele existenței cu numeroasele ei slăbiciuni. În ciuda limbajului ultratehnicizat și a termenilor preluați din science fiction, este evident că Nicolae Motoc își dorește ca fiecare lector să recunoască în Dignidad prezentul, și mai ales, să reflecteze la viitor.

Localizarea epicului în urbea Meden, lângă țărm de mare, descrierile de peisaj, atâtea câte sunt, duc automat cu gândul la Constanța. Marea, subliniază scriitorul în deschiderea romanului, „nu-i un martor indiferent”, apa se zburciună și palpită între diguri, „se sumește pe verticală într-un singur val care nu-i mai îngăduie soarelui să-și scoată capul. Consecința e în acest fel, pentru mulți dintre noi, că începe un timp care pur și simplu nu trece. Sau ne proiectează în virtual. În poveste”.

Pretextul care determină ieșirea din real și intrarea în timpul măsurabil doar de „sirena ceasului atomic din port” e oferit. Cu toate acestea, lumea din Meden trăiește întâmplări cât se poate de apropiate de ceea ce numim realitate. Există în roman și o evocare a practicilor unei societăți totalitare, dintr-un trecut nu prea îndepărtat: frica exacerbată, spionarea intimității sufletești a individului, menținerea forțată a ordinii sociale, „corecte”, supușenia mieroasă și pâra aducătoare de

avantaje politice și materiale.

Accentul cade însă pe cantitatea de absurd infiltrat în societatea post-revoluționară, când hotarul normalității e adesea trecut cu nonșalanță. Personajele sunt descumpănite și în căutarea unor noi principii de existență.

Moneda, euroleul, dominația planicilor (în opoziție cu gonflabilii), arsenalul de înșelăciuni de tarabă cu care unii reușesc să impresioneze complică și mai mult lucrurile. Nicolae Motoc afirmă în cursul romanului: „...realitatea ... începe să se autodesființeze moderat”. Iată adevărata măsură a faptelor din orașul imaginar-real.

Vizitele în cimitirul Libertatea se realizează numai pe baza unei cartele, care permite accesul în casa optimizărilor de urgență. Și aici lucrurile se complică. Un salon al casei este „al serviciilor acordate în numele fericirii imediate”, pe când celălalt, „este al fericirii mediate unde ajungi cât încă ești viu”. Ritualul tratamentului aplicat (băuturi în sticle cu forme feminine apetisante, atmosfera, „distracția”) „confirmă că plăcerea este singura cale pe care merită s-o străbați, cât ești pe pământ”. Departe de o viziune hedonistă această afirmație. Mai degrabă un straniu și ironic-joc de-a viața și de-a moartea.

Bâlcii electronici, labirintul cu ecrane-oglinzi tridimensionale, turnul cinetic, invenții aparent fără rost (mașini de tăiat frunze la câini, marțieni, de exemplu) sunt tot atâtea embleme ale orașului

proiectat într-un viitor fantezist.

Metoda de sensibilizare asupra metehnelor societății și de moralizare este cu atât mai percutantă cu cât limbajul folosit e mai neobișnuit. Nicolae Motoc exersează, cu voluptate metafora tehnicizată, așteptând cu uimire, dar și cu nedisimulată satisfacție efectul asupra cititorilor. „Calofilia” prozatorului - poet se regăsește în combinații lingvistice unice. Ironia, umorul îngroșat al situațiilor, dus adeseori până la cinism aduc un plus de culoare acestei proze aproape fără precedent în literatura română.

Unele dintre numele personajelor sunt hilare (Afrodela Aripațiu, Dan Pupăzaru), altele excentrice (Leocara, Celesta Benediuc); Prima Doamnă din Meden este inevitabil Perfecta, căci ea dă verdictul în toate, de la deciziile cele mai importante până la linia modei unice. Madona cu iepure nu poate fi decât duhul încarnat al iubirii.

Lumea bizară, urmuziană, creată și asamblată de Nicolae Motoc șochează la prima vedere, dar, la o mai atentă lectură, straturile scriiturii dezvăluie adevăruri crude. Aventura pătrunderii într-o astfel de realitate e amănunțită, te simți asemenea personajului din roman, căruia ajuns în bâlcii Dignidad i se oferă „capete de scamatori sociali”, „strecurători de supă prin care fluieră vântul de pe Venus”, ori plimbarea în „scrânciobul interstelar”, „simulatorul de coborâre în apele Mării (primordiale?) sau în măruntaiele Pământului”.

Printre multele întrebări care neliniștesc o astfel de lume imaginată - plină de reale tristeți - este cea legată de proiectul lui Vlad Marvic de „havuz al timpului - care nu este altul decât al libertății și al fericirii”. Să fie acesta punctul luminos de la care să se pornească spre un nou început?

Lecturând romanul lui Nicolae Motoc suntem părtași la recompunerea existenței după legi ale prezentului, dar și ale unui posibil viitor.

intermezzo

SOLUȚIE PENTRU A SUPRAVIEȚUI

de MARIN MINCU

Am crezut că, după o manifestare în forță în anii '80, textualismul se va epuiza și va dispărea fiind abhorat de poezii care l-au practicat cu febrilitate într-o stagiune de vârf a poeziei postbelice. Chiar din această cauză, am considerat inutil să mai continui exercițiul de critic militant de poezie, întrucât mi se părea că ceea ce va mai apare la orizont nu mai necesita atenția critică, lăsându-i academicianului E. Simion întreaga șansă de a fi descoperitor de noi poezii.

Constat însă cu surpriză că paradigma textualistă este departe de a se epuiza și cele mai importante apariții poetice de după '89, dacă nu cumva greșesc furat de propria-mi invenție, se revendică de la aceeași metodă pe care am teoretizat-o și exemplificat-o în Eseul despre textualizarea poetică, I (1981), Eseu despre textul poetic II, (1968) și Textualism și autenticitate (1993). De aceea mă simt oarecum culpabil pentru „absenteismul” meu critic de la 1989 încoace și profit de invitația generoasă oferită de Laurențiu Ulici și Marius Tupan de a-mi continua însemnările despre poezie în revista „Lucașfăru”.

Încep această rubrică semnalând debutul celui mai tânăr poet post-textualist: Adela Greceanu cu Titlul volumului meu, care mă preocupă atât de mult... (Editura Eminescu, 1997); se poate observa imediat, pornind chiar de la referința la „titlu” în titlul volumului ei, că e vorba de o cu totul altă modalitate de concepere a actului poetic. Prin actul poetizării, lumea se poate recupera chiar în acest proces de instituire spontană a realului în literă, prin numirea acelor „ființe-surori” care sunt lacome de existență... „și care așteaptă să vie tu însăși să le redai mersul și încrederea în viață”. După ce au fost practicate și pastişate cele mai sălbatice procedee ale

textualizării, întrucât acestea se exercitau în opoziție cu canoanele epocii de dinainte de '89, are loc acum o plăcută imblânzire a tonului și o destindere eliberatoare a metodei; au dispărut cu totul crisparea și încordarea discursului, acestea lăsând loc unei luări în răspăr a gravității conținutului și procedeele poetice textualizante; în actul lecturii scriiturii se derulează totuși o practicare nonșalantă a acestora cu aerul complice că se asistă la ceva deja scris dar că afectiv nu se poate realiza încă o deprindere definitivă de paradigma textualistă. La un moment dat, toți poezii, tineri sau maturi, au aspirat intens să devină sau să fie omologați drept textualiști, nu doar pentru că era la modă (o modă dificilă!) o asemenea omologare, dar mai ales fiindcă simțeau că pulsația autentică a poeziei bătea dintr-acolo. Astfel, nici foarte tână Adela Greceanu nu scapă de această obsesie. Ea are conștiința acută că scrie „texte” și că „fiecare text e un mic monstru”, ce nu poate fi manipulat la infinit doar prin majuscularea sintagmelor aleatorii de la începutul fiecărui rând, indiferent de retoricile anterioare. Poezia a devenit proezie și poemul a devenit proem. (Un tânăr poet, Mircea Țuglea, a debutat în 1996 cu volumul intitulat chiar Proezia, iar un alt reprezentant al Cenaclului de marți de la Facultatea de Litere a Universității „Ovidius” din Constanța proetizează, scriind și el Proeme). Acest tip de proezie demarează brusc, cu un tușeu colocvial/sentimental ce atrage și reține atenția la lectură: „Atunci când ne-am întâlnit pe bulevard am observat/Cum își agăța disperat

privirea de mine iar eu la rândul/Meu îmi agățam disperată privirea de el. Ideal ar fi - mă/Gândeam peste câteva zile - ideal ar fi să-ți măi i buze/După conurul lucrurilor. Un exemplu de lucru este/Întâlnirea de pe bulevard. Un exemplu de contur este litera/Mare de la începutul unui cuvânt rostită la momentul/Oportun. De altfel, lucrurile nu sunt făcute decât pentru a-ți/Aminti din când în când de ele, chiar dacă stau cu ochii/Închiși - nu-i motiv serios pentru a le neglija”. Mișcărilor, gesturile, pronunțarea unor cuvinte, antamarea unor sentimente încap toate în „conturul lucrurilor” care, la rândul lor, sunt determinate cotidian de un aflax afectiv înghesuit în „conturul” unei litere. Textualismul nu mai este un act restrictiv ca în poezia lui Ion Băbuș din Joc secund, ci a devenit recuperator precum în Familia Popescu a poetului autotextualizat foarte tânăr, Cristian Popescu. (Nu întâmplător acest volum de debut a obținut Marele Premiu Cristian Popescu pe 1997, conferit de un juriu în care preponderenți erau poezii textualiști). Din orice pliu semiotic al discursului Adelei Greceanu se iscă mărcile textului („La orice cotitură, un animal ciudat își Sare de gât”) care fac să „țâșnească Sângele roșu, închis, aproape negru” și propun fiecare în parte încă o „soluție pentru a supraviețui”. „Ființele-surori” ale textului sunt posedate în actul afectiv, într-o hârjoană quasi-erotică cu lucrurile-expresii. Plezurul lecturii acestui volum original îți dă o bucurie reală pe care nu o probezi decât în fața poeziei autentice. Adela Greceanu se anunță ca o voce distinctă în peisajul nostru literar.

DANIEL CORBU SAU PREȚUL SINGURĂȚII

de GEORGE BĂDĂRĂU

Un univers supraaglomerat cu lucruri aruncate în dezordine, care permit asociații neașteptate, cu melancolii apăsătoare, luciditate rece, întoarceri în timp, rupturi de ritm, spații și personaje mitice, dar mai ales cu o **singurătate** care reprezintă modul de a exista al poetului.

Daniel Corbu a alcătuit pentru uzul personal un **Manual al bunului singuratic** (Casa de Editură „Panteon”, 1997), în care a relevat tristețea sfâșietoare, amplificată de concretețea lucrurilor, replicile cel puțin ciudate ale unor personaje lirice, îndoiala; un manual al magistrului obișnuit să accepte în același timp condiția de discipol pentru care sintaxa lirică e totuna cu o evanghelie sentimentală. Poetul se resemnează într-un spațiu închis, de unde nu încearcă niciodată să evadeze, conștient de forța destinului. Pentru el, singurătatea înseamnă totul, o cunoaște în cele mai mici articulații și o traduce într-o limbă de circulație universală.

Le mai profunde conversații sunt cele cu sine însuși, notate fragmentar, plictisit, expeditiv și au ca temă un **bestiarum imaginar**, diferite replici, trunchiate, cu divinitatea, cu personaje celebre atestate documentar sau închipuite. Daniel Corbu știe să sufere la modul sublim, să accepte flagelarea simțurilor, știind că orice revoltă interioară este sortită eșecului.

Un **topos** al creației sale este **groapa cu lei**, o groapă adâncă în suflet, a cărei origine biblică nici nu mai trebuie comentată. Aici moartea „foșnește” între da și nu, între existență și non-existență. În mod paradoxal, lei sunt cei care te apără de moarte; o moarte cu valoare de mare simbol artistic - nu una biologică. De aceea, pentru poet, timpul are alte coordonate: „Nimeni nu e încă prea departe de sine/Daniel, Daniel, moartea în preajmă foșnește/și tu râvnești bolți cu idei căzătoare/sărbători fără nume”. (**Groapa cu lei**)

Banalitățile zilnice îi repugnă și are sentimentul miciei vietăți prinse în carapace. Aceleași idei într-un spațiu sufocant fac obiectul unei filozofii. Până și atunci când lecturează pasaje religioase, nu întrevede nici o speranță, nici un semn de îndreptare a vremii: „Între Scyla și Charybda aceeași filozofie înghesuită/Citești viețile sfinților până ți se usucă/speranța”.

Schițată din câteva trăsături de cărbune, **cina de taină** rămâne veșnic neatinsă. Poetul își imaginează că undeva s-a pregătit o cruce pentru palmele sale. Nu-și revendică nici un fel de calități divine, dar speră într-o izbăvire prin acest act final. Deși singur la masă, presimte că va fi trădat: „Nu sunt Iisus nici Napoleon nici măcar Stig/Dagerman stau singur la cina de taină/și totuși cineva mă va vinde” (**Cina de taină**).

Simbol al **salvării**, corabia la care lucrează, amintind de cea a lui Noe, are o alcătuire bizară. E o corabie de vorbe (poezia) în care oamenii, nedumeriți, refuză să urce. Nu apa o inundă, ci lacrimile,

suferința: „Asta nu-i o corabie ca toate corăbiile/ziceau încercând în mâini carcasa de litere fierbinți/asta e o corabie de silabe/asta e o corabie umplută cu lacrimi” (**Corabia**).

Iubirea față de clasicitatea greco-latină se observă și din unele poeme care au ca pretext cărți sau autori antici. Într-o epistolă

adresată lui Catullus, se evocă monotonia cotidiană, acum când vremea elegiei a trecut; nu se remarcă nimic nou în afară de continua negare reciprocă divinitate-om, iar erosul împrumută ceva din simbolistica nichitastănesciană. Sfârșitul neprevăzut poate fi într-un fel anticipat: „nimic nou Catullus/în fiecare zi un zeu ne reneagă/și în fiecare zi un zeu este renegat/jocul cu inima femeilor e ca o dresură de lei/și se cunosc tot atâtea feluri de a rămâne singuri” (**Epistolă către Catullus**).

Mai întotdeauna singurătatea are pentru Daniel Corbu ceva festiv, este o adevărată sărbătoare, „dacă știi s-o trăiești”. Un dialog fascinant pe tema singurătății este cel pe care poetul îl are cu sufletul său. Sunt rememorate câteva secvențe cu o notă de mare tristețe, care imaginează despărțirea sufletului de trup. Doar glasul mai stăruie într-o încăpere părăsită, cu mobilier degradat: „Te știi suflute al meu/iar seara când glasul îmi răsună prin încăperi/ca oglinzile sparte/și prăbușită în sine singurătatea/învață să croșeteze/simt cum te înalți ca un clopot bolnav/de propriul sunet” (**Prin interogații și lacrimi**). Altădată surprinde în câteva versuri imaginea fabuloasă a poemului sau **motivul**

labirintului, în ideea explorării proprii interiorități. Nu rătăcirea în sine îl deranjează, ci faptul că nu are cu cine se confrunta în labirintul de vorbe: „Întru în mine ca-ntr-o țară/cu oglinzi mișcătoare. Ferestrele sfâșie noaptea./Și totul ca o salvă de tun/într-un sat din Burgundia toamna/Eu cu cine mă-nfrunt în labirintul ăsta de vorbe?” (**Miezonoptica**).

Dramă barbiană a conștiinței sau **mitul lui Narcis** valorificat într-o manieră personală? Seara sunt pregătite „oglinzile”; șterse de praf, pentru ca lumea a doua zi să pară mai frumoasă. E un narcisism colectiv, o întoarcere către sine însuși, într-o cavalcadă de interogații și justificări: „Noaptea ștergi cu grijă strămbele oglinzi/în care lumea se privește surzătoare”. Într-un alt poem, întâlnim **mitul creației**, în final, când un alt Manole a construit nu o mănăstire, ci o „piramidă de vorbe” (marele poem). Comunicarea cu lumea Anei devine posibilă, spre dezamăgirea creatorului, care are impresia unui eșec total: „nu se face nimic cu adevăruri fărămișate/-șoptește femeia din ziduri”.

De multe ori remarcăm simboluri culturale, fie doar enunțate, atitudini, referiri la gesturi legendare, cum ar fi cel legat de **sabia lui Damocles**. Invizibila armă stăruie deasupra capului, deși nimeni nu observă amenințarea și nu înțelege finalizarea acestui act: „trec pe străzi cu o sabie deasupra/capului nimeni nu observă/doar tu inimă: ușă prin care plec și mă-ntorc/în fiecare seară”.

Nonconformist, Daniel Corbu **demitizează** cu dezinvoltură, coborând personajele biblice în spațiul profan, în situații banale, prozaice, amintind de tehnica lui Prévert sau Sorescu: „Trec pe străzi ca un Cain cu mâinile/însângerate mut și orb ca Dumnezeu/acestui veac/refuz toate măștile biletul dus-întors/din jacheta conformistului”. Nenumărate versuri oferă o concepție a poetului despre poezie în general. De exemplu, în „**Încoronarea cu lacrimi**”, poezia a fost identificată cu o femeie privind pe fereastră, a cărei frumusețe nefastă ar avea consecințe neprevăzute: „Multă vreme mi-am imaginat poezia: o femeie privind/printro fereastră/Multă vreme am crezut că privind prea mult frumusețea/voi orbi”.

Și prin **Manualul bunului singuratic**, Daniel Corbu se arată a fi însăși singurătatea cuvântătoare.

„OCCIDENTUL A UNIFICAT LUMEA, DAR A UNIFICAT-O LA UN NIVEL INFERIOR” (I)

Vorbiți-ne despre felul în care v-ați format, despre influențele predominante ce v-au modelat spiritul.

Foarte de timpuriu am observat că așa-zisul „progres al cunoașterii” constă aproape în exclusivitate din acumularea de registre-cărți, teze academice, discuri, fotografii, date informatizate - ce constituie, alături sau pe deasupra lumii fizice în care trăim, un al doilea strat, o a doua lume, la fel de complicată ca și prima și, uneori, mai inteligibilă ca aceasta. „Cultura” nu mai este un patrimoniu spiritual, un bun interior în posesia oamenilor, devenind un amestec de obiecte, lucruri, asemeni lumii fizice. Se consideră că o țară este cultă nu pentru că ar avea mulți oameni deștepți cu adevărat, ci pentru că are multe universități, multe institute științifice, multe muzee, multe galerii de artă, în sfârșit, multe depozite de registre materiale. Astfel, cultura își pierde forța explicativă și iluminatoare, devenind o grămadă opacă, ce are, la rândul său, nevoie să fie explicată.

Eram foarte tânăr când am hotărât că drumul meu nu va fi acela de a participa la această producție industrială de registre, ci se va îndrepta spre a da o oarecare contribuție în ce privește înțelegerea ansamblului, de a elibera sensul culturii ca activitate interioară, nu ca producție materială.

De aceea m-am dedicat învățământului nemijlocit, față în față cu studentul, și am debutat în scris abia la 48 de ani - unul dintre cele mai târzii debuturi din literatura braziliană. Prețul acestei opțiuni este că cea mai mare parte a operei mele încă mai circulă sub formă de notițe și de înregistrări de cursuri.

Dar, înainte de a mă dedica învățământului, a trebuit să învăț eu însumi. Problema pe care mi-am pus-o era cum să dobândesc cât mai multe cunoștințe cu puțință fără a pierde veriga dintre cunoaștere și conștiință. Cu alte cuvinte: niciodată nu am permis să intre în mintea mea o cunoștință care să fie „pur și simplu” funcțională sau pragmatică; tot ceea ce intra trebuia să fie gândit, analizat, evaluat, comparat cu ceea ce dobândisem anterior, în sfârșit, trebuia să fie personalizat. Pentru asta m-a inspirat acea afirmație a lui Piaget: „Când iepurele mănâncă salată, nu iepurele se transformă în salată, ci salata se transformă în iepure”. Mi se părea că învățământul universitar se făcea exact invers: oamenii se modelau ușor după limbajul, conceptele și modul de gândire al disciplinelor pe care le studiau, dar nu-și adaptau aceste cunoștințe propriei personalități, astfel încât în jurul sufletului lor se forma un fel de coajă ciudată, niciodată asimilată, în jurul căreia trebuia să se modeleze conștiința lor, comprimându-se și fiind mutilată. Era asemeni exercitării unui rol social în care nu credem și pe care nu-l luăm în serios; pe care-l folosim doar ca pe un instrument în timpul lucrului, părăsindu-l la ușă atunci când ne întorcem acasă, unde putem redeveni noi înșine. Era, în mare, o știință fără

conștiință.

Acest lucru se întâmpla chiar în studierea filozofiei. Studentul se modela după limbajul și ticurile mentale ale filozofiei predate, reușea imediat să vorbească asemeni profesorilor, să gândească asemeni lor, se simțea realizat și sigur pe el, ca un copil reușind să imite adulții, chiar fără a-i înțelege, se simte adult.

Este evident că acest viciu nu afectează doar învățământul, ci însuși modul de a face știință și de a produce cultură: se produce o știință care, în fond,

Așa-numita civilizație occidentală a cuprins întreaga lume și nu există alta care să i se poată opune. Rezistența islamică este donchihotescă și atât de contaminată de occidentalism, încât în Arabia Saudită, pentru a se respecta legea tradițională ce interzice unui bărbat să rămână singur într-o încăpere cu femei străine, clasele de fete asistă la cursuri prin intermediul televiziunii cu circuit închis. Cine a avut această idee și-a închipuit că pune tehnica modernă occidentală în slujba tradiției, dar în realitate a subjugat tradiția cerințelor unei civilizații tehnice înrobitoare.

nu este conștientă din propria sa lipsă de înțelegere. Or, o știință fără conștiință devine imediat o știință lipsită de valoare științifică, este doar convențională.

De timpuriu am simțit că acest tip de știință, acest tip de cultură, ar fi dușmanul meu jurat și am hotărât să n-am odihnă până nu-l voi răni de moarte, cel puțin la scara culturii naționale braziliene. Am văzut în acest tip de știință dușmanul prin excelență al conștiinței omenești și germele tuturor tragediilor secolului al XX-lea: comunismul, rasismul, nazismul, alienarea etc.

Având în vedere că întreaga educație națională este subsumată unei concepții asupra culturii ce glorifică lucrurile și este alienată, am fost nevoit să rezolv singur problema propriei mele educații, prin mijloace inventate de mine.

Am înțeles imediat că problema inteligenței, a conștiinței și a naturii cunoașterii ar fi pentru mine, în același timp, o problemă teoretică și practică, cu alte cuvinte eu trebuia să cercetez natura cunoașterii în însuși procesul de dobândire a cunoștințelor. Teoria cunoașterii n-ar avea vreo valoare dacă n-ar fi, în același timp, o etică și o pedagogie, sau altfel spus, o psihagogie sau o îndrumare a sufletului. Cunoașterea și aprofundarea naturii inteligenței era unul și același lucru cu a deveni inteligent, cu asumarea răspunderii inteligenței, cu situarea inteligenței în centrul și la comanda personalității.

Acest lucru se lega îndeaproape de o singură problemă: inteligența este prin natura sa sistemică, unificatoare, organică. Ea respinge ceea ce este anorganic, difuz, fragmentar, ceea ce este lipsit de viață. Trebuia căutată unitatea cunoașterii în unitatea conștiinței și invers. Acest lucru pune, în sfârșit, problema cunoașterii ca sistem organic sau din punctul de vedere al unității cunoașterii. Când spun că această unitate trebuie să fie sistemică - și nu doar „sistematică” - subînțeleg că nu poate lua forma unui sistem deductiv, ca în cazul raționalismului clasic, ci pe aceea a unei unități vii,

ce se identifică, în ultimă analiză, cu unitatea unei ființe vii și conștiente: individul uman adevărat, unitate psihofizică și spirituală, este întruparea unității cunoașterii. Omul, individul uman, este purtătorul cunoașterii efective. Cunoașterea ca biu social este doar cunoașterea potențială, este ansamblul registrelor și convențiilor ce, pentru a deveni cunoaștere efectivă, trebuie să fie transpusă, actualizată în conștiința individului viu.

În afară de aceasta, doar în planul individului cu o deplină cunoaștere de sine cunoașterea poate deveni viabilă: doar în conștiința individuală vie se împlinește dovada convingătoare, doar individul are acces efectiv la adevărurile universale, în timp ce colectivitatea trebuie să se mulțumească cu formule mai mult sau mai puțin convenționale sau consensuale în aceeași proporție cu un adevăr pur și simplu potențial.

Pe această bază a stat întregul meu efort filozofic. Desigur, plecând de la acest fundament, am descoperit în cărți și în cursuri numeroase posibile evoluții. Până acum am publicat doar o parte infimă a notelor mele de curs, în special în „Aristotel dintr-o nouă perspectivă” și în „Grădina suferințelor”; majoritatea cărților mele publicate se referă doar la critica culturală, având o filozofie subînțeleasă, dar nu foarte bine explicată.

Să vorbim acum despre influențele din afară.

În filozofie, influențele hotărâtoare pe care le-am primit au fost cele ale lui Husserl (mai ales din „Logica formală și logica transcendentală” și din „Crisa științelor europene”) și ale lui Aristotel. De la primul mi-am însușit noțiunea de logică pură ca principală teorie a științei; de la cel de-al doilea am preluat noțiunea de

organicitate a sistemului științelor, pe care apoi l-am supus unei reinterpretări și mai radical organiciste și chiar „holiste” în cartea „Aristotel dintr-o nouă perspectivă”.

Datorez mult, totuși, studiilor de religie comparată și simbolice tradiționale (René Guenon, Frithjof Schuon, Titus Burckhardt, Seyyed Hossein Nasr) și noțiunilor de alchimie naturală și spirituală pe care le-am primit de la doi prieteni - Juan Alfred César Muller și Michel Veber. Primul a fost un geniu al psihologiei clinice, care pe lângă că mi-a revelat întreaga lume a gândirii analogice și simbolice mi-a deschis ochii și asupra operei lui L. Szondi, marele psihiatru maghiar, singurul gânditor ce a reușit să ofere un sens practic și clinic dialecticii libertății și destinului. De la cel de-al doilea, un profesor de arte marțiale, am primit învățături vitale despre alchimia spirituală în tradiția chineză.

Am mai primit și impactul hotărâtor al doctrinei vedice, despre care am aflat de la Swami Dayananda Sarasvati, rector al Academiei de Studii Vedice din Bombay, pe care împreună cu câțiva prieteni l-am adus în Brazilia pentru a susține conferințe și care a devenit un bun prieten al țării noastre. El mi-a arătat cum trebuie să fie citite operele lui Shankaracharya, poate cel mai înalt spirit metafizic ce a trăit vreodată în această lume.

Ceva mai târziu am descoperit, uitate de lume, operele marelui filozof brazilian, Mário Ferreira dos Santos, care a făcut un efort imens pentru reordonarea ansamblului științelor filozofice în lumina noii teorii a cunoașterii, bazată pe numerele pitagorice, înțelese nu sub aspect cantitativ, ci sub cel al categoriilor logice și ontologice.

Cum interpretați problema relațiilor dintre civilizații în momentul de față? Există discontinuități istorice sau geografice în domeniul civilizației sau putem vorbi doar de evoluția continuă și de nuanțele acesteia?

Așa-numita civilizație occidentală a cuprins întreaga lume și nu există alta care să i se poată opune. Rezistența islamică este donchihotescă și atât de contaminată de occidentalism, încât în Arabia Saudită, pentru a se respecta legea tradițională ce interzice unui bărbat să rămână singur într-o încăpere cu femei străine, clasele de fete asistă la cursuri prin intermediul televiziunii cu circuit închis. Cine a avut această idee și-a închipuit că pune tehnica modernă occidentală în slujba tradiției, dar în realitate a subjugat tradiția cerințelor unei civilizații tehnice înrobitoare.

Occidentul a unificat lumea, dar a unificat-o la un nivel inferior, prin intermediul tehnicii și economiei, nu la un nivel superior, prin spirit și valori. Nu afirm aceasta pe tonul cuiva care se plânge, ci pe tonul cuiva care constată un fapt. În ultimele secole întreaga superioritate materială este obținută prin pierderea valorilor ce dau sens vieții. Acest lucru se petrece cu națiunile și culturile, în particular, și cu omenirea, în general. Uitați, de exemplu, cazul evreilor: au devenit puternici politic și militar, dar au încetat să mai fie evrei în sensul spiritual al termenului. Tot așa, civilizația occidentală, creștină inițial, a dominat celelalte civilizații, dar a încetat să mai fie creștină. Și am motive să mă îndoiesc de faptul că fundamentalismul islamic este într-adevăr fundamentalist; îmi pare a fi, mai curând, o inovație revoluționară, o politizare a tradiției, fără o reală bază spirituală, un fel de „teologie a eliberării” islamice. Toți au pierdut sensul valorilor spirituale, singura diferență constând în aceea că occidentalii și evreii au avut, în schimb, un câștig material, iar ceilalți nici măcar atât.

În orice caz, nu putem uita că atunci când Imperiul Roman a unificat lumea din

aceea vreme a făcut-o doar prin intermediul forței materiale, lipsite de spiritualitate, imediat după aceea apărând creștinismul care a insuflat o nouă viață trupului civilizației romane, în timp ce puterea politică și militară romană se dezintegrează. Poate că peste câteva secole sau decenii civilizația mondializată pe care o cunoaștem în acest moment va primi o nouă influență din cer, în timp ce structura politico-militară care în prezent este creată pentru a o susține se va sparge în bucăți.

Oricum, cred că americanizarea lumii abia a început, nici pe departe nu este într-o etapă de decadență. Ciclul prin care trece lumea în prezent este cel al Revoluției Americane care se mondializează și acest proces nu se află la final, ci la început.

Intellectualii de stânga, cei mai proști și mai ridicoli oameni din lume, cred că prin combaterea neoliberalismului și prin propaganda făcută social-democrației se opun expansiunii imperiului american. Asta e curată nebunie. Statele Unite sunt azi o social-democrație, în care privatizarea economiei este compensată printr-un amestec din ce în ce mai mare al statului în celelalte sectoare ale vieții, începând cu viața particulară, cu sufletul cetățenilor: neoliberalismul din economie este însoțit de un socialism al minții și al culturii din ce în ce mai mare; fie că se luptă pentru unul sau altul din aceste lucruri, în final este favorizat tot Imperiul mondial, Imperiul american, ale cărui două brațe sunt stânga și dreapta.

În ceea ce privește social-democrația, ea este perfect compatibilă cu neoliberalismul așa cum se vede din cazul Suediei, unde 95% din capitalul industrial se află în mâinile grupurilor private și unde, totuși, statul controlează întreaga economie prin sistemul financiar și de asigurări, tot așa cum controlează întreaga viață socială și psihică prin spionajul intern, prin îndoctrinarea masivă, prin prostirea maselor cu ajutorul educației de stat, prin controlul totalitar al vieții particulare și chiar al vieții fizice a cetățenilor. Lupta aparentă între neoliberali și social-democrați, ce poate fi constatată în momentul de față peste tot, va avea ca unic

rezultat transformarea lumii într-o Suedie imensă de limbă engleză.

Dacă vreți să înțelegeți ce se petrece în spatele conflictelor aparente, întrebați-vă de ce marile organisme internaționale, care reprezintă nucleul viitorului guvern mondial, favorizează la nivel economic adoptarea de principii neoliberale, în același timp ajutând cu fonduri și acordând sprijin publicitar tuturor mișcărilor de stânga și revoluționare, cum ar fi Mișcarea celor Fără de Pământ din Brazilia și mișcările de imigranți din țările europene. Fac asta pentru că știu că cele două linii de acțiune vor converge spre un rezultat unic: întărirea puterii mondiale și a sintezei „suedeze”: privatizare în economie, naționalizarea a ceea ce rămâne.

În țara mea intelectualii de stânga spun că sunt de dreapta fiindcă au combat proiecte așa-zis „progresiste”, cum ar fi dreptul la avort, cotele preferențiale de locuri de muncă pentru anumite rase etc. Ei nu înțeleg că astfel de proiecte sunt subsumate politicii generale a proiectului globalizator și că susținându-le servesc interesele Imperiului American, pe care cu naivitate își închipuie că-l combat. Fără să-și dea seama, stânga a devenit sclava a ceea ce pe vremuri denumea drept „imperialism”.

Și mai ridicolă este lupta dusă în favoarea

Cantitatea de „rețete de lumi” pe care filozofii le-au inventat de-a lungul ultimelor secole este impresionantă, dar și mai impresionant este numărul de victime sacrificate pe altarul așa-zisei „lumi mai bune”. Revoluția Franceză, într-un singur an a ucis aproape un milion de oameni, mai mult decât a ucis Inchiziția în cinci secole. De acum încolo prețul viitorului exprimat în vieți secerate în prezent crește continuu, până vom ajunge la cele o sută de milioane de victime ale comunismului.

„multiculturalismului”, care prin susținerea drepturilor unor anumite rase sau culturi, își închipuie că se opune proiectului globalizator, fără să înțeleagă că multiculturalismul este strategia globalizatoare pentru neutralizarea diferențelor. Negrul ce-și proclamă dreptul de a trăi în America înbrăcat în straie africane crede că scoate în evidență cultura africană, dar nu face decât să demonstreze flexibilitatea și forța sistemului american: el demonstrează, într-o oarecare măsură, superioritatea culturii occidentale, arătând că ea poate asimila culturi africane și că nu poate fi asimilată de către acestea.

Are civilizația actuală un potențial distructiv care să amenințe omenirea?

Cu siguranță că da. Actualul ciclu istoric, început în secolul al XVIII-lea, se bazează pe concepția prometeică, conform căreia omul, în loc să guverneze lumea trebuie s-o reinventeze. Cantitatea de „rețete de lumi” pe care filozofii le-au inventat de-a lungul ultimelor secole este impresionantă, dar și mai impresionant este numărul de victime sacrificate pe altarul așa-zisei „lumi mai bune”. Revoluția Franceză, într-un singur an a ucis aproape un milion de oameni, mai mult decât a ucis Inchiziția în cinci secole. De acum încolo prețul viitorului exprimat în vieți secerate în prezent crește continuu, până vom ajunge la cele o sută de milioane de victime ale comunismului. Monstruozitatea fenomenului comunist este atât de mare, că mintea omenescă refuză s-o priceapă. Stupefiată, se prefacă că nu știe nimic. Dar comunismul a ucis mai mulți oameni decât două războaie mondiale, la care se adaugă victimele tuturor epidemiilor, cutremurelor și catastrofelor aeriene și a tuturor dictaturilor de dreapta. Comunismul a fost, cu alte cuvinte, cel mai cimplit lucru petrecut cu omenirea de la potopul biblic încoace. „Cultura” nu mai este un patrimoniu spiritual, un bun interior (în posesia oamenilor, devenind un amestec de obiecte, lucruri, asemeni lumii fizice). Se consideră că o țară este cultă nu pentru că ar avea mulți oameni deștepti cu adevărat, ci pentru că are multe universități, multe institute

științifice, multe muzee, multe galerii de artă, în sfârșit, multe depozite de registre materiale. Astfel, cultura își pierde forța explicativă și iluminatoare, devenind o grămadă opacă, ce are, laabil, viața celor de mâine. Ideea unei intervenții globale a reformatorilor asupra societății este monstruoasă în sine, indiferent de conținutul propunerilor sale (sau a pretextelor). Nimeni, în afară de cazul în care a fost investit cu autoritate profetică - atestată prin miracole - nu trebuie să aibă o astfel de putere.

Or, ideea centrală a civilizației noastre (și nu doar a comunismului) este tocmai căutatea societății perfecte, a statului perfect, ceea ce implică în mod necesar modelarea planificată a viitorului, fatala suprimare a libertății de decizie a generațiilor viitoare.

Această idee produce, în mod necesar, extinderea nedefinită a capacității de legiferare a statului, care în prezent, în unele țări, reglementează chiar și relațiile intime dintre oameni, privirile și sentimentele. Dacă comunismul a fost versiunea cea mai radicală a acestei tendințe, ea nu încetează să crească, totuși, în societățile așa-zis democratice, în care dacă statul acordă mai multă libertate activității economice, pentru a compensa va suprima rapid toate celelalte libertăți, așa cum se întâmplă în Suedia și în Statele Unite, unde cetățeanul, liber să câștige bani, este din ce în ce mai mult supus impozitelor și controlat în ce privește viața sa particulară. Statul încearcă chiar să asmută oamenii și grupurile unele contra altora, pentru a comanda mai bine tuturor: el promite să-i apere pe copii de părinți, pe soții de soți, pe săraci de bogați, pe homosexuali de heterosexuali, pe nefumători de fumători și invers, în sfârșit, pe toți de toți, dar nimeni nu se întreabă cum ar putea-

face în lipsa creșterii nemăsurate a propriei sale puteri. Creșterea așa-ziselor „drepturi ale omului” este, în ultimă instanță, rezultatul creșterii puterii, al creșterii tiraniei. Mai rău este că popoarele se obișnuiesc cu asta și, înșelate de propaganda care le lingusește în legătură cu minunatele drepturi dobândite, nu-și mai amintesc să pună la socoteală drepturile pierdute. Se vorbește, de exemplu, despre drepturile femeii. De-a lungul întregii istorii a Occidentului, femeia a avut dreptul să nu fie afectată direct de războaie; bătlăile erau purtate în afara sau în jurul orașelor tocmai pentru că în interior se aflau femeii și copiii ce trebuiau cruțați. Acest drept era axiomatic. În momentul de față el nu mai există: nu numai că războaieleucid fără deosebire bărbați, femei și copii, dar toate statele inventează instrumente legale pentru a obliga femeile (atunci când n-o fac și în cazul copiilor) să efectueze serviciul militar. Încă un exemplu: astăzi este acceptat ca ceva normal și legitim folosirea de instrumente subliminale pentru a controla comportamentul mulțimilor, fapt ce acum patru decenii era denunțat ca o monstruoasă ingerință a autorității tiranice.

Nu spun că ar fi doar un potențial distructiv: este distrugerea în progres.

Dacă aș fi întrebat ce trebuie să se facă, aș spune că nu știu în general, dar un lucru este sigur: trebuie în mod clar înfrânată furia planificatoare a guvernanților, trebuie să ne trezim din delirul prometeic, trebuie să recunoaștem că nici o generație nu este suficient de înțeleaptă pentru a rezolva problemele generațiilor viitoare, trebuie neapărat să anulăm hotărârile ce mutilează grav libertatea de decizie a celor încă nenăscuți. Dar în prezent ambiția prometeică este atât de dezorientată, că nu mai vrea doar să comande peste toate, ci se gândește chiar să prestabilească, sub aspect genetic, viața generațiilor viitoare.

Guvernanții noștri nu mai vor să fie doar profeți-legiuitori, vor să fie zeci.

nicolae popa

Cu mâinile tale se întâmplă ceva destul de alarmant
care depășește puterea de înțelegere a oamenilor obișnuiți
Iar despre mine se spune că sunt dur și cărunt ca un corb
Ca un corb ce își mușcă tot timpul din unghii și plânge
Dar de fapt așa suntem noi - persoanele importante și-ntunecate -
nu reușim nicidecum să ne facem manichiura decât după ce ni se umple obrazul de lacrimi

Nu a cântat a treia oară cocoșul și Marcel e bolnav
Iar lângă el nimeni alta în afară de Născătoare
Și astfel Fecioara Maria

începe să deschidă o conservă de merlucius
la fel cum ar deschide mausoleul unui frate mai larg

Dacă totuși nu vă este chiar atât de indiferent
câte păsărele se adună în jurul acestui netrebnic din poză
Atunci dați-i bătaie și parfumați-vă că vine anemona
și ne mănâncă pe toți
Așa încât indiferent care dintre privirile voastre fixe este Drumul Taborului
eu zic să nu ne vindem vârfurile de la picioare
căci de azi înainte pedichiura din valea plângerii
o să fie deschisă non-stop
chiar și pentru degetele mai aeriene ale soțiilor de poeți

O, - nu e vorba de ocultism
Însă dracul își aprinde felinarul

de la bustul a tot soiul de manechine și top modele
luate de mulți drept căsuțe pustii de vacanță

În fapt Marcel e de aceeași parte cu hamsterii și canarii
Singură - doar boala noastră de diamant în trepidația unor tineri care cer insistent că doresc să se joace cu focul

N-am de gând să te asasinez dar unde tu vrei să mergi - eu de-acolo de mult m-am înors cu călcâie de aur
Ei bine, atunci doamnele sunt invitate să se facă lejere precum egreta
Acuzata însă este rugată să rămână la loc de cinste și dirijată de sus ea are menirea să se desfete cu piciorușele clandestine care îmi stau deasupra asemenea unor dulciuri gata să se preschimbe în lovituri de tun

Alt loc nu e

Alungă-mi anii! Sunt lovit.
Și vina nu-i mai mare decât viața!
Iar rana se-alungea spre stâlpii Batjocurii. Și adu apa cu mirodenii
Să fie-aici de ultimul spălat..
Mă părăsea cu vuiete de ceară
Ca la sfârșitul nunții când ațipesc mesenii
Trupul mă părăsea fără zăbavă
Acoperit cu-n alb de adormire
Parcă nici nu-l mai știam
Și atunci, descoperit de tot, cu gest nebun,
Iau mâna ei ca să despartă
Ape de ape, eu să trec cu-alaiul
Ce-o să mă vândă mai curând.
Iau mâna ei care-mi stârnea sălbăticia
Ca s-alunge frica; ea știe: iubirea-i Altă lume, ca și moartea.
De taina lor nu scoți o vorbă.

Iubirea e pretrecerea de moarte

Tu, care cu descântec m-ai vindecat
De noaptea care-n orice om adie
Ce foc din ceruri ai înduplecat
Pe mâini, pe buze de-nvieri să fie,
Ce cântec de pe umbra unui gest
Ai pus în vin împărățind o clipă
Ca-n dezmiertatul tău celest
Să nu dea trupul-n colțuri de risipă

Cum cu nădejdea înviind o sete
Te-ai dus la mine, ca la mort,
Slăvind prin timpuri doruri bete
Prin corul tragic dintr-un port..
Mergem prin larma de unghere
Sub lampa zilei de a fi
Nu spune cât vrajba ne cere
Și cât e timpu-n tâlhării.

Drumul către împărăție

Când aducerea aminte se va face mai mare decât prezentul,
Când se va lumina mai mult muțenia decât cuvântul,
Când Ana zidită-n visul meu va fi mai vie decât viața mea,
Aș putea să mă ridic, abia atunci aș putea să mă ridic
În gloria iertării și i-aș pune palmele pe cântecul
Disperării sale să simtă arderea mea pe rug, să-mi audă
Păcatele și să-mi alinte patima ca pe un pui al viitorului.

Când o să fiu în chilia florilor de in o să-i pun
Privirea-n icoane, sărutul în iarba fiarelor, gura
Pe pragul învierii și am să-i îmbrac neîncrederea
În anotimpurile panegiricului meu.
Amin.

pavel peres

Femeia care n-a mai venit

Iarna asta s-a ridicat pe uluci, pe case.
E-atâta zăpadă în cartier
Că nici soarele nu mai poate să lase
Chipul tău decât dincolo de cer.

Ne-am jucat de-a iubirea, ne-am jucat cu toate,
Haos curgea pe uși, la ferești,
Sărutările tale de moarte-nmiresmate
Îmi spuneau că pe altul în mine vrei să găsești.

Iarna asta unele poeme de-ale mele au degerat,
Câteva mai umblă și-aprind candelile pe gheață.
Caută o pădure cu o femeie de luminat
Imaginația lumii care se numește viață.

Voi merge ca la ghilotină, voi merge spre seară
Mire îmbrăcat în sunetele albe ale unui schit
Herghelii și calești pentru ultima oară
Vor da veste de femeia care n-a mai venit.

POVEȘTEA VORBELOR: DESPRE NUME

de
MARIANA PLOAE-HANGANU

Nume este un cuvânt vechi și foarte răspândit; se regăsește cu o formă asemănătoare în indo-europeană, în sanscrită având forma **nama**. De aici el a trecut atât în greacă, latină, gotică, hitită cât și în limbile slave, deși în acestea din urmă, cu o evoluție fonetică surprinzătoare și greu de explicat.

În latină **nomen** era numele din mijloc dintre cele trei purtate de romani: **prenomen**, **nomen** și **cognomen**; el era numele care individualiza o **gens** adică „grupul de persoane care se înrudesc pe linie masculină”. În afară de sensul propriu, latina avea și o serie de sensuri metaforice sau derivate din sensul de bază: „titlu de credit”, „plângere”, „nume în opoziție cu lucru”. Se poate spune că **nomen** era în latină un cuvânt cu un semantism bogat.

Limbile romanice au moștenit majoritatea sensurilor din latină. Sensul de bază a fost ușor modificat datorită faptului că a dispărut realitatea extralingvistică, care motiva existența celor trei nume în individualizarea unei persoane. În trecerea de la latină la limbile romanice **nomen** a însemnat fie „nume de familie” - ca în română, sardă, italiană, franceză -, fie numele de botez - ca în italiană, franceză, spaniolă, portugheză, - fie ambele în același timp - ca în italiană și în franceză. În afară de acest sens de bază limbile romanice au mai moștenit sensul metaforic „reputație”, „faimă bună sau rea”, cât și sensurile derivate: „denumirea individuală a unui animal, obiect, loc”, desemnarea din punct de vedere logic a unei persoane, obiect etc. Aceste trei sensuri sunt **panromanice** adică se întâlnesc în toate limbile romanice. Sporadic, mai întâlnim sensuri ca: „autoritate”, „putere morală” - în spaniolă -, „cuvânt injurios, injurie” - în portugheză -, „poreclă” - în română, spaniolă și portugheză -, „termen generic pentru părțile de vorbire care se declină” - în română, italiană, franceză, spaniolă, portugheză.

În română, cuvântul cu forma lui actuală, este înregistrat în scris pentru prima dată în secolul al XVI-lea, în **Codicele Voronețean**; însemna la început atât nume de botez cât și nume de familie. Pentru același cuvânt circulau și alte forme, azi dispărute: **numere** (în **Psaltirea Scheiană**) sau **numene** (în **Dosoftei**), fapt care a făcut pe lexicografi să se gândească la o posibilă influență a cuvântului **număr** pentru a explica fonetismul o → u. Dacă cercetăm însă formele romanice (în sardă **numene**, în italiană **nome**, în retoromană, dialectul sursilvan **num**, în franceză, occitană, catalană **nom**, în spaniolă **nombre**, în portugheză **nome**) pare mai plauzibilă ipoteza că încă din latină s-a produs o confuzie între **nomen** „nume” și **numen** „vointă divină”, în special în expresii de tipul „în nume de bine” unde **nume** pare a reprezenta de fapt lat. **numen**. Cele două cuvinte latinești s-au moștenit în română sub o formă unică, **nume**, păstrând însă, cel puțin pentru început, semantismul ambelor etimoane latinești.

bujor nedelcovici

SEXUL ȘI DUMNEZEU

* Alte impresii în avion:

- O sticlă de șampanie, muzică de jazz ascultată la căști și „la jouissance du texte”, citind **Le plesir du text**, de Roland Barthes.

- Șocolata pe care ne-au dat-o miroase a pastă de dinți, iar vecinii mei - care au băut la discreție Coca-Cola - râgăie cu entuziasm și dezinvoltură.

- Am fost și sunt un solitar angoasat care se vindecă prin scriitură de maladia existenței tragice. Când o să am puterea și curajul de a scrie un roman (**autoficțiune**) în care să vorbesc despre nebunia simulată pentru a obține o subvenție necesară hranei de fiecare zi? Eu, nebunul în imaginar și uneori printre nebunii de la Spitalul Nr. 9 din București și apoi scriitorul ascuns între patru ziduri pentru a scrie cărțile pe care nu le puteam publica, deoarece erau interzise de cenzură... Subiectul unui roman scris cu mult umor, ironie și grotesc. I-am găsit și titlu: **Valter pleacă la bal**.

- Treccerile - rupturile, fracturile - în cultura universală sunt pentru mine lecțiile cele mai de folos pentru a înțelege **ce** și **când** s-a trecut **de la spre în** și cum s-a ajuns la perioada de azi în care este „demodat” să vorbești despre simbol, mit, sacru, (profan) sau Dumnezeu. Totul pe o singură dimensiune: **orizontalul**. Nimic pe **vertical**...

- „L'écriture est ceci: la silence des jouissance du langage” - Roland Barthes. Dar ce facem cu „jouissance du sens” care se naște din liniile de structură și forță ale textului, din „ideile care au mirosul sângelui”, cum spunea Dostoievski. Sau a spermei, aș adăuga eu...

Sexul și Dumnezeu. Două sensuri existențiale din care nu utem ieși, orice am face.

- Cred că pe la 70-75 de ani - dacă o să mă aflu în viață - o să fiu așa cum mi-am dorit toată viața! Până atunci, o să trăiesc o constantă nemulțumire de sine și o dorință imensă „de a fi altfel”...

- Început să citesc **Apprendre a vivre**, de Seneca. Avantajul că de la Los Angeles (via New York) până la Paris sunt 14 ore de zbor.

* 17 iunie 1992

Întors de la Los Angeles, am găsit întâmplător câteva pagini răzlețite din **Jurnalul** de anul trecut.

Încerc să le transcriu:

* 22 august 1991.

Rușii preferă luna august pentru războaie, lovitură de stat sau invazii în țările vecine și prietene. În noaptea de 23 august 1944 s-a semnat armistițiul dintre armata română și sovietică. În noaptea de 23-24 august 1968, armata sovietică a invadat Cehoslovacia, cu toate că Brejnev avusese o convorbire cu

Dubcek la Bratislava din care rezultase că s-au înțeles. În noaptea de 18-19 august 1991, Gorbaciov a fost demis din funcție printr-o lovitură de stat, pentru „motive de sănătate”. Se afla în vacanță pe malul Mării Negre. Același scenariu și aceeași explicație stupidă când Brejnev l-a debarcat pe Hrusciiov.

Noul Țar al Rusiei se numește Ghenadi Ianaev. Va domni ca Brejnev 25 de ani, 6 ani cât a durat „perestroika”, sau 6 zile? „Poporul rus - mi-a spus cineva când am fost la Moscova - trăiește scurte perioade de libertate, timp în care noi știm să profităm, apoi porțile se închid și așteptăm din nou un alt dezgheț”. O istorie strangulată periodic de aceeași troică: **omul politic, generalul și ofițerul NKVD**. În Rusia nu a fost niciodată o adevărată democrație și legile au fost votate dar nerespectate chiar de șeful statului.

Ghenadi Ianaiev a fost Țarul care a domnit cea mai scurtă perioadă din istoria Rusiei. Doar câteva zile... Nu a avut dimensiunea politică a lui Petru cel Mare, nu și-a ucis adversarul și nici nu l-a trimis la închisoare. S-a ivit un alt candidat, Ielșin, care s-a urcat pe un tanc pentru a-l apăra pe Gorbaciov, dar care va folosi tancul ca primă treaptă spre tronul Rusiei.

* 19 august 1991

Noapte cu lună la marginea mării: Caraquieranne.

Eram copil. Într-o noapte am călătorit de la Homorâciu până la Vălenii de Munte într-o căruță trasă de boi. Căruța era încărcată cu mere de pădure: mici, galbene, gustoase și parfumate din care mama făcea marmeladă. Stăteam lungit pe spate, legănat de mișcările domoale ale carului și cu privirea îndreptată spre cer. Stelele scânteiau cu putere și se apropiaseră atât de mult de mine încât aveam impresia că le pot atinge cu mâna, iar lumina lor mă mângâia pe față. Stare de reverie magică, desprindere, fascinație cosmică și intuiție a sacrului. **Extaz**...

În altă noapte am parcurs același drum într-un car cu fân. Parfumul fânului îmbibat cu toate miresmele florilor și ale pământului, hipersensibilitatea unui copil care voia „să știe și să simtă totul”, balansul căruței ce devenise ca un ritual, ochii hipnotizați de Calea Lactee spre care vroiam să mă ridic, toate m-au ajutat să „traversez realul” - fără să am conștiința depășirii pragului - și să trăiesc **Transa mistică**...

Trei nopți. Două atunci, în copilărie. Și una acum. Aici, singur pe o stâncă, privind lumina lunii oglindită în apele nemișcate ale mării. Sau poate o singură noapte binecuvântată și de bunăvestire. Noaptea nopților, a revelațiilor și a iluminării: **Sinele, Calea și Marea Taină**...

AUTOIMOLAREA, ULTIMA SOLUȚIE A POEZIEI

Doar unei conștiințe religioase îi este atât de familiar exercițiul metafizic, plecând de la înfățișările lumii tangibile. Este cazul lui Ion Chichere ce-și transpune prin „Oglinda de antracit” (Timișoara, Ed. Hestia, 1997, 66 p.) viziunile despre crepusculara fosforescență a materiei. Moartea poate apărea în postură ludică la interferența hazardului cu proiecția oniro-nocturnă a acestuia: „pe stâlpul de ciment/sub abajurul smălțuit/becul se clatină de vânt/umbra schelelor pe asfaltul nopții:pătrate suprapuse peste pătratele/șotronului/în care într-un picior/sare moartea”. Durerea și moartea pot fi sfidate prin gestul definitiv al toreadorului sau prin creație eroică și iubire anonimă. Excelând în decupajul metafizic, poetul nu ocolește voluptățile grafice și cromatice, luându-și libertatea aproape paroxistică de a ridică anodinal la puterea evenimentului miraculos, id est revelația: „am destupat șarpele/o spumă roșie și. o spumă verde au țâșnit/pe varul/soarelui/țiuind/două pietricele de smarald/s-au așezat pe cer/acum e duminică/și calul a ajuns/în dreptul fântânii” (...) „plomba de aur a bisericii/deodată a strălucit/în ploaia cu soare/din cauza rugăciunilor/porumbul a crescut/doi metri/și n-am mai găsit sapa/în iarbă”. Ion Chichere este foarte atent la perpetua permutare a formelor, exultând întru dematerializarea elementelor și înduhovnicirea simțurilor prin care se intergenerează străvechea ființă a poetului și a poeziei, îngăduite ambele, ierarhic, de Dumnezeu. Susținut de o conștiință încercată de durerea-tortură, poetul scrie despre viață, iubire și moarte in vivo, nu fără un anume demonism medical, exasperat și resemnat totodată.

Evitarea metaforei în favoarea consemnării nude, epice a sugestiilor verbale oferite de dinamica realului, malefic și îndoliat în nepăstrarea sa evidentă: „nu poți să înțelegi/din cântecul păsărilor/ce s-a întâmplat/inecatul plutește întins pe spate/cu mâinile încleștate/a rugăciune/pe mal o femeie în negru/și ecoul plânsului ei/clătinând frunzișul”. Dar „Scrierea” este pentru Ion Chichere și un act vital, de regenerare și proșpețime, un botex de primenire și regăsire a ideogramelor vieții. Hipersensitiv, poetul oferă mostre de delir ordonat și rodnic în viziuni de o indubitabilă frumusețe imaginifică. Plutirea, zborul, timpul circular sunt amenințate. Simptomatologia negativării lumii n-a alterat încă jocul secund al umbrelor, rezonanța acestora cu viața naturii garantează încă armonia sufletului cu trupul și celelalte armonii: „este în mine un suflet limpede/și o mirare atât de fericită/că nu îndrăznesc să mă mișc/din iarbanflorită/glasul lumii este atât de departe/încât cuvintele pot fi oricum/lanțul fântânii cântă-n amiază/viața e drum...”. Angelo-demonic, dual ca structură psihică, Ion Chichere este și polemic față de noile realități sociale, grefate pe aberațiile ex-comuniste, tragice și absurde. „Peisaje în auralac” este o succesiune de tablouri sarcastice pe adresa murațiilor și mutațiilor tranziției, din care nu lipsește plângerea poetului, exasperat și necruțător: „aici înnebunesc prematur/predicând frumusețea/într-un oraș cu biserica încercuită/ de laminoare/un oraș cu umeri din fier vechi/și epoleți din foste pancarte/un oraș în gumari/cu șapca trasă pe ochi/de podul nituit/țărâni își leagă măgarii/și acordeonul orbului se tânguie/sub funicular/artificial strălucește soarele/în petele de ulei de pe râu/între blocuri

casetofoanele/în stații de tramvai țișanii/ca niște semințe negre/lucioase/nouă zile am răgușit în piață/urlând și strigând o libertate inutilă”. Dezamăgirea de această curte a miracolelor nu are leac decât în setea aproape fiziologică de transfer (împlantare) în realul terifiant; pentru a-i desprinde transfigurativ valențele cerești, metafizice, inalterabile. „Evul Mediu contemporan” nu poate fi exorcizat decât prin autoimolare și revelația din „Drumul Damascului”. În aceeași idee reproducem excepționalul poem „Ultima scrisoare”, comparabilă cu „Oda” eminesciană: „mi-ai întors cerul pe dos/ca pe-o mânășă cu șoim-nlăuntru/ochiul lui roșu/piatră mi s-a făcut/de inel/clonțul lui flămând/unghie întoarsă/în carnea-mi/pe mine mie mă sfășii”. Ulterior „Oglinzii de antracit”, volumul „Podul spadei” (Timișoara, Ed. Marineasa, 1998, 76 p) cuprinde poezii de aceeași altitudine morală și estetică, același univers al confesiunii aproape pascalienne. Recunoscând că „nimeni nu comunică cu nimeni”, Ion Chichere își întoarce fața spre epifania sacralului în realul degradat, în tablouri de o mare pregnanță ludică și inventivitate prozodică, aproape totdeauna cu acoperire poetică: „am deschis capacul broaștei țestoase:roți dințate/lângă roți dințate/și lucitoaxe/învârtindu-se/învârtindu-se/în exterior nici un cadran/nici o limbă/doar memoria mării/doar memoria mării”.

Față de asemenea miracole, strădania poetului nu poate fi decât una de sacrificiu, un nesfârșit epitafor pe adresa posterității. Acest joc al umilinței face parte din orgoliul unui mare poet, Ion Chichere, gata să se jertfească pe sine și poezia sa, din iubire față de frumusețea vieții: „albinele nu și nu/că ele nu sunt cuvinte/și nu mai vor să formeze o frază/nici să se alăpteze un predicat/albinele nu și albinele da/trântorii și regina/și chiar mama reginei/plâneau cu ochii lor mici/în palma mea/eu le mângâiam și le sărutam/și le-am promis că nu le mai fac cuvinte/și m-am preschimbat pe mine însumi în crin”.

UN ANOTIMP ÎN RAI

Un ceremonial ca o datorie spirituală împlinită oferă Ion Topolog în volumul „Dealul Melcilor 21 poeme de dragoste pentru A./ Snails' Hill 21 love poems for A”, apărut recent la „Cartea Românească”, coperta fiind semnată de Aurel Bulacu; versiunea engleză, un idiolect respectuos cu sintaxa, lexicul și retorica limbii lui Shakespeare, dar flexibil în spirit, ținând pasul cu structura aparent debordantă a originalului, aparține Corneliu Bugeanu. Așadar, o poveste de iubire în 21 de episoade, într-o neprecizată localitate subcarpatică. O poveste resuscitată de autor, subiect și narator în versuri al celor întâlniri cu A., ce are mai multe nivele de lectură. Unul dintre acestea ar fi eternizarea unei ființe iubite, a frumuseții acesteia bune conducătoare de împlinire fizică și spirituală. Momente unice, fabuloase, de maximă creativitate, apte să abolească hotarul dintre viață și poezie. Un alt nivel ar fi cel nedeclarat, polemic față de poezia de dragoste ce se scrie azi, confundându-se libertatea de expresie cu listarea unor crâncene nevoi fiziologice și formule dintr-o erotodemonie hard. De ce atâta nesăbuintă și oroare de limbaj ultrasexual și paravisceral, pare a spune Ion Topolog, când iubirea, de la Dante și Petrarca, la Goethe și Eminescu, de la Orfeu și Ronsard, până la Voiculescu, Blaga și Nichita, înseamnă comuniune și comunicare, expresia cea mai înaltă a omenității. Celebrarea acestui indimenticabil sezon în paradis, petrecut alături de tânăra

iubită, i-a impus lui Ion Topolog un registru aproape imnic, o prozodie cutezător ditirambică. Poemele se țin din evocări și detalii prozaice de precizie, din formule rituale și clipe de comunicare, mereu tutelate de „dealul melcilor”, un reper absolut al îndrăgostiților, un mitologem al memoriei poetului: „Și-am mers pe vale până la/Institutul Silvic, apoi/ne-am despărțit, tu alergând la cursuri,/și eu la fel, nu înainte de a/ne spune: La ora 6, la Universal, fiindcă întotdeauna de-acolo/ne îndreptam spre acel deal/pentru a-l trece încă o dată/după sărutul lung, lung, de pe scările din pantă/La plecare, rosteai cuvintele magice:/Te iubesc foarte mult - și eu știam/că de-acum vom trece iarăși/Dealul Melcilor”. Culminație a cartografierii amănunțelor geotopografice și a climatului în care se pecetluise „cuplul etern” este Dealul melcilor, extrem de sugestiv dacă ne gândim că melcul este simbol lunar universal temă a eternei reînnoașterii, modul sexual feminin dar și teofanie lunară. Astfel se explică ritualica ascensiune a cuplului, legământul iubirii împlinite sub lumina selenară. Iubita sau „floarea arinului” va fi încoronată printr-un gest orfic, detectabil și în poezia noastră populară, „cu o cunună de aur pe care am strâns-o/între palme până ce am făcut-o/potrivită pentru

fruntea ta”. În același decor ce amintește de „Seara pe deal”, înveșmântat în iubire și lumina lumii, cuplul înfrânge timpul și moartea: „Târziu, liniștiți, contopiți, luminați/de luna ce răsărise de după munte, mi-ai așezat palma stângă pe piept și mi-ai spus:/Pe noi numai moartea ne va despărți, ai auzit,numai ea, și haidem odată să/trecem v. Dealul Melcilor!”. Cel mai bine i-au reușit poetului primele versuri ale poemelor, inspirate ca niște coduri ale gravității și posesiunii. Ele circulă de la un poem la altul, obsesiv, instituindu-se ca nuclee metaforice. Declarații în genul „Pe noi numai moartea ne va despărți...”, „Te iubesc foarte mult, ai spus...” devin credibile prin forța lor de a exclude orice ambiguitate. Ion Topolog are încredere în forța simplității, dublată de unicitatea sentimentului. În acest sens nu deranjează aerul ușor vetust al exaltării iubitei (zână, zeiță, Euridice), poetul reușind să transcrie pe cerul poeziei („Dealul Melcilor”) iubirea secolului, a sa și a iubitei sale A., eternizând-o în aura sublimului. Având mare grijă să nu facă pasul următor...

COMBATANȚII

de VLAICU BÂRNA

Cine scrie literatură în românește este scriitor român. • Două decenii cu mai multe istorii ale literaturii române. • E. Lovinescu și „Sburătorul” - repere în timp. • Hulitul Caracostea a salvat istoria lui G. Călinescu. • Campania dreptei anticipând cu un deceniu metodele comuniste. • Despre Iorga, Camil și Cezar Petrescu, Pamfil Șeicaru și alți combatanți până la timpul care i-a scos din circulație

O istorie a literaturii române pe care generația mea a folosit-o în școală a fost cea a lui Gheorghe Adamescu, tipărită în Biblioteca pentru toți, ediția originală, scoasă de Editura Alcalay. Mai circula prin liceu, așa cum se știe, clandestin, o broșură prizărită, având același titlu, semnată de un nume obscur, Loghin, despre care se spunea că ar fi profesor undeva prin nordul Moldovei sau în Bucovina. Auzisem și de vetusta lucrare a lui Aron Densusianu, pe care am consultat-o apoi la biblioteca liceului, dar ea se recomandă singură de la bun început, ca un lucru depășit de timp. Cartea lui Adamescu, numărând sute de pagini în formatul ei mic ducea la tăvăleală pentru că era bine înțeleasă la cotor, dar îmi dădeam seama că ea corespundea doar nevoilor didactice. Curând aveam să acced la un alt nivel al consemnărilor și comentariilor critice, din paginile revistelor, dar și la numele care se legau de ele, de la Iorga și Dragomirescu, la E. Lovinescu, N. Davidescu și Felix Aderca sau Perpessicius. Dacă Mihail Dragomirescu își îngreuiase rolul de a prezenta situl fenomenului literar cu teoretizările asupra operei de talent și a operei de virtuozitate, asupra capodoperei și a celorlalte genuri din estetica sa literară, Nicolae Iorga rămăsese pe loc cu carul în pietre, la începutul veacului, ilustrând momentul semănătorismului în care avusese atunci un rol.

Ideile noi, intrarea în actualitate, începeau de la Lovinescu înainte și de la revista **Sburătorul** pe care acesta o patrona. Concomitent se întâmplau și alte lucruri, în epocă. De pildă, Sextil Pușcariu îl descoperise pe Lucian Blaga iar Nicolae Davidescu publicase în **Aspecte și direcții literare** un substanțial comentariu la poezia foarte modernă a lui Ion Vinea. Tot Vinea, cu un cerc de prieteni, între care se număra graficianul Marcel Iancu și poetul Tristan Tzara seosese revista modernistă **Contemporanul** în 1922, colaboratori din Apus, vehiculând ideile noi despre literatură și artă profesate la Paris și în Europa Centrală, dar și de generația tânără și avangardistă a Uniunii Sovietice.

Lovinescu apare în deceniul trei cu o adevărată **Istorie a literaturii române**, la diapazonul timpului, programată în mai multe volume și scoasă de Editura **Ancora**, Alcalay Calafeteanu. Nenorocul a făcut însă ca ieșirea ei în lume să fie întunecată de socotelile deficitare ale respectivului patron, în fapt de succombarea acelei întreprinderi editoriale. Un dezavantaj a fost și apariția fragmentată în volume a lucrării. Toate acestea, plasate pe fondul de rumoare a crahului editorial au creat o atmosferă tensionată în care adversarii lui E. Lovinescu n-au stat cu mâinile în sân. Desigur, această lucrare de proporții, în materie, pe un teren de multe ori neexplorat, merita mult mai multă atenție și o superioară catalogare.

Nici monumentală construcție ce i-a urmat, **Istoria literaturii române** de la origini și până în prezent, a lui G. Călinescu, scoasă în 1941 de Fundația Culturală Regală nu s-a bucurat de la început de o mai fericită primire. Ea și-a dobândit abia mai târziu toate adevăratele, chiar sub regimul comunist, când a fost retipărită, tradusă în engleză și catalogată la o cotă fără concurență, dar primului ei contact cu piața fusese întâmpinat cu un cor de înjurături. Îmi

amintesc bine momentul, în vârtejul evenimentelor aceluși timp și un excurs în glosele presei mă poate confirma. Apariția în sine a cărții a părut neverosimilă. Fiind la un moment dat chiar periclitată. Dacă ea s-a produs o datorăm de bună seamă celui pe care răsfățatul autor îl numea în derâdere Caracostea. Era profesorul universitar D. Caracostea, atunci în fruntea Editurii Fundațiilor Regale ctitorită de Carol II și condusă, de la înființare până la instalarea regimului Antonescu - Horia Sima, de Al. Rosetti. Este de la sine înțeles că un autor atât de contestat de dreapta timpului la putere, cum era G. Călinescu, ar fi putut fi expurgat pur și simplu din plan, dar lucrarea lui, prin proporții și caracterul ei ilustrat reprezenta o investiție uriașă și paguba ar fi fost prea mare. Imprimarea ei ocupase ani de zile spațiul tipografic pentru că autorul intervenea mereu cu noi corecturi și completări și așa apariția ei a ajuns din urmă schimbarea de regim.

În fruntea detractorilor acestei cărți de excepție s-au afirmat condeele rasiste și antisemite de la ziarul **Porunca vremii** și de la săptămânalul **Sfarmă Piatră**, iar alte publicații mai puțin angajate le-au ținut hangul. Evident, principala acuză era că scriitorilor de origine evreiască le-a fost dat certificat de scriitori români, începând cu Cilibi Moise, Gherea și Trivale până la Voronca și Blecher, trecându-i pe toți în rândul creatorilor autohtoni. Aceeași acuză i se servise, mai puțin violent și cu un mai mic cor de glasuri și lui E. Lovinescu, cu aproape două decenii înainte, dar între timp lista crescuse, apăruseră și alți scriitori mai ales în domeniul prozei, unde figurau acum nume de mai mare circulație ca: I. Peltz, Ury Benador, Ion Călugăru, Mihail Sebastian, Sergiu Dan, V. Monda și alții.

Dacă executorii critici sau necritici de la dreapta au fost în largul lor, atacându-l și denunțându-l sistematic pe criticul democrat, confrății din tagma autorului (din câte-mi amintesc) s-au arătat destul de silențioși în a-și exprima alte păreri sau în a-i ține parte. Rezerva lui E. Lovinescu era de înțeles, pentru că autorului lui **Șun** îl șicanase, călcând nu o dată cu unele înțepături, statutul civilizațiilor folosit de ei în trecut. Dar lui Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, Streinu și Șuluțiu nu li s-a auzit deocamdată glasul. Ba ceea ce a mirat mai mult a fost faptul că la campania celor pomeniți la început s-a adăugat și redacția ziarului **Curentul**, a lui Pamfil

Șeicaru, cu oameni cultivați ca Dragoș Vrânceanu, Nicolae Roșu, Ioachim Botez și Aurel Tita. Și aceasta cu atât mai mult cu cât, pe acel timp, la unele publicații ale trustului lui Șeicaru colaborau Șerban Cioculescu și Vladimir Streinu, în tipografia respectivă tipărindu-se și revista **Kalende** subvenționată de Ion Petrovici, pe atunci ministru al Instrucțiunii.

Un efect prin bandă (cum s-ar zice în limbaj de biliard) al apariției **Istoriei** lui Călinescu a fost determinarea colaborării în grup a criticilor Cioculescu, Streinu, Vianu, pentru redactarea unei noi **Istorie a Literaturii Române**, proiectată pe genuri și începând cu proza. Faptul s-a întâmplat tot atunci, în timpul războiului și a ministeriatului lui Ion Petrovici, care le asigurase apariția noului op la editura Casei Școalelor. Primul volum, cu proza, repede redactat, a și apărut destul de curând, dar fără altă urmărire și, așa zice, fără a face gaură în cer. Monumentalul corpus călinescian umbrea tot ce se afla împrejur.

În epocă au mai existat două foarte modeste încercări de a înseila schița istoriografică a literaturii naționale pentru uzul școalelor, care pot fi socotite mai degrabă colecții de banalități și poncife. Una, apărută în 1930 a fost semnată de un profesor Gabriel Drăgan, autor și a unei cărți de proză despre luptele de la Mărășești, iar cea de a doua, intitulată și ea **Istoria Literaturii Române**, a fost tipărită prin anii 40 la Cartea Românească, avându-l autor pe D. Murărașu, care publicase înainte un eseu despre naționalismul lui Eminescu.

În anii din a doua parte a deceniului a fost înregistrată și apariția unei istorii a literaturii române semnată de Nicolae Iorga, tipărită la editura **Adevărul**. Ea nu aducea nimic nou peste catalogările retrograde din trecut, ale savantului istoric, decât unele confuzii între titlurile cărților și numele prozatorilor Cezar și Camil Petrescu, autorii lor. La încheierea zbuciumatului deceniu, cu petele lui de sânge, când viața lui Iorga a fost jertfa cea mai durută, a mai fost dat să avem o **Istorie a Literaturii Române** în limba franceză, întocmită de Basil Munteanu, elev al marilor profesori P. Hazard și F. Baldensperger de la College de France. Tot atunci autorul ei, cunoscut ca un valoros comparatist de talie europeană, va deveni profesor la catedra de franceză a Universității din București.

SOLARE SOMPTUOZITĂȚI

de NINA STĂNCULESCU

În seara zilei de 8 septembrie a avut loc, în sălile Muzeului de Artă din București, vernisajul amplei expoziții personale a maestrului Marin Gherasim, personalitate de prestanță a picturii contemporane.

Operele sale, urmând traiectul unei continui, ferme forări în frământările de profunzime ale zbuciumatului nostru sfârșit de secol și de mileniu, în paralel cu investigarea și decantarea posibilităților de expresie ale propriului său limbaj plastic, spre aflarea unor sensuri de trăinicie peste veacuri, au ajuns la formulări de o inedită simplitate și pregnantă concretețe, însemne - simbol de intensă, dar și temeinică trăire umană. Claritatea mediteraneeană a dispunerilor rigurose geometrice din ultima sa perioadă de creație,

desprind și relevă prospețimea dăruirii actuale, solare, în baza unor arhaice (și clasice) configurări. Imaginea de o fascinantă picturalitate a unor construcții aparent sculpturale, chiar arhitectonice sau urbanistice, în masivitatea lor volumetrică, rememorează în ritmuri de ritual sacru, soliditatea, în parte uitată, a existenței omenești și a creațiilor acesteia. Astfel, **Orașul**, imaginat în jurul anilor '70 deopotrivă ca **Megalopolis**, în schematică reprezentare de drumuri ce sântreiaie haotic, tentacular, cu doar umbre umane, în invadarea unor pete de negru peste strigățul culorilor, dar și al liniilor frânte, colțuroase (**Spaimă**, **Strigăt**, **Martiriu**, **Purgatoriu**, **Captivi**, ciclul **Proteic** etc.), în efortul parcurgerii **Drumului** sobru liniar și

vertical al înseși conturului formei umane devine treptat **Cetate**, cu miezul său: **Agora**, **Cetate-fagur**, culminând cu **Cetatea-Lumină** din 1984. Elemente arhitecturale își regăsesc învăluite în tăceri de taină și poezie, înțelesul originare: **Poarta**, **Pragul**, **Prispa**, **Absida**, **Cupola**, dar deopotrivă și obiecte precum **ma** cu seamă **Vatra**, însă, poate, nu mai puțin și **Tronul**, **Lacra**, **Armura**, (**Cămașa de jertfă** din 1998), **Scutul** (**Marele scut** regăsit din 1997) etc.

Chinuita existență modernă, nu numai a marelui oraș, căutându-și **Drumul** (**Poarta**, **Abisda**, **Scutul**, **Cămașa-armură**, oricum **Crucea**) prin vicisitudini de neimaginat mai înainte, în aceste imagini își regăsește, de netăgăduit, benefic, aspirația din adânc, neumbrită de secularizarea (desacralizarea) doar aparentă, către **Unitate**, **Frumusete**, **Trăinicie**, într-un cuvânt: către **Divin**.

Ce dangăt de clopot învăluie, ca o chemare, aceste viziuni de o fascinantă, obsedantă plasticitate? Gravele acorduri ale uimitoarelor opere ale pictorului Marin Gherasim alături Elada esențelor solare somptuozițai Bizanț și smereniei motivelor unui folclor rafinat în armonia desăvârșit nouă a permanențelor și nesfârșirii.

teatru

În Ungaria, peste vară, la Zsambek se organizează un festival de teatru în aer liber. Un festival mai puțin obișnuit, pentru că multe dintre spectacole sunt pregătite chiar acolo, pe o scenă așezată în fața unei catedrale gotice din secolul al XII-lea. Spațiul este extraordinar, tentația pentru regizori este mare, și de la an la an se vorbește tot mai mult despre straniul festival.

În această vară la Zsambek a fost invitată și Beatrice Bleonț. Regizoarea a propus **Visul unei nopți de vară** într-o distribuție mixtă româno-maghiară. S-a jucat pe iarba din fața catedralei, fără nici un alt decor. Foarte importante au fost însă costumele, și de aceea Beatrice Bleonț a apelat la Doina Levintza.

Pentru că încurcături nedorite au făcut imposibilă ajungerea la Zsambek, la premieră, și pentru că întoarsă de la Zsambek, Doina Levintza era foarte bucuroasă de cum a fost primit spectacolul, am rugat-o să povestească.

„Zsambek este la 28 de kilometri de Budapesta, iar locul unde se face teatru este foarte liniștitor și frumos. La început când Beatrice mi-a cerut să fac costumele, eu lucrând mai mult la București, ea în Ungaria, am avut ceva temeri, dar acum îmi pare bine că am dus spectacolul până la capăt. Au fost actori maghiari, unii dintre cei mai renumiți din teatrele din Budapesta, și actori români aleși în urma auditiilor. Bineînțeles că Beatrice a pornit la drum alături de Claudiu Bleonț.

Spectacolul a avut o miză foarte mare, **Titania** nu a fost o actriță, ci o balerină foarte bună, Simona Matei care este prim-balerină la Roma. A fost invitat și basul operii din Timișoara, Octavian Vlaicu. În plus, românii au învățat unguerește și ungerii românește, a fost un spectacol bilingv”. Cu gândurile la

DOINA LEVINTZA POVESTESTE

de REMUS ANDREI ION

certurile de astăzi pentru o universitate maghiară îmi dau seama că Beatrice Bleonț a luat-o înaintea politicianilor. Chiar a avut în distribuție un fel de politician, pe Dorel Vișan, cu ani în urmă adept, coleg de partid chiar cu Gheorghe Funar, mutat mai apoi la PDSR parcă. Ei bine, la Zsambek, Dorel Vișan a vorbit unguerește și se pare că fără remușcări naționaliste, dimpotrivă a fost aplaudat pentru farmecul său. Dar să-i dăm din nou cuvântul Doinei Levintza.

„Eu la București, Beatrice în Ungaria! Făceam schițe, personaje după personaje, le puneam pe fax și le trimiteam la Zsambek. Beatrice îmi spunea că totul este foarte bine, iar mie nu îmi venea să cred că iese totul așa din prima, prin corespondență... Repetițiile au durat aproximativ trei săptămâni. Când s-a apropiat premiera, sau, mai bine zis, când au început generalele, au luat toate costumele și am plecat la Zsambek. Acolo se repeta în doi timpi, într-un ritm foarte intens. Dimineața la Casa de Cultură, într-o sală care te impresiona imediat prin curățenie și cum era luminată. Seara, în regim de spectacol, în fața catedralei până la cinci în zori.

Trupa a fost antrenată special pentru mișcare, în fiecare zi era o oră de pregătire fizică și improvizație de dans pe muzică. Am

luat și eu parte la acest antrenament și simțeam foarte bine (aici povestitoarea zâmbește!). Mai ales Puck, Oberon și Titania trebuiau să se miște extraordinar. Scena pădurii a fost concepută ca un dans, un balet și s-a renunțat la text. O invenție de regie a fost și personajul regizorului care conducea trupa de maseriași. Rolul a fost interpretat de Ban Janos, unul dintre actorii importanți ai Ungariei, care a fost aplaudat și la București într-un turneu cu **Revizorul**, la Bulandra. Una peste alta, zilele de Zsambek au fost reușite, s-a lucrat mult dar dealurile, casele, florile, catedrala, de fapt ruinele catedralei îți dădeau impresia că faci parte dintr-o poveste.

Au fost patru spectacole și o repetiție generală cu public. De la un spectacol la altul au fost tot mai mulți spectatori, s-a ajuns până la 800. Toate ziarele importante, toate televiziunile au făcut reortaje la repetiții și la premieră. Reacția față de spectacol a fost extraordinară. Eu am fost feliicitată pentru costume, mi s-au propus și colaborări la teatrele din Budapesta, deja lucrez la un Pirandello...”

Aceasta a fost povestea Doinei Levintza.

„Când am preluat **România literară**, mă simțeam obligat față de Paul Georgescu. Mergeam cu el la Capșa. Plăteam noi. Era o braserie unde se mânca în stil franțuzesc. Paul Georgescu era mereu atacat în ziarele de partid. După 3-4 poezii publicate, erau atacați **După de clasă** și Matei Călinescu și Cezar Baltag; îi simțeau idealști, ceva era putred cu ei... Când am lansat, în 1977, aici, la Iași, romanul **Bunavestire**, cu Nichita Stănescu și

România literară este condusă de un membru al Comitetului Central!”. Am zis: eu sunt scriitor, asta contează. I-am propus o rubrică. A întrebat de ce? „Pentru că dumneavoastră ați fost amabil cu noi, cu grupul nostru, cu Nichita Stănescu, cu Cezar Baltag, cu Matei Călinescu. Era prieten bun cu Doinaș. Doinaș era supărat pe mine, că i-am dat rubrică lui Paul Georgescu, care atacase grupul de la Sibiu. I-am zis lui Doinaș să răspundă în presă,

fără comentarii

cu Nicolae Manolescu, am făcut tot discursul pe ideea lui Paul Georgescu, care spunea în tinerețea mea că unghiul meu este fals. Ziceam: are dreptate, numai că în jurul acestui unghi fals eu adun megatone de realitate. Totdeauna unghiul unui mare scriitor este fals, nu este unghiul bunului simț... Paul Georgescu mi-a spus: „Tovarășe Breban, mă bucur că

chiar în **România literară**. Deși eram foarte ocupat (faceam și un film), m-am dus eu la Doinaș să iau textul. Lumea nu era obișnuită ca în acea gazetă, doi oameni să polemizeze. Pe amândoi îi respectam, inclusiv pe Ion Negoiteșcu, Nicolae Balotă, tot grupul...”

(Nicolae Breban - *Convorbiri literare*)

cultura pe unde

Miercuri 23 septembrie, pe Canalul România Cultural (C.R.C.), la ora 9,50 - **Poezie românească**. Mariana Dumitrescu. Redactor: **Ioana Diaconescu**.

La ora 12,30, pe C.R.C. - **Presa culturală încotro?** De ce nu mai apare revista „Zburătorul”; „Accent”, o nouă publicație editată la Vălenii de Munte. Participă Gheorghe Izbășescu și Valeriu Sârbu. Redactor: **Eugen Lucan**.

La 20,30, pe C.R.C. - **Portrete și evocări literare**. Edgar Papu. Colaborează: Dan Grigorescu și Nicolae Florescu. Redactor: **Anca Mateescu**.

Joi 24 septembrie, pe C.R.C. - la ora 9,50 - **Poezie românească**. Octavian Paler.

Vineri 25 septembrie, pe C.R.C., la ora 12,30 - **Arte frumoase**. Mici maestri ai sec. al XIX-lea românesc: Oscar Obedenaru.

Colaborează Adrian Silvan Ionescu; Pictori români de la jumătatea secolului: Al. Ciucurencu și Magdalena Rădulescu. Colaborează Robert Velescu. Redactor: **Aurelia Mocanu**.

La 21,30, pe C.R.C. - **Dicționar de literatură universală**. Centenarul morții poetului francez Stephane Mallarmé. Medalion și traduceri de Ștefan Aug. Doinaș. Redactor: **Florin Constantin Pavlovici**.

Sâmbătă 26 septembrie, pe C.R.C., la ora 23,50 - **Poezie universală**. Versuri de Francis Jammes în traducerea lui Ion Pillat și lectura actriței Atena Demetriade. Redactor: **Dan Verona**.

Duminică 27 septembrie, la ora 9,50, pe C.R.C. - **Poezie românească**. Grigore Hagiu (65 de ani de la naștere). Interpretează actorul Mihai Niculescu.

Tablă de literatură sasca montană ediția-9, 1998

Inspectoratul de Cultură Timiș, în colaborare cu Inspectoratul de Cultură Caraș-Severin, a organizat în perioada 20-30 august 1998, prima ediție a Taberei de literatură, „Sasca Montană”. Au participat: Liviu Ioan Stoiciu, Marian Drăghici, Rodica Draghinescu, Dorian Branea, Gheorghe Iova, Liubița Raichici, Ion Chichere, Antuza Genescu, Dorina Dobroi, Daniel Ilie, Ioan Mureșan, George Lână, reprezentanți ai celor două inspectorate de cultură.

Traseele turistice pe Cheile Nereui, serile de literatură, polemicele, vinul și bucatele cărășene au oferit scriitorilor prezenți zece zile de odihnă și inspirație...

La ora 17,15, pe C.R.C. - **Revista Literară Radio**. Din sumar: Cronica literară de Cornel Moraru; Poezii inedite de Nora Iuga și Mihai Cantuniari; Un scriitor uitat: Mihail Crama; Redactor: **Georgeta Drăghici**.

Luni 28 septembrie, pe C.R.C., la ora 21,30 - **Diaspora literară**. L.M. Arcade sau semnificația unui destin literar în exil (II). Redactor: **Ileana Corbea**.

Marți 29 septembrie, pe C.R.C., la ora 21.00 - **Înregistrări din fonoteca de aur**. Prin Bucureștii de altădată cu George Potra, Neagu Rădulescu, Victor Eftimiu, Sergiu Dan, Păstora Teodoreanu, Ion Larian Postolache. Redactor: **Gabriela Nani Nicolescu**.

La 23,45, pe Canalul România Actualități - **Scriitori la microfon**. Diana Turconi. Redactor: **Liviu Grăsoiu**.

ZILELE „ENESCU” de Silvian Georgescu

Cea de a XIV-a ediție a Festivalului Internațional „George Enescu”, desfășurată între 6 - 20 septembrie a.c. a transformat capitala țării noastre în „Oraș al Muzicii”. La București (ca și în câteva orașe ale țării: Galați, Iași, Constanța, Sinaia) formații de muzică de cameră, soliști vocali și instrumentali, orchestre simfonice din Franța, Germania, Elveția, SUA, Anglia, Spania, Italia, Ungaria, Rusia și Israel, alături de reputatele noastre colective artistice, într-un efort comun, încununat de remarcabile succese, au adus un strălucit omagiu lui George Enescu. Cum a fost firesc, creațiile celui mai mare compozitor român au fost prezente în mai toate concertele și recitalurile, fiind interpretate la apreciabile niveluri artistice.

Astfel am urmărit cu mult interes și încântare cele două capodopere: **Simfonia a IV-a, în mi minor și Simfonia a V-a, în re major** (mai puțin cunoscute publicului meloman), interpretate de Orchestra Națională Radio, sub bagheta lui Corneliu Dumbrăveanu, cu participarea tenorului Florin Diaconescu și a unui ansamblu de voci de femei din Corul Radio dirijat de Aurel Grigoraș.

După ce absolvă Universitatea de Muzică din București în anul 1960, Corneliu

Dumbrăveanu își perfecționează talentul dirijoral cu Sergiu Celibidache. Între anii 1967-1976 activează ca director și dirijor principal al Filarmonicii din Satu Mare și Ploiești. Ulterior, se stabilește definitiv în Olanda, ocupând funcția de director și prim dirijor al Orchestrei Filarmonice din Utrecht. Disponând de un vast repertoriu de creații, el colaborează cu orchestre din peste 20 de țări și acompaniază personalități artistice, interpreți de mare valoare.

Revenind la cele două simfonii, ce îmbogățesc lista creațiilor enesciene, se cuvin a fi făcute unele precizări. Ele au fost elaborate de compozitor, sub forma unor schițe, cu profiluri tematice precise și indicații tehnice amănunțite. **Simfonia a IV-a** poartă data elaborării anul 1934, iar **Simfonia a V-a**, 1941. Manuscrisele descoperite la Muzeul „Enescu” au atras atenția renumitului nostru compozitor și muzicolog Pascal Bentoiu, care și-a asumat temerara inițiativă de a orchestra cele două lucrări pentru a fi redată în concert, în circuitul viu, publicului meloman și spre a întregi astfel lista creațiilor simfonice ale autorului.

Cu o pătrundere expresivă a textului muzical, dirijorul Corneliu Dumbrăveanu a redat cu o gestică sobră, de mare precizie, suprapunerile polifonice ale liniilor melodice, întregul eșafodaj al construcției tematice evidențiind conținutul dramatic prezent în cele trei mișcări ale **Simfoniei a IV-a**. **Simfonia a**

V-a, parțial orchestrată anterior și de compozitorul Cornel Țăranu, a fost redată, în viziunea lui Pascal Bentoiu într-o înveșmântare de înaltă măiestrie artistică. Cele patru mișcări ale piesei reprezintă o superbă reuniune Eminescu-Enescu după precizările orchestratorului: „încă de la prima măsură ea conține toate infinita grație a versului, constanta nostalgie, foșnetul frunzișului și spumegarea valurilor, calitatea de gând în fața morții și sentimentul infinitului cosmic...” În finalul lucrării (P. IV), tenorul Florin Diaconescu și-a exprimat plener admirabilele sale calități vocale pe textul „De-oi adormi curând”, la cele 9 strofe, compozitorul adăugând înaintea ultimei strofe textul clasic „Mai am un singur dor” al aceluiași Mihai Eminescu.

Corul feminin, însoțind solistul a fost folosit doar ca un fundal pe alocuri învăluitor și discret. În această atmosferă, se încheie ciclul simfonic „un fel de coborâre în mormânt”, după zbuciumul vieții. Varietatea sentimentelor reieșite din conținutul emoțional al lucrării au fost redată la cele mai înalte cote artistice, copios răsplătite de suculentele aplauze ale publicului, profund emoționat.

Număr ilustrat
cu reproduceri din expoziția lui
Marin Gherasim

jeffrey archer

A UNSPREZECEA PORUNCĂ

Jeffrey Archer este unul dintre cei mai citați scriitori britanici contemporani, fiind plasat printre primii zece povestitori din lume.

El este bine cunoscut cititorilor români, mai cu seamă prin cărțile: Cain și Abel, Fiica risipitoare, Să-i spunem președintelui? A patra putere, apărute la Editura VIVALDI. La aceeași editură este în curs de apariție A unsprezecea poruncă, cea mai recentă carte a lui Jeffrey Archer, publicată în Marea Britanie la începutul acestui an.

Acțiunea ei este plasată cam în anul 2002 și se întinde pe un spațiu vast - de la Biroul Oval din Casa Albă până la Kremlin, în biroul succesorului președintelui Boris Elțin și în locuința luxoasă a șefului mafiei ruse din afara St. Petersburg-ului. Eroul principal este Connor Fitzgerald, profesionistul profesioniștilor. Deținător al Medaliei de Onoare în războiul din Vietnam. Bărbat devotat familiei. Slujitor al țării sale. Arma cea mai de temut a C.I.A. Dar de 28 de ani Fitzgerald duce o viață dublă. Și, doar cu câteva zile înainte de pensionare de la Agenție, se confruntă cu un dușman pe care nici chiar el nu-l poate contracara. Acesta este propriul lui șef, directorul C.I.A. - doamna Helen Dexter. Aceasta nu are decât un singur scop: să-l distrugă, ca în acest fel să dispară martorul asasinatelor politice, inițiate de ea însăși. Între timp, Statele Unite trebuie să facă față unui dușman la fel de temut: un nou președinte rus, succesorul lui Boris Elțin, hotărât să forțeze o confruntare militară între cele două superputeri.

Perspectivile lumii noastre contemporane în viziunea lui Jeffrey Archer din această carte par sumbre. Să sperăm că timpul nu-i va da dreptate. Oricum, un semnal de alarmă în privința pericolului care amenință valorile democratice câștigate cu greu de omenire este tras.

Condamnatul nu și-a mâncat micul dejun. Personalul de la bucătărie întotdeauna făcea un efort ca să îndepărteze păduchii de pe pâinea de la cea din urmă masă a deținutului, dar de data asta n-a izbutit. El a aruncat o privire spre ceea ce i se adusese și a pus farfuria de aluminiu sub pat.

După câteva minute, a intrat în celulă un preot ortodox. I-a explicat că, deși nu era de aceeași religie cu condamnatul, va fi fericit să-i dea ultima împărtășanie.

Sfânta împărtășanie avea să fie singura hrană pe care el o va mânca în acea zi. După ce preotul a îndeplinit mica ceremonie, au îngenucheat amândoi pe dalele reci de piatră. La sfârșitul unei scurte rugăciuni, preotul l-a binecuvântat și l-a lăsat în solitudinea lui.

El s-a lungit pe pat cu ochii pironiți în tavan, fără a regreta nici o clipă hotărârea luată. După ce-i explicase motivele sale, Bolcenkov le acceptase fără nici un comentariu și chiar dăduse scurt din cap când părăsise celula. Era gestul suprem pe care-l făcuse vreodată șeful Poliției recunoscând că admira curajul moral al acestui om.

Condamnatul mai înfruntase o dată, mai demult, perspectiva morții. A doua oară nu-l mai îngrozea atât. Atunci se gândise la soția sa și la copilul pe care n-avea să-l mai vadă niciodată. Dar acum nu se putea gândi decât la părinții lui, care muriseră la câteva zile unul după altul. Era bucuros că nici unul dintre ei nu va pleca în mormânt cu această ultimă

amintire despre el.

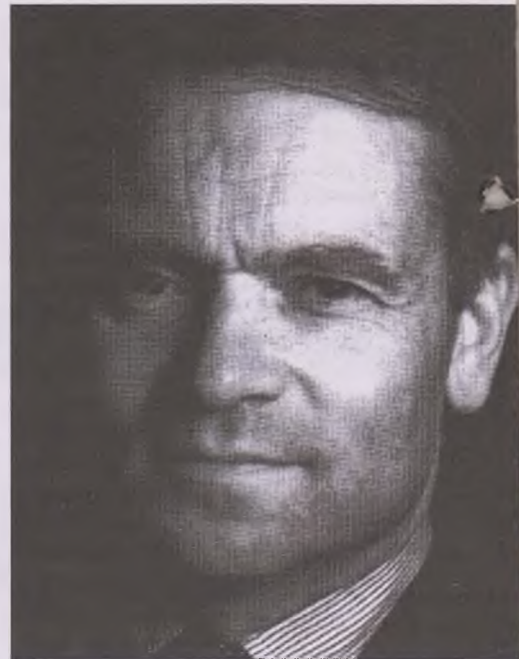
Pentru ei, întoarcerea lui din Vietnam fusese un triumf și ei fuseseră încântați când le spusese că intenționa să-și slujească patria în continuare. El ar fi putut chiar să devină director dacă un președinte la ananghie n-ar fi hotărât să numească o femeie, în speranța că-i va ajuta în campania electorală care dădea semne de oboseală. Dar nu-l ajutate.

Deși Gutenberg fusese cel care-i implantase cu fermitate cuțitul între omoplați, n-avea nici un dubiu asupra celui ce i-l pusese în mână; ea o să se bucură pentru că jucase rolul lui Lady Macbeth. El se va duce în mormânt știind că puțini dintre prietenii și concetățenii lui vor afla vreodată despre sacrificiul său. Pentru el, asta făcea ca totul să aibă și mai puțină valoare.

Nu va fi nici o ceremonie de luat rămas bun. Nici un coșciug acoperit cu drapelul american. Nici un prieten sau rudă care să stea lângă groapă ca să-l audă pe preot laudându-i abnegația ce-i caracterizase întreaga carieră pusă în slujba societății. Nu vor fi nici soldați din Infanteria Marină care să-și ridice cu mândrie puștile în aer. Nu vor fi nici douăzeci și una de salve în semn de onor. Nu va fi nici un steag împăturit înmănat în numele președintelui rudei sale celei mai apropiate.

Nu. Soarta lui era să fie doar unul din eroii anonimi ai lui Tom Lawrence.

Pentru el, tot ce-i mai rămăsese nu era decât să fie spânzurat într-o țară pe care n-o iubea și care nu-l

iubea. Un cap tuns-chilug, un număr pe încheietura mâinii și un mormânt pe care nu figurează nici un nume.

De ce luase el această hotărâre care-l mișcase atât de mult chiar și pe impasibilul șef al Poliției? El n-a avut timp să-i explice ce se întâmplase în Vietnam, dar acolo moartea fusese irevocabilă.

Poate că el ar fi trebuit să înfrunte plutonul de execuție cu mulți ani în urmă și tot pe un alt pământ, la capătul lumii. Dar supraviețuise. De data asta nu mai era nimeni care să-l salveze în ultima clipă. Și acum era prea târziu ca să se mai răzgândească.

În acea dimineață președintele Rusiei s-a trezit într-o proastă dispoziție. Prima persoană asupra căreia și-a descărcat nervii a fost bucătarul său. Dintr-o singură mișcare a mâinii și-a trimis micul dejun pe dușumea și a tipat: „Asta-i ospitalitatea la care să mă aștept când vin la Leningrad?”

A ieșit ca o furtună din cameră. La birou un funcționar speriat i-a pus pe masă documentele spre a le semna și care împuterniceau poliția să aresteze pe oricine, fără a mai fi nevoie de a aduce și vreo acuzație. Asta nu i-a ajutat cu nimic lui Zerimski să-și revină buna dispoziție. El știa că asemenea documente erau doar un pretext ca să prindă câțiva hoți de buzunare, mici traficanți de droguri, borfași mărunți. Ceea ce voia el cu adevărat era să fie adus capul țarului pe un platou. Dacă ministrul de interne va continua să-l tragă în piept, o să-l înlocuiască.

Când a sosit șeful său de cabinet, Zerimski semnase să fie condamnați la moarte încă o sută de oameni a căror singură vină era că-l sprijiniseră pe Cernopov în timpul campaniei electorale. Deja circulau zvonuri prin Moscova că fostul prim ministru plănuia să emigreze. În ziua în care va părăsi țara, Zerimski va semna o mie de asemenea documente și va trimite la închisoare pe oricine îl slujise în vreun fel de Cernopov.

A aruncat stiloul pe birou. Toate acestea fuseseră realizate în mai puțin de o săptămână. Gândul la ravagiile pe care le va face într-o lună, un an l-a mai înveselit puțin.

- Limuzina vă așteaptă, domnule președinte, i-a spus un demnitar înlemnit de frică. El a zâmbit reflectând la ceea ce va fi, indubitabil, punctul culminant al acestei zile. Așteptase cu atâta nerăbdare această dimineață la închisoarea Crucifix cum altii așteaptă o seară la baletul Kirov.

A părăsit biroul și a pornit cu pași mari pe lungul coridor de marmură din noua clădire unde se mutase, îndreptându-se către ușa pe care cei din anturajul său deja i-o deschisese. S-a oprit puțin în capul scării ca să arunce o privire spre coloana de limuzine strălucitoare ce-l aștepta. Îi instruiseră pe înalții demnitari din partid că el întotdeauna trebuia să aibă cu o mașină mai mult în coloana prezidențială decât oricare din predecesorii lui.

A urcat pe bancheta din spate a celei de a treia

mașini și s-a uitat la ceas: șapte și patruzeci și trei. Poliția întrerupsese circulația în urmă cu o oră astfel că coloana oficială să nu întâlnească nici un vehicul pe nici un sens de mers. Întreruperea circulației îi făcea pe localnici să știe că președintele se află în orașul lor, îi explicase el șefului său de cabinet.

Poliția estimase că drumul care în mod normal mergea în douăzeci de minute, acum va fi parcurs în coloana oficială în mai puțin de șapte. Cum Zerimski trecea ca o săgeată pe la semafoare, indiferent de culoarea lor, nici măcar n-a aruncat o privire în direcția Ermitajului, când au traversat râul. Când au ajuns pe celălalt mal al Nevei, șoferul de la prima mașină a apăsat pe accelerație până a atins o viteză de kilometri pe oră ca să fie sigur că președintele va sosi la timp la prima sa misiune oficială din acea dimineață.

În timp ce zăcea pe patul lui, deținutul a auzit așași patrulii răsunând pe coridorul de piatră, gomitul bocancilor lor devenind din ce în ce mai puternic pe măsură ce se apropiau. El s-a întrebat ce îi vor fi. În fața celei lui ei s-au oprit. O cheie s-a răsuicit în broască și ușa s-a deschis larg. Când nu mai ai decât câteva clipe de trăit observi fiecare detalii.

Bolcenkov era în fruntea lor. Deținutul a fost impresionat că el se întorsese atât de repede. A scos o țigară și a tras o dată din ea, după care i-a aruncat-o deținutului. El și-a clătinat capul. Șeful Poliției a înălțat din umeri și a aruncat-o pe dalele de piatră strivind-o cu piciorul, apoi a plecat să-l întâmpine pe președinte.

Următoarea persoană care a intrat în celulă a fost preotul. Avea în mână o Biblie mare, deschisă, și a încantat câteva cuvinte care pentru deținut nu aveau nici un sens. Următorii au fost trei bărbați pe care el i-a recunoscut imediat. Dar de această dată nu era nici un brici, nici un ac, doar o pereche de cătușe. Ei se holbau spre el, aproape că ar fi vrut să reziste, dar spre dezamăgirea lor, el și-a pus mâinile la spate și a așteptat. Ei i-au pus cătușele și l-au împins pe coridor. La capătul tunelului lung și cenușiu el a întrezărit o rază de soare de mărimea acului de pin.

Președintele s-a dat jos din limuzină și a fost întâmpinat de șeful Poliției. Era amuzat că-i acordase lui Bolcenkov Ordinul Lenin în aceeași zi în care semnase ordinul de arestare a fratelui său.

Bolcenkov l-a condus pe Zerimski în curtea unde va avea loc execuția. Nimeni n-a sugerat ca președintele să-și scoată haina bordată cu blană și căciula pe o zi atât de geroasă. În timp ce traversau curtea micul grup de oameni adunați lângă un zid a început să aplaude. Șeful Poliției a văzut cum Zerimski s-a încruntat. Președintele se așteptase ca mult mai mulți oameni să asiste la execuția bărbatului care fusese trimis de Mafya ca să-l omoare.

Bolcenkov anticipase că asta i-ar putea crea o problemă, așa că s-a aplecat spre președinte și i-a șoptit la ureche:

- Am primit ordin ca să permit doar membrilor de partid să asiste.

Zerimski a încuviințat din cap.

Bolcenkov n-a mai adăugat cât de greu putuse să-i aducă cu arcanul chiar și pe cei câțiva oameni care se aflau prezenți în această dimineață în curtea închisorii Crucifix. Prea mulți auziseră spunându-se că odată intrat înăuntru nu mai ieși afară niciodată.

Șeful Poliției a oprit mașina lângă un scaun din secolul al XVIII-lea, tapițat cu catifea, pe care Ecaterina cea Mare îl cumpărase în 1779 din averea ce aparținuse primului ministru britanic Robert Walpole și care fusese rechiziționat cu o zi înainte de la Ermitaj. Președintele s-a așezat în scaunul confortabil ce se afla în fața recent construitei spânzurători.

După doar câteva secunde, Zerimski a început să se foiască nerăbdător așteptând să apară condamnatul. A privit spre grupul de oameni și ochii i s-au oprit asupra unui băiat care plângea. Asta nu i-a făcut plăcere.

În clipa aceea deținutul ieșea din coridorul întunecat la lumina soarelui. Capul ras chilug, cu urme de sânge încheșat și uniforma de pânză

cenușie de pușcăriaș îl făceau să arate ciudat de anonim. Părea de un calm remarcabil pentru cineva care nu mai avea decât câteva clipe de trăit.

Condamnatul a rămas cu privirile ațintite în gol în soarele dimineții și a tresărit când un ofițer de gardă a făcut câțiva pași înainte, i-a înhățat mâna stângă și i-a verificat numărul: 12995. Ofițerul s-a întors apoi cu fața spre președinte și a început să citească sentința tribunalului.

În timp ce ofițerul își depăna citirea, condamnatul și-a aruncat privirile în jur. A văzut grupul de oameni zgribuliți, majoritatea dintre ei neîndrăznind să-și miște nici măcar un mușchi de teamă să nu i se alăture. Ochii i-au zăbovit asupra băiatului care încă plângea. Dacă i s-ar fi permis să-și facă un testament, ar fi lăsat tot ce avea acelui copil. S-a uitat scurt spre spânzurătoare, apoi și-a oprit privirea asupra președintelui. Ochii li s-au întâlnit. Deși era îngrozit, condamnatul n-a clipit susținând privirea lui Zerimski. Era hotărât să nu-i dea satisfacție arătându-i cât îi era de frică. Dacă președintele va înceta să se mai uite la el și-și va coborî privirile în pământ, între propriile-i picioare, o să se convingă singur în curând.

Ofițerul, terminându-și misiunea de îndeplinit, a făcut sul foaia de hârtie și a plecat. Acesta a fost semnalul pentru doi dintre zdrahoni să păsească în față, să-l înhațe fiecare pe condamnat de câte un braț și să-l ducă spre spânzurătoare.

El a trecut calm pe lângă președinte și mai departe spre spânzurătoare. Când a ajuns la prima treaptă a scării de lemn și-a ridicat privirile spre turnul cu ceas. Mai erau trei minute până la ora opt. Puțini oameni, și-a zis el în gând, au știut vreodată exact cât mai au de trăit. Aproape că voia ca ceasul să bată. El așteptase douăzeci și opt de ani ca să-și plătească datoria. Acum, în aceste momente finale, totul i-a revenit în minte într-o fracțiune de secundă.

Fusese o dimineață toridă de mai în Nan Dinh. Cineva trebuia dat ca exemplu și, ca ofițer superior, fusese el ales. Ajutorul său la comandă făcuse un pas înainte și se oferise de bună voie să-i ia locul. Și, ca un laș ce era, el n-a protestat. Ofițerul Vietcong răsese și-i acceptase oferta, dar a hotărât ca amândoi să înfrunte plutonul de execuție în dimineața următoare.

La miezul nopții, aceiași locotenent venise lângă patul lui și-i spusese că trebuie să încerce să evadeze. Altă șansă nu aveau. Lagărul nu era foarte bine păzit pentru că la nord erau o sută de mile de junglă ocupate de Vietcong, iar la sud erau douăzeci și cinci de mile de mlaștină de netrecut. Mulți își încercaseră norocul pe această rută, dar nici unul nu reușise.

Locotenentul a spus că mai bine riscă să fie înghițit de mlaștină decât o moarte certă în fața plutonului de execuție. Când s-au furișat în noapte căpitanul l-a urmat fără tragere de inimă. Când a apărut soarele deasupra orizontului câteva ore mai târziu, lagărul încă se mai vedea. În mlaștina puturoasă plină de fântâni ei auzeau rețelele santinelilor când trăgeau pe rând după ei, la întâmplare. Ei se scufundaseră sub apă, dar după câteva secunde trebuiseră să iasă la suprafață și să-și continue drumul. În cele din urmă, după cea mai lungă zi din viața lui, s-a lăsat întunericul. Îl rugase pe locotenent să-și vadă de drum fără el, dar locotenentul refuzase.

La sfârșitul celei de a doua zi el ajunsese să-și dorească să fi rămas în fața plutonului de execuție decât să moară în mlaștina aceea mizerabilă, din acea țară mizerabilă. Dar tânărul ofițer nu s-a dat bătut. Unsprezece zile și douăsprezece nopți ei n-au mâncat nimic, supraviețuind cu apa pe care-o beau din tontelele de ploaie ce cădea la nesfârșit. În cea de a douăsprezecea dimineață, când au scăpat de mlaștină și au dat de uscat, el a leșinat din cauza epuizării și malariei. Mai târziu aflase că locotenentul îl cărase în spate prin junglă patru zile până au ajuns la loc sigur.

Lucrul următor pe care și l-a amintit a fost că s-a trezit într-un spital.

- De când mă aflui aici? a întrebat-o pe sora care-l îngrijea.

- De șase zile, i-a spus ea. Ești norocos că ai rămas în viață.

- Și prietenul meu?

- De câteva zile el s-a pus pe picioare. Deja ți-a făcut o vizită în dimineața asta.

El a adormit din nou și când s-a trezit a rugat sora să-i dea un stilou și o foaie de hârtie. Și-a petrecut restul zilei în patul său de spital scriind și rescriind recomandarea pentru decorare. Când a considerat că este așa cum trebuie a cerut să fie trimisă comandantului.

Șase luni mai târziu el se aflase pe pajiștea din fața Casei Albe între Maggie și tatăl ei și ascultase dându-i-se citire ordinului de decorare. Locotenentul Connor Fitzgerald a pășit în față și președintele i-a înmănat Medalia de Onoare.

În timp ce urca treptele către spânzurătoare gândul lui s-a îndreptat spre singurul bărbat care-l va plânge când va descoperi adevărul. El îi avertizase ca să nu-i spună pentru că, dacă ar afla, ar încălca contractul, s-ar preda și s-ar întoarce la Crucifix. „Trebuie să înțelegeți”, le explicase el, „că aveți de-a face cu un bărbat pentru care onoarea înseamnă absolut totul. Așa că aveți grijă ca ceasul să bată de opt ori înainte ca el să afle că a fost înșelat”.

Prima bătaie a ceasului i-a produs un fior în tot trupul și gândurile i s-au întors spre clipa prezentă.

La a doua bătaie a ceasului, băiețelul care plânsese a alergat la picioarele spânzurătorii și a căzut în genunchi.

La a treia, șeful Poliției a întins mâna și l-a oprit pe tânărul caporal care făcuse un pas înainte ca să-l ia de acolo pe băiat.

La a patra, condamnatul i-a zămbit lui Serghei de parcă i-ar fi fost unicul său fiu.

La a cincea, cei doi zdrahoni l-au împins înainte ca să se afle exact sub funia care se bălăngăna.

La a șasea, călăul i-a pus lațul în jurul gâtului.

La a șaptea, el și-a coborât ochii și s-a uitat fix la președintele Republicii Ruse.

La a opta, călăul a tras pârghia și trapa s-a deschis.

În timp ce trupul lui Christopher Andrew Jackson se balansa deasupra lui, Zerimski a început să aplaude. Câțiva din mulțime s-au alăturat fără tragere de inimă.

Un minut mai târziu, cei doi zdrahoni au coborât trupul fără viață din spânzurătoare. Serghei a alergat spre ei ca să-i ajute să-l pună pe prietenul lui în coșciugul din scândură nedată la rindea, care se afla lângă spânzurătoare.

Șeful Poliției l-a însoțit pe președinte până la limuzină și coloana prezidențială a ieșit pe porțile închisorii chiar înainte de a fi bătute cuiele în capacul sicriului. Patru deținuți au ridicat sicriul greu pe umerii lor și s-au îndreptat spre cimitir. Serghei a mers lângă ei, au traversat curtea și s-au oprit pe un mic teren acoperit cu bălării din spatele închisorii. Nici chiar morții nu puteau părăsi închisoarea Crucifix.

Dacă Serghei s-ar fi uitat în urmă ar fi văzut micul grup ce asistase la spânzurătoare alergând mâncând pământul ca să treacă dincolo de porțile închisorii înainte de a fi închise și zăvorâte cu druggii mari de lemn.

Cei patru care purtau coșciugul s-au oprit lângă un mormânt pe care alți deținuți abia îl terminaseră de săpat. I-au dat drumul în groapa ce se căsa la picioarele lor și, fără nici o rugăciune sau măcar o clipă de răgaz, au început să arunce cu lopata peste el bulgări de pământ din mormanul de alături.

Băiatul nu s-a mișcat până ei nu și-au terminat sarcina. Câteva minute mai târziu gardienii i-au adus pe deținuți în celulele lor. Serghei rămăsese în genunchi întrebându-se cât îl vor mai lăsa să stea lângă mormânt.

O clipă mai târziu o mână s-a oprit pe umărul băiatului. El și-a înălțat privirile și l-a văzut pe șeful Poliției. Un bărbat cinsit, îi spusese el cândva lui Jackson.

- L-ai cunoscut bine? l-a întrebat șeful Poliției.

- Da, domnule, i-a răspuns Serghei. A fost partenerul meu.

Șeful Poliției a dat din cap.

- Eu l-am cunoscut pe bărbatul pentru care el și-a dat viața. Aș vrea să am un asemenea prieten.

Traducere și prezentare
Doina Cerăceanu

ROMÂNIA - ELVEȚIA: O DILEMĂ JURNALISTICĂ, SAU O DRUMETIE PE MUCHIE DE PRĂPASTIE

de ANDREAS SAURER

«**P**e cine poate să intereseze așa ceva?» sau «există cineva pe lumea asta care să fi auzit vreodată de <el> sau de <ea>?» Cu astfel de întrebări necruțătoare, excluzând orice tentativă de contradicție îl întâmpină, aproape fiecare șef de redacție al unui cotidian elvețian, pe autorul de bună credință, care îndrăznește să abordeze sau să propună o recenzie despre oamenii de artă, opere literare sau evenimente culturale din România. Astfel de reacții nu sunt din păcate numai rare excepții, ci ele se repetă cu o consecvență deziluzionantă. Poate ar mai trebui menționat că majoritatea acestui «soi» de șefi de redacție nu aparțin celor care strălucesc prin competență, capacitate intelectuală sau un nivel de cultură adecvat. Factorul determinant însă - în contextul dominat de presiunea concurenței al peisajului jurnalistic elvețian - este în ultima instanță, profitul economic-financiar. Numeroși șefi de redacție, chiar dintre cei cu renume, devin executivii unor ambițioase planificări temporare în cadrul redacțiilor, riscând să se așeze în mod conștient, pe așa-numitul «loc al mortului». De la sine înțeles că acest «loc» a fost în prealabil aurit. Doi factori evidenti cu caracter destructiv se pot observa în actualul stadiu al peisajului ziaristic elvețian: pe de-o parte o razantă tendință spre fuzionare - 16 (șaisprezece) cotidiane au dispărut definitiv de pe firmamentul presei numai în anul 1997 - iar pe de altă parte o acută degradare a nivelului intelectual cu o evident-conștientă tendință spre bulevardizare, spre divertisment cu caracter frivol. În astfel de condiții, e de la sine înțeles că deschizând porțile spre alte culturi, nu vei reuși ca redactor, să contribui la ridicarea numărului de tiraj, dimpotrivă, prejudecăți răspândite sunt reconfirmate mereu.

Cel puțin deviza redacțiilor și aceasta este de fapt singura rază de lumină - sună astăzi în felul următor: pentru fiecare exigență a masei eterogene de cititori câte ceva adecvat; deci și teme de cultură. Din nefericire și aceste generoase concesii cu caracter exclusiv sunt supuse tributului condițional clar definit de către șefii de redacție - acest stat major al jurnalismului - care în mod totalitar își permit cu aroganță să se autodenumescă avocați ai întregii mase de cititori. Câteva exemple: în primul rând articolul să nu fie lung; în al doilea rând personalitatea recenzată să posede un oarecare renume, iar în al treilea rând, de preferință o reprezentantă a sexului frumos; actualitatea politică e destul dominată de partea masculină.

În pofida tuturor acestor condiții nefavorabile, România și literatura ei nu rămân totuși, pentru cititorul elvețian doar o veșnică foaie nescrisă. Ca o excepție demnă de luat în seamă, se face remarcată, comparând cu restul informațiilor cu caracter marginal, contribuția cotidianului Neu Zürcher Zeitung (NZZ), care dedică în mod consecvent, numeroase coloane

și textelor mai detaliate și cuprinzătoare. Un astfel de exemplu elocvent este tipărirea unui respectabil supliment dedicat prezenței României la Leipzig. O altă contribuție de seamă, în sprijinul difuzării literaturii române în spațiul lingvistic german, o efectuează încă din trecut, aditura Ammann din Zürich. Datorită acestei edituri de renume a văzut aici lumina tiparului, în 1990, volumul de versuri al lui Mircea Dinescu, într-o transcriere a lui Werner Söllner care e de altfel inclus în programul edițional. Au urmat apoi în 1994 lirică de Ana Blandiana; în traducerea lui Franz Hodjak, iar anul acesta au fost publicate, la editura Ammann, poeme de Gellu Naum într-o adaptare a lui Oskar Pastior. Pe lângă acestea, Ammann a mai tipărit, în 1994, o premieră absolută ca ediție germană, romanul «Schutzgebiet Sinistra» («Reservația naturală Sinistra») a clujeanului Adám Bodor care din 1982 domiciliază la Budapesta, într-o transpunere de Hans Skirecki. Toate aceste nume sonore nu mai sunt secrete și cunoscute doar de o castă limitată. Mai mult chiar, ele constituie baza unei platforme de lansare a altor nume noi în universul literar. Funcția acestei lansări e preluată, între altele și de renumite reviste literare cum ar fi «orte» («locuri») sau «drehpunkt» («centru rotativ»). Aceste două publicații de prestigiu dețin o tradiție de peste două decenii. În numărul 96 al publicației «drehpunkt», de pildă, au apărut poeme ale Anei Blandiana în transcrierea lui Horst Samson, iar «orte» a dedicat în 1993 un întreg număr României, sub îngrijirea lui Klaus F. Schneider și a lui Ion Pop. Desigur, că, luând în considerație numărul de tiraj destul de redus și, implicit, și celor de abonați, s-ar putea contesta eficacitatea unei resurse publicitare de mare amploare. Dar nu de puține ori, acestea pot contribui ca textele publicate să-și croiască, tocmai datorită tendințelor, drumul spre coperta de carte: exemplul cel mai elocvent este ambițioasa antologie sub titlul «Gefährliche Serpentine» («Serpentine periculoase») apărută sub egida și îngrijirea lui Dieter Schlesak. Există cazuri, izolate, în care autori români, sau de origine română, își găsesc, prin proprie inițiativă, calea spre tiparul de carte, din motive de la sine înțelese, în regiunea elvețiană de limbă franceză. În acest sens se poate menționa tânărul Marius Daniel Popescu, care din 1990 și-a creat într-o localitate din apropierea lacului Léman o a doua identitate. După numeroase apariții în România și mica editură «éditions antipodes», din Lausanne a tipărit un volum de versuri a lui Popescu.

Cu scopul primar ilustrativ, mi-aș putea permite să relatez un episod din viața de zi cu zi, petrecut în redacția unui important cotidian al capitalei elvețiene - al patrulea ca importanță și mărime pe plan național - tipic în felul său pentru actuala stare de lucruri la orizonturile presei helvetică. În luna ianuarie, anul acesta, o

colegă de la secția de cultură, trece pragu biroului de politică externă în care îmi exerciți funcțiunea, ținând în mână proba de tipar: noii cărți a lui Carmen-Francesca Banciu intitulată «Vaterflucht» («Refugiul de tată») și mă întreabă dacă am timp și sunt dispus să recenz. Surprins în mod plăcut și conștient de raritatea unei astfel de propuneri am acceptat de la prima vedere cu vizibil entuziasm. În naivitatea mea de bună credință m-am dedicat plin de conștiinciozitate interesantei misiuni accelerând ritmul de elaborare la maximum. Eram de fapt ferm convins că scopul principal al acestei recenzii l-au conceput colegii de la redacția de cultură ca un semn de prețuire închinat României ca oaspete invitat la Salonul de carte de la Leipzig. În luna februarie, deci cu o lună înaintea evenimentului de la Leipzig, am livrat materialul finisat până la filigram. Ce a urmat, se poate exprima într-un singur cuvânt: nimic. La începutul lunii martie, cu puțin înaintea deschiderii oficiale a Salonului, am îndrăznit cu modestie să le reamintesc colegilor de la cultură de evenimentul de la Leipzig, și de Banciu. Reacțiile au fost mai mult sau puțin evazive. În câteva cuvinte mi s-a dat să înțeles că, în ultima instanță, salonul de carte nu va trezi interesul cititorilor în mod deosebit. Cu alte cuvinte, mie nu mi-a mai rămas decât să uit totul, lăsând loc unui sentiment de resemnare. Ca o târzie consolare, la sfârșitul lunii iulie îmi redescopăr recenziile despre Banciu, de data aceasta publicată, așa din senin, fără nici o motivație legată de vreun eveniment deosebit, în mijlocul vacanței de vară când oricum predomină lipsa de interes și de material publicistic. Dar cât de cât.

Și pentru că ne aflăm la tema «consolare» se pare că nici în trecut jurnaliștii și criticii literari nu au fost menajați de confruntarea cu situații similare. Pe data de 21 aprilie, 1929 Hugo Marti, la acea vreme redactor de cultură la cotidianul «Der Bund» - așa-zisul jurnal de concurență - menționează într-o scrisoare adresată lui Lucian Blaga, la rândul său, pe atunci, atașat de presă pe lângă Amabas Română din Berna: «Vă rog să rețineți editia dedicată României ce va apare în «Kleinen Bund» - suplimentul săptămânal de cultură tipărit în continuare și în zilele noastre - «nu este destinat guvernului dumneavoastră, ci și masei noastre de cititori». Blaga îl sprijinea pe Marti în ce privește concepția și conținutul respectivei ediții, publicată pe data de 11 mai, 1929. Blaga și Marti, acești doi exponenți de valoare, reprezentanți ai culturii universale, sunt poate cel mai elocvent exemplu al colaborării în acest domeniu, deschizători de drumuri în ce privește respectul și admirația reciprocă cu scopul, între altele, creării unei stabile tradiții. Predispoziții, în acest sens, au fost existente, atât atunci cât și cum. Mulțumită și datorită lui Blaga, au fost publicate în România nuvelele lui Marti. La rândul său, Marti, deosebit cunosător și iubitor al culturii românești - între altele cu funcția de profesor particular al prințului Cantacuzino între anii 1915 și 1916 - a sprijinit în mod deosebit pe Blaga, devenit deja prieten apropiat, la traducerea și adaptarea «Meșterului Manole». Mai mult decât atât, Marti a fost cel care a înlesnit punerea în scenă, în premieră absolută pentru spațiul lingvistic german, pe data de 19 noiembrie, 1929 la Teatrul Național din Berna, a acestei opere dramatice a lui Blaga. A trecut deja de atunci multă vreme; aproape șaptezeci de ani; dar așa ceva nu mai interesează în ziua de azi nici un șef de redacție.

LITERATURĂ ÎN RITM DE „BLUES”

Adeseori sunteți comparat cu Hammett sau Chandler, însă rareori cu Chester Himes, care și el cultivă romanul polițist, pentru a descrie lumea negrilor d-americieni.

Bine, nu cred că Himes și cu mine avem multe asemănări, afară de faptul că ambii suntem negri și scriem romane polițiste care conțin o critică socială. Însă Himes a trăit o epocă în care un negru nu putea fi nimic în Statele Unite. Negrii nu puteau juca nici măcar base-ball, decât doar în echipele segregate, iar faptul că Joe Louis și-a permis să lupte pentru titlul mondial al greilor a fost, în sine, uluitor. Cărțile lui Himes au obținut recunoaștere, însă publicul și editurile l-au ignorat încât s-a văzut nevoit să plece în Franța. Și această respingere se reflectă în cărțile sale, în timp ce în ale mele există mai multă speranță dar și mai multă neclaritate asupra conceptului binelui și al răului. Cărțile mele descriu și ele lumea rasistă și reprezintă o critică aspră a ei, în care personajele mele sunt oameni care au rămas în Los Angeles și în alte orașe, și au învins în bătălia lor pentru supraviețuire. În acest sens, cred că narațiunea mea este mai puternic influențată de genul polițist decât de cea a lui Himes, și că, literar, mă aflu mai aproape de Hammett și Chandler.

Pentru ce această diferențiere între scriitorii negri, care au fost nevoiți să plece, și cei care au rămas în Statele Unite?

Nu critic faptul că James Baldwin și alții au dorit să plece din țară pentru a se putea desăvârși profesional, și de fapt eu mă aflu la Paris când a murit Louis Armstrong. Ziarul **Le Monde** i-a consacrat atunci o pagină întreagă, în timp ce în Statele Unite nu a existat o reacție asemănătoare, în ciuda faptului că el era unul dintre oamenii mari ai muzicii acestui secol. Este de înțeles că Baldwin a dorit să emigreze în Franța: era negru, era homosexual, era un intelectual de stânga, însă, de exemplu, Langston Hughes lucra la un nivel diferit, cu oamenii de pe stradă, și cuvintele sale, narațiunile și ideile sale, reflectă simțul și limbajul colocvial al realității negre. Este diferența care există între scriitorii ca Booker T. Washington și W.

Scriitorul de culoare nord-american Walter Mosley - ne spune Javier Martinez de Pison, căruia i-a luat un interviu pentru ziarul EL PAIS - este, fără îndoială, cel mai talentat reprezentant al romanului negru, gen pe care îl renovează cu fiecare dintre lucrările sale și căruia a știut să-i aducă atât bogăția culturii negre nord-americeane cât și simțul existențialist, exprimat popular în forme tradiționale ca blues-ul. Lumea în care se agită Easy Rawlins, detectivul său de culoare, nu este o lume ușoară; este un mediu care îi servește lui Mosley pentru a denunța sordidul rasism nord-american, a expune fragmente ale istoriei emigrației negre din spațiile rurale ale Sudului spre marile metropole și, în primul rând, a înfățișa o viziune a societății nord-americeane din perspectiva culturii afro-americeane. Marea reușită a lui Mosley rezidă în faptul că el folosește vorbirea populară a negilor nord-americieni, în care deslușește mereu frumoasa și trista cadență a blues-ului. Cărți ca Diavolul în haine albastre, O moarte roșie, White Butterfly și ultimul și superbul său roman Black Betty, sunt edificatoare.

B. Du Bois sau între Sudul și Nordul acestei țări; negrii din Sud nu colaborează cu sistemul alb care îi oprimă, ci creează forme de supraviețuire și eu sunt îndrăgostit de această viață de toate zilele a negrilor, pe care o reflectă romanele mele. Mă încântă să vizitez micile librării afro-americeane și să vorbesc cu oamenii obișnuiți, care citesc pentru a se distra, pentru a se vedea reflectați în această literatură. Dacă nu aș scrie pentru ei, m-aș simți rău. Cred că ceea ce admir la scriitorii ca Charles Dickens sau Mark Twain este faptul că sunt sensibili pentru toți și că îi înalță pe pameni.

De ce pentru începutul romanelor dumneavoastră ați ales perioada anilor patruzeci și cinci iar acum ați cuprins și anii șaiszeci?

Pentru că în anii patruzeci a avut loc cel mai important eveniment pentru comunitatea neagră de la războiul civil încoace: Statele Unite a trimis oameni de culoare pentru a lupta în al doilea Război Mondial, și oamenii aceștia și-au dat seama că ceea ce li se repeta zilnic în Sud era adevărat: că nu erau inferiori, că, într-adevăr, erau nord-americieni, dar pe front erau împușcați tocmai pentru că sunt nord-americieni. Ei plăceau europencilor și lumea pe care au eliberat-o i-a tratat ca eroi. Când s-au înapoiat de pe front și-au dat seama că Sudul e prea mic pentru ei. Rasismul continua acolo și nu existau locuri de muncă pentru negri, cu excepția statului California. Boom-ul economic din California a fost foarte rapid și a absorbit un număr mare de muncitori, inclusiv negri. Cărțile mele nu vor să fie simple romane detectivice despre Los Angeles, ci vor să explice istoria emigrației negre din Sud spre marile orașe, și modul cum a evoluat și evoluează cultura negrilor.

De aceea atracția dumneavoastră pentru Los Angeles?

Cred că există două rațiuni de bază: pe

de o parte, clima - un paradis unde cresc tot felul de plante - iar a doua rațiune este lipsa de sens a arhitecturii sale, datorată rapidității vertiginoase cu care a crescut orașul. Această rapiditate nu permite dezvoltarea unei memorii colective, a unei istorii, a unei culturi pentru că totdeauna există ceva care să facă ceva diferit și nou. Lipsa de structură a orașului, a unui centru, face ca poliția să nu reușească să prindă pe nimeni ușor de aceea acolo întâlnim toate tipurile de personaje stranii. Nu cred că este un oraș mai violent decât altele, însă timpul posedă acolo o identitate specială ce nu se observă în alte locuri. Pe lângă aceasta, Los Angeles este patria visului american.

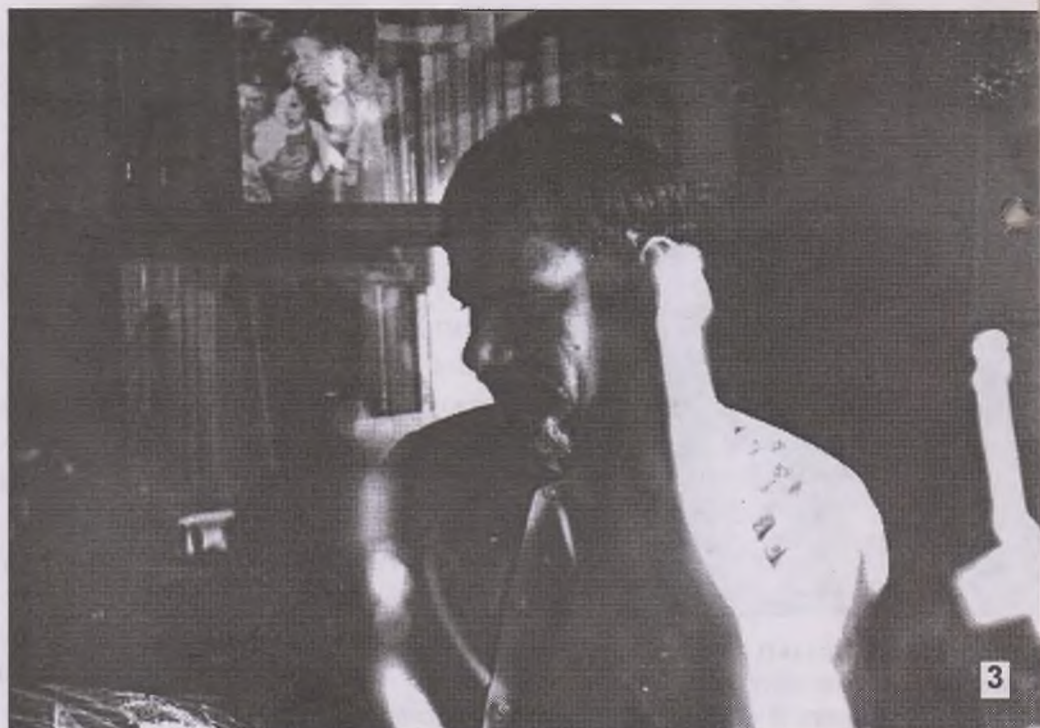
În proza dumneavoastră există un ritm muzical subiacent de blues.

Incontestabil, cred că primul meu roman conține mai mult jazz, însă adevărat este că există mult blues; de fapt, voi publica în curând un roman intitulat **RL's dream**, despre cântărețul de blues Robert Johnson. Cred că blues-ul este evenimentul cultural cel mai important al secolului al XX-lea. Din el a ieșit jazz-ul și rock and roll-ul și cred că dacă înțelegi de unde provine blues-ul, poți înțelege societatea contemporană. Singurul lucru ce îl deosebește cu adevărat pe om de animal, este că el știe că va muri și ca atare, forma cea mai elevată de artă eu nu o văd decât în tragedie: clasicii, grecii Shakespeare...

Pentru mine blues-ul este o reprezentare muzicală a tragediei. Nu trebuie să fii negru pentru a-l înțelege, însă, într-adevăr, trebuie să ai o sensibilitate de negru pentru că blues-ul nu este doar muzică, ci un sentiment care exprimă rasismul, religiozitatea și tragedia pe care a experimentat-o poporul negru. Și aceasta în special, tratează cărțile mele.

Traducere și adaptare de
Ezra Alhasid

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE

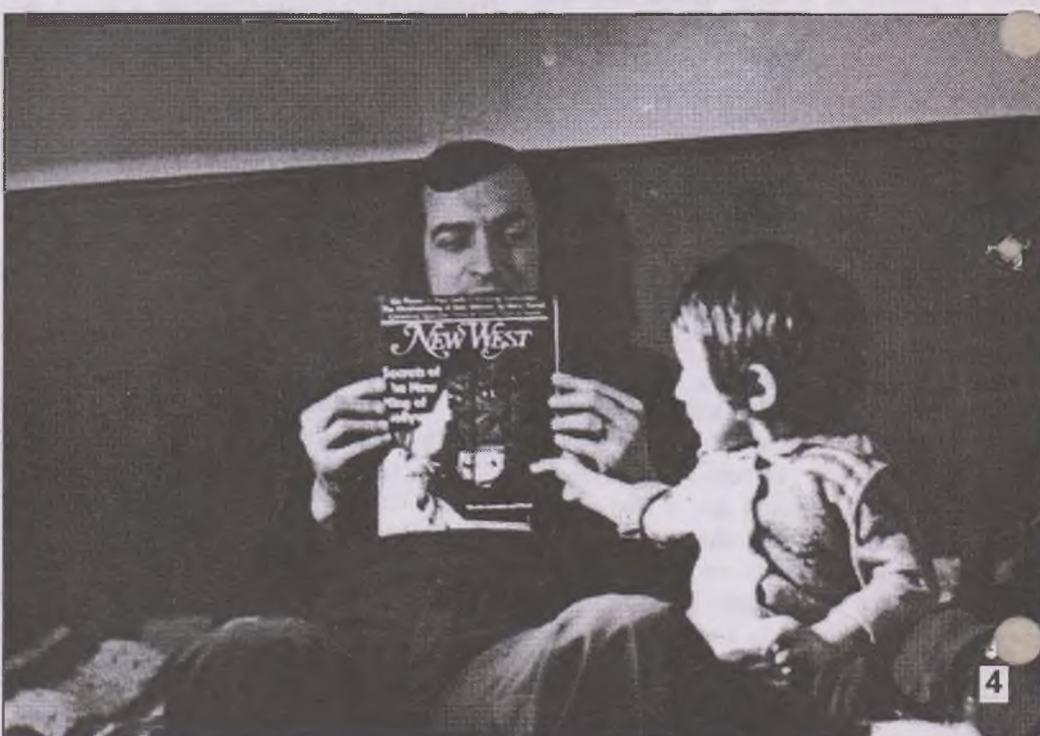
1). Dora Stănescu la nunta cu Nichita.

2). Titus Popovici fluierându-l pe Ceaușescu pe plaja de la Neptun.

3). Dan Laurențiu meditând la „Poziția astrilor”.

4). Nicolae Preliceanu învățându-l engleză pe Tudor Drăgănoiu.

5). Ioan Flora, Petre Stoica, Ion Drăgănoiu și Mircea Martin împărțindu-și Banatul.

FOTOGRAFIILE PROVIN DE LA I.D. PRESS INTERNAȚIONAL